



ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ  
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ

# ΠΡΟΣΧΕΔΙΟ ΚΡΑΤΙΚΟΥ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΥ 2017

ΚΑΤΑΤΕΘΗΚΕ ΣΤΗ  
ΔΙΑΡΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΥΠΟΘΕΣΕΩΝ  
ΤΗΣ ΒΟΥΛΗΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

ΑΠΟ ΤΟΝ  
ΕΥΚΛΕΙΔΗ ΤΣΑΚΑΛΩΤΟ  
ΥΠΟΥΡΓΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ

ΑΘΗΝΑ, ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 2016



Προς τα μέλη της Διαρκούς Επιτροπής Οικονομικών Υποθέσεων της Βουλής

Κυρίες και Κύριοι Βουλευτές

Καταθέτουμε προς συζήτηση στη Διαρκή Επιτροπή Οικονομικών Υποθέσεων της Βουλής το Προσχέδιο του Κρατικού Προϋπολογισμού για το έτος 2017, ενός έτους που σύμφωνα με όλες τις επίσημες προβλέψεις θα σηματοδοτήσει την επιστροφή της ελληνικής οικονομίας σε θετικούς ρυθμούς μεγέθυνσης, παρά τη διεθνή αβεβαιότητα.

Το ευνοϊκότερο εγχώριο οικονομικό περιβάλλον που προβλέπεται για το 2017, επιτρέπει την επίτευξη των δημοσιονομικών στόχων, που αποτελούν διεθνείς δεσμεύσεις της χώρας, και αφήνει περιθώρια για την προστασία των πιο ευάλωτων νοικοκυριών. Συνεπώς, υπηρετεί αποτελεσματικά τη σταθερή προτεραιότητα της κυβέρνησης για δημοσιονομική υπευθυνότητα με κοινωνική δικαιοσύνη.

Το πρωτογενές πλεόνασμα του 2017 αναμένεται να διαμορφωθεί στο 1,80% του ΑΕΠ. Το αποτέλεσμα αυτό υπερβαίνει τον δημοσιονομικό στόχο ενσωματώνοντας ταυτόχρονα, μεταξύ άλλων, δυο κρίσιμες πολιτικές της κυβέρνησης: την πλήρη επέκταση του Κοινωνικού Εισοδήματος Αλληλεγγύης (ΚΕΑ) συνολικού ύψους 760 εκατ. ευρώ και την αύξηση του εθνικού σκέλους του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων (ΠΔΕ) κατά 250 εκατ. ευρώ. Συνεπώς, ο προϋπολογισμός του 2017 αφενός εξασφαλίζει την τήρηση των δεσμεύσεων και τη διεθνή αξιοπιστία της χώρας και αφετέρου ενισχύει την κοινωνική προστασία και στηρίζει την οικονομική δραστηριότητα.

Κυρίες και Κύριοι Βουλευτές

Η σημαντική υπέρβαση των στόχων που επιτεύχθηκε το 2015 (πλεόνασμα 0,73% έναντι στόχου ελλείμματος 0,25% του ΑΕΠ) αλλά και εκείνη που εκτιμάται για το 2016 (πλεόνασμα 0,63% έναντι στόχου 0,50% του ΑΕΠ) διαμορφώνουν θετικό σημείο εκκίνησης. Τα θετικά αποτελέσματα και των δύο ετών οφείλονται στη σταδιακή αποκατάσταση της οικονομικής σταθερότητας, στην ορατή βελτίωση της φορολογικής συμμόρφωσης και στην υπεύθυνη διαχείριση των δημόσιων οικονομικών.

Το Υπουργείο Οικονομικών θα συνεχίσει την στήριξη της πραγματικής οικονομίας, την αυστηρή αντιμετώπιση της φοροδιαφυγής και την πλήρη διαφάνεια στη διαχείριση του δημόσιου χρήματος ώστε να εξασφαλίσει τη βιωσιμότητα της δημοσιονομικής σταθερότητας.

Ευκλείδης Τσακαλώτος

Γιώργος Χουλιαράκης

Υπουργός Οικονομικών

Αναπληρωτής Υπουργός Οικονομικών



# Περιεχόμενα

## Κεφάλαιο 1

### Οικονομικές εξελίξεις και προοπτικές ..... 7

1. Διεθνείς οικονομικές εξελίξεις.....	7
2. Οι οικονομικές εξελίξεις στην Ελλάδα.....	9
2.1 Γενική επισκόπηση της Ελληνικής οικονομίας.....	9
2.2 Οι εξελίξεις το 2015.....	13
2.3 Οι εξελίξεις το 2016.....	14
2.4 Οι προοπτικές το 2017.....	19
2.5 Μακροοικονομικοί και δημοσιονομικοί κίνδυνοι.....	21

## Κεφάλαιο 2

### Προϋπολογισμός Γενικής Κυβέρνησης ..... 23

1. Εκτιμήσεις 2016.....	23
1.1 Τακτικός Προϋπολογισμός.....	24
1.2 Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων (ΠΔΕ).....	30
1.3 Λοιποί τομείς Γενικής Κυβέρνησης.....	30
1.4 Λοιπές παρεμβάσεις κοινωνικής προστασίας.....	34
1.5 Εξόφληση ληξιπρόθεσμων οφειλών.....	36
2. Προβλέψεις 2017.....	38
2.1 Βασικά μεγέθη Προϋπολογισμού.....	38
2.2 Τακτικός Προϋπολογισμός.....	39
2.3 Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων (ΠΔΕ).....	41
2.4 Λοιποί τομείς Γενικής Κυβέρνησης.....	41
2.5 Δημοσιονομικές παρεμβάσεις της Σύμβασης Χρηματοδοτικής Διευκόλυνσης για τα έτη 2016-2017.....	46

## Κεφάλαιο 3

### Δημόσιο χρέος ..... 49

1. Σύνθεση δημόσιου χρέους.....	49
2. Δαπάνες εξυπηρέτησης χρέους.....	51
3. Οι αγορές τίτλων του Ελληνικού Δημοσίου.....	51
4. Βασικές κατευθύνσεις δανεισμού και διαχειριστικών στόχων για το 2017.....	53



# ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ

## 1. Διεθνείς οικονομικές εξελίξεις

Η παγκόσμια οικονομική συγκυρία έχει οδηγήσει κατά το τελευταίο έτος σε πιο συντηρητική θεώρηση των βραχυπρόθεσμων προβλέψεων για την παγκόσμια ανάπτυξη. Έπειτα από τέσσερις διαδοχικές προς τα κάτω αναθεωρήσεις σε σχέση με τις αντίστοιχες προβλέψεις του Ιουλίου 2015, η έκθεση Ιουλίου 2016 του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου<sup>1</sup> προβλέπει αύξηση του παγκόσμιου ΑΕΠ κατά 3,1% το 2016 (ρυθμού ίδιου με του 2015 έναντι της πρόβλεψης του Ιουλίου 2015 για ανάπτυξη 3,8%) και 3,4% το 2017 (πίνακας 1.1).

Η επιβράδυνση της ανάπτυξης στις αναπτυσσόμενες οικονομίες, με κυριότερη την περίπτωση της Κίνας, εξακολουθεί να διαμορφώνει την πιο μετριοπαθή μεγέθυνση σε βραχυπρόθεσμο και μεσοπρόθεσμο ορίζοντα. Πέραν αυτής, το εύρος των επιμέρους παραγόντων που επιδρούν στη διαμόρφωση του παγκόσμιου ρυθμού μεγέθυνσης περιλαμβάνει:

- την εκτιμώμενη ανάκαμψη της διεθνούς τιμής του πετρελαίου από το 2017, η οποία θα επιδράσει ανάλογα στις εισαγωγικές χώρες,
- τη συγκρατημένη ανάπτυξη του παγκόσμιου εμπορίου, του οποίου ο όγκος αναμένεται να αυξηθεί κατά 2,7% το 2016 έναντι της περσινής πρόβλεψης για αύξηση 4,4% σε ετήσια βάση,
- τις συνέπειες του δημοψηφίσματος στο Ηνωμένο Βασίλειο υπέρ της εξόδου του από την Ευρωπαϊκή Ένωση στο τρέχον περιβάλλον σημαντικής οικονομικής και πολιτικής αβεβαιότητας,
- τους αυξανόμενους δημοσιονομικούς κινδύνους σε ορισμένες αναδυόμενες αγορές και σε οικονομίες μεσαίου εθνικού εισοδήματος, και
- την αύξηση της πιθανότητας για την πραγματοποίηση ενδεχομένων που σήμερα εμφανίζονται ως απλοί παράγοντες κινδύνου για την πορεία του παγκόσμιου ΑΕΠ.

Από την άλλη πλευρά, μεταξύ των παραγόντων που βοήθησαν στη μεγέθυνση του παγκόσμιου ΑΕΠ το πρώτο εξάμηνο του 2016 ήταν ο περιορισμός της μεταβλητότητας στις διεθνείς χρηματοοικονομικές αγορές, η εφαρμογή πολιτικών τόνωσης της Κινεζικής οικονομίας, η θετική επίδραση της μικρής αυξητικής τάσης της τιμής του πετρελαίου σε εξαγωγικές χώρες όπως η Βραζιλία και η Ρωσία, η ελαφρώς επεκτατική δημοσιονομική πολιτική στον Ευρωπαϊκό χώρο και η συνεχιζόμενη ποσοτική χαλάρωση που εφαρμόστηκε από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα στην Ευρωζώνη.

Ο παγκόσμιος πληθωρισμός αναμένεται να αυξηθεί με αργό ρυθμό, δεδομένης της περιορισμένης ανάκαμψης των διεθνών τιμών των εμπορευμάτων το 2016 και το 2017, και ειδικότερα των τιμών στον κλάδο της ενέργειας. Σύμφωνα με το ΔΝΤ, η μέση τιμή του αργού πετρελαίου (UK Brent, Dubai Fateh και West Texas Intermediate, που αποτελεί βάση αναφοράς για τη διαμόρφωση των τιμών) διαμορφώθηκε στα 50,79 δολάρια το βαρέλι το 2015. Για το 2016 προβλέπεται μέση τιμή του αργού πετρελαίου στα 42,9 δολάρια το βαρέλι και 50 δολά-

<sup>1</sup> «World Economic Outlook Update - Uncertainty in the Aftermath of the UK Referendum», Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, Ιούλιος 2016.

ρια το βαρέλι για το 2017<sup>2</sup>. Ο πληθωρισμός προβλέπεται στο 0,7% και 1,6% για το 2016 και 2017, αντιστοίχως, στις προηγμένες οικονομίες και στο 4,6% και 4,4% για τις αναδυόμενες αγορές και τις αναπτυσσόμενες οικονομίες.

Για την Ευρωζώνη, το ΔΝΤ προβλέπει θετικούς ρυθμούς ανάπτυξης 1,6% το 2016 και 1,4% το 2017, ενώ οι αντίστοιχες προβλέψεις της ΕΚΤ είναι 1,6% και 1,7%<sup>3</sup>, έναντι ρυθμού 1,7% το 2015. Η ανάπτυξη εξακολουθεί να εμφανίζεται ανισοβαρής μεταξύ των κρατών-μελών, ζήτημα το οποίο έγκειται στη διαφορετική κατάσταση των ισοζυγίων Γενικής Κυβέρνησης και των ισοζυγίων πληρωμών, αλλά και την υψηλή ανεργία σε ορισμένα κράτη-μέλη.

Από το 2017, οι αναδυόμενες οικονομίες με εξαγωγικό προσανατολισμό εκτιμάται ότι θα ενισχυθούν από την ανάκαμψη της διεθνούς τιμής του πετρελαίου, με την προβλεπόμενη ανάπτυξη του παγκόσμιου εμπορίου να βελτιώνει την εξωτερική ζήτηση της Ευρωζώνης και την (κατά το τρέχον διάστημα μετριοπαθή) εικόνα του ισοζυγίου πληρωμών της.

Σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή<sup>4</sup> το επίπεδο των τιμών στην Ευρωζώνη, το οποίο παρέμεινε αμετάβλητο το 2015 σε σχέση με το 2014 (0,0% έναντι 0,4%), προβλέπεται ότι θα κυμανθεί για το μεν 2016 οριακά πάνω από το μηδέν (0,2%), για δε το 2017 εμφανώς υψηλότερα (1,4%), λόγω και της επίδρασης των τιμών έτους βάσης, αν και αρκετά χαμηλότερα από το μεσοπρόθεσμο στόχο του 2%.

Αυξητική προβλέπεται επίσης, σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, η πορεία των μισθών, λόγω των (δομικών και συγκυριακών) βελτιώσεων στην αγορά εργασίας. Οι βραχυπρόθεσμες σχετικές προβλέψεις παραμένουν συγκρατημένα αισιόδοξες, με το εκτιμώμενο ποσοστό ανεργίας να μειώνεται κατά μισή περίπου εκατοστιαία μονάδα ανά έτος τα επόμενα δύο χρόνια (10,2% το 2016 και 9,9% το 2017), έπειτα από τη μείωσή του το 2015 για δεύτερη συνεχόμενη χρονιά, στο 10,9% του εργατικού δυναμικού.

<b>Πίνακας 1.1 Βασικά μεγέθη της παγκόσμιας οικονομίας (% ετήσιες μεταβολές, σταθερές τιμές)</b>				
	2014	2015	2016*	2017*
Παγκόσμιο ΑΕΠ	3,4	3,1	3,1	3,4
ΑΕΠ Ευρωζώνης	0,9	1,7	1,6	1,4
ΑΕΠ ΗΠΑ	2,4	2,4	2,2	2,5
Όγκος παγκόσμιου εμπορίου (αγαθά και υπηρεσίες)	3,7	2,6	2,7	3,9
Πληθωρισμός				
α. Προηγμένες οικονομίες	1,4	0,3	0,7	1,6
β. Αναδυόμενες και αναπτυσσόμενες οικονομίες	4,7	4,7	4,6	4,4
Τιμή πετρελαίου (δολάρια ΗΠΑ, μέση τιμή UK Brent, Dubai Fateh και West Texas Intermediate)	96,25	50,79	42,9	50,0

Πηγή: IMF, World Economic Outlook, Update (Ιούλιος 2016).

\* Προβλέψεις

Το σύνολο των παρεμβάσεων πολιτικής που έχουν εφαρμοστεί τα τελευταία έτη σε κεντρικό ευρωπαϊκό επίπεδο έχουν ως στόχο την οριστική εξάλειψη των παρατεταμένων επιπτώσεων

<sup>2</sup> Σύμφωνα με τις προβλέψεις Ιουνίου 2016 της ΕΚΤ, η τιμή του αργού πετρελαίου Brent εκτιμάται ότι θα κατέλθει από τα 52,4 δολάρια το βαρέλι το έτος 2015 στα 43,4 δολάρια το βαρέλι το 2016, πριν ανακάμψει στα 49,1 δολάρια το βαρέλι το 2017 και στα 51,3 δολάρια το 2018.

<sup>3</sup> Eurosystem Staff macroeconomic projections for the euro area, European Central Bank, June 2016.

<sup>4</sup> Στοιχεία βάσει των Εαρινών Προβλέψεων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (European Economic Forecast, Spring 2016).



της οικονομικής κρίσης του 2007-2008, και την ισόρροπη και βιώσιμη εδραίωση συνθηκών εύρωστης ανάπτυξης. Οι παρεμβάσεις αυτές περιλαμβάνουν:

- την ενιαία εφαρμογή τόσο των πολιτικών προληπτικής εποπτείας των συστημικών πιστωτικών ιδρυμάτων στο σύνολο της Ένωσης, όσο και του ενοποιημένου πλαισίου για την εγγύηση των καταθέσεων, την ανάκαμψη και εξυγίανση χρηματοδοτικών ιδρυμάτων<sup>5</sup> εντός της Ένωσης, προκειμένου να αντιμετωπιστούν έγκαιρα τα κατάλοιπα της τραπεζικής κρίσης και οι ενδεχόμενες επιμέρους παθογένειες,
- το πρόγραμμα αγοράς περιουσιακών στοιχείων του Ευρωσυστήματος (γνωστό ως «ποσοτική χαλάρωση»), που τέθηκε σε ισχύ το Μάρτιο του 2015 και επεκτάθηκε έως τον Μάρτιο του 2017, μέσω του οποίου αναμένεται να βελτιωθούν οι χρηματοοικονομικές συνθήκες εντός της Ευρωζώνης και να υπάρξει μία σταθερή προσαρμογή της πορείας του πληθωρισμού κοντά στο 2% μεσοπρόθεσμα,
- το Επενδυτικό Σχέδιο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, το οποίο αναμένεται να προσελκύσει ιδιωτικά επενδυτικά κεφάλαια σε βάθος τριετίας, με τη χρήση εργαλείων μόχλευσης, καθώς και η ίδρυση του Ευρωπαϊκού Ταμείου Στρατηγικών Επενδύσεων με στόχο την ενίσχυση της ανάπτυξης και της απασχόλησης και
- τις αποφάσεις σε κεντρικό ευρωπαϊκό επίπεδο για την κατανομή των βαρών μεταξύ κρατών-μελών αναφορικά με το προσφυγικό ζήτημα.

## 2. Οι οικονομικές εξελίξεις στην Ελλάδα

### 2.1 Γενική επισκόπηση της Ελληνικής οικονομίας

Το μίγμα περιοριστικής δημοσιονομικής πολιτικής που ακολουθήθηκε από το 2010, προκειμένου να επιτευχθεί η προσαρμογή των δίδυμων ελλειμμάτων της ελληνικής οικονομίας σε βιώσιμα επίπεδα, επέφερε σημαντικές κοινωνικοοικονομικές επιπτώσεις σε μία περίοδο ήδη αυξημένης εισοδηματικής ανισότητας<sup>6</sup>. Την περίοδο 2007-2011, το μέσο ελληνικό νοικοκυριό αντιμετώπισε ετήσια μείωση του καθαρού, πραγματικού διαθέσιμου εισοδήματός του άνω του 8%<sup>7</sup>, ενώ το 2012 τα νοικοκυριά στο χαμηλότερο 20% της εισοδηματικής κλίμακας κατείχαν το 6,4% του συνολικού εισοδήματος, σε αντίθεση με τα νοικοκυριά στο υψηλότερο 20%, που κατείχαν το 40,3% του συνολικού εισοδήματος.

Αλληλένδετες επιδράσεις της εσωτερικής υποτίμησης που εφαρμόστηκε τα προηγούμενα χρόνια υπέβαλαν την ελληνική οικονομία σε καθοδικό κύκλο μειωμένης εγχώριας ζήτησης, αυξανόμενης ανεργίας και μειούμενου διαθέσιμου εισοδήματος. Η εξέλιξη αυτή υπήρξε ιδιαίτερα δυσμενής για την αγορά εργασίας, με το ποσοστό της απασχόλησης να μειώνεται κατά 4,8% σε ετήσιους μέσους όρους μεταξύ 2010 και 2013, και το ποσοστό ανεργίας να επιδεινώνεται κατά 16,0 εκατοστιαίες μονάδες εντός του ίδιου διαστήματος<sup>8</sup>. Η επιδείνωση των βασικών δεικτών της αγοράς εργασίας, σε συνδυασμό με την απώλεια του 65,5% του όγκου των επενδύσεων μεταξύ 2008 και 2014 και τη μέση ετήσια συρρίκνωση της τελικής εγχώριας ζήτησης κατά 6,2% μεταξύ 2009 και 2014, οδήγησαν σε μέση ετήσια μείωση του ακαθάρι-

<sup>5</sup> Κοινοτική Οδηγία 2014/59/ΕΕ (Bank Recovery and Resolution Directive).

<sup>6</sup> Στην έκθεσή του «Economic Policy Reforms: Going for growth» (2015), ο ΟΟΣΑ αναφέρει ότι η εισοδηματική ανισότητα στην ελληνική οικονομία αυξήθηκε την περίοδο 2005-2011, με τα νοικοκυριά στο χαμηλότερο τμήμα της εισοδηματικής κλίμακας να καταγράφουν απώλειες συγκριτικά μεγαλύτερες εν μέσω συνολικά μειούμενων εισοδημάτων.

<sup>7</sup> Έκθεση «In it Together: Why less Inequality Benefits All, Overview of inequality trends, key findings and policy directions», ΟΟΣΑ 2015.

<sup>8</sup> Στοιχεία εθνικών λογαριασμών.

στου ονομαστικού διαθέσιμου εισοδήματος των νοικοκυριών κατά 7,3% κατά τη διάρκεια των δύο πρώτων προγραμμάτων οικονομικής προσαρμογής.

Το 2014 εμφανίστηκαν οι πρώτες ενδείξεις ανάκαμψης στην αγορά εργασίας, με τη μείωση της ανεργίας κατά 0,8 ποσοστιαίες μονάδες (στο 24,3% του εργατικού δυναμικού<sup>9</sup>), με δεδομένη τη μείωση του μέσου μισθού, η οποία έφτασε το 16,7% σωρευτικά από το 2010, και το 2,1% εντός του έτους. Η συνεισφορά του εξωτερικού τομέα στην αύξηση του ΑΕΠ υπήρξε αρνητική, με τον οριακά θετικό ρυθμό ανάπτυξης να οφείλεται αποκλειστικά στην αύξηση της πραγματικής ιδιωτικής κατανάλωσης. Το ποσοστό αποταμίευσης επί του διαθέσιμου εισοδήματος των νοικοκυριών συνέχισε να είναι αρνητικό, με επιταχυνόμενο μάλιστα ρυθμό, για τρίτο συνεχόμενο έτος (-4,9% έναντι -3,6% το 2013 και -0,1% το 2012), καθώς το επίπεδο της ιδιωτικής κατανάλωσης ήταν κατά 5,5 εκατοστιαίες μονάδες μεγαλύτερο από αυτό του διαθέσιμου εισοδήματος.

Η πορεία των κοινωνικοοικονομικών δεικτών κατέστησε στις αρχές του 2015 φανερή την ανάγκη να επαναπροσδιοριστεί η οικονομική πολιτική, με τη δημιουργία δημοσιονομικών δυνατοτήτων (fiscal space) και την έμφαση στην εφαρμογή των διαρθρωτικών αλλαγών. Η εξάμηνη περίοδος που ακολούθησε χαρακτηρίστηκε από παρατεταμένες διαπραγματεύσεις με τους Θεσμούς επί των όρων ενός νέου προγράμματος χρηματοδότησης. Κατά το διάστημα αυτό, η χρηματοδότηση της οικονομίας υπήρξε ιδιαίτερα περιορισμένη λόγω της αύξησης της οικονομικής αβεβαιότητας, της μεγάλης εκροής καταθέσεων από το τραπεζικό σύστημα και της απόφασης της ΕΚΤ, τον Φεβρουάριο του 2015, για αναστολή της αποδοχής ελληνικών ομολόγων με ελάχιστη πιστοληπτική αξιολόγηση. Έκτοτε, και μέχρι τις 29 Ιουνίου 2016 οπότε η ΕΚΤ έκανε πάλι αποδεκτά τα ελληνικά ομόλογα, οι ελληνικές τράπεζες χρηματοδοτούνταν με αυξημένο κόστος δανεισμού από τον Έκτακτο Μηχανισμό Ρευστότητας (ELA), σύμφωνα με τους κανόνες του Ευρωσυστήματος.

Το νέο τριετές πρόγραμμα στήριξης σταθερότητας μέσω του Ευρωπαϊκού Μηχανισμού Σταθερότητας που συμφωνήθηκε με τους Θεσμούς άρχισε να υλοποιείται τον Αύγουστο του 2015. Το νέο πρόγραμμα περιλαμβάνει δέσμες μέτρων ανά τομέα πολιτικής, με έμφαση σε διαρθρωτικές αλλαγές αλλά και σε βασικούς κοινωνικούς στόχους, ώστε να δρομολογηθεί η σταδιακή αποκατάσταση των κοινωνικών ανισορροπιών.

Η νέα δημοσιονομική προσαρμογή, όπως συμφωνήθηκε και αποτυπώθηκε στη Σύμβαση Χρηματοδοτικής Διευκόλυνσης (ΣΧΔ) με τους Θεσμούς, προβλέπει στόχους πρωτογενούς πλεονάσματος -0,25% του ΑΕΠ για το 2015, 0,5% για το 2016, 1,75% για το 2017 και 3,5% για το 2018. Οι στόχοι αυτοί για τα πρωτογενή πλεονάσματα έως το 2018, όντας σημαντικά χαμηλότεροι του προηγούμενου προγράμματος, μειώνουν σημαντικά το ύψος των απαιτούμενων δημοσιονομικών μέτρων, απελευθερώνοντας χώρο για τη σταδιακή ανάκαμψη της οικονομίας και αυξάνοντας την αξιοπιστία του προγράμματος.

Την ίδια στιγμή, αύξηση της αξιοπιστίας προκύπτει από τον οδικό χάρτη για την επίτευξη διευθέτησης του ζητήματος της βιωσιμότητας του ελληνικού δημόσιου χρέους, ο οποίος υιοθετήθηκε στη συνεδρίαση του Eurogroup της 24<sup>ης</sup> Μαΐου 2016, με στόχο την ομαλοποίηση των ακαθάριστων χρηματοδοτικών αναγκών της οικονομίας. Οι δέσμες μέτρων βραχυπρόθεσμου, μεσοπρόθεσμου και μακροπρόθεσμου χαρακτήρα που το πρόγραμμα περιλαμβάνει, αναμένεται να εξειδικευτούν περαιτέρω το επόμενο διάστημα, ενισχύοντας το κλίμα εμπιστοσύνης και δημιουργώντας ευνοϊκές προϋποθέσεις για μακροπρόθεσμες επενδύσεις στη χώρα.

<sup>9</sup> Στοιχεία εθνικών λογαριασμών. Σύμφωνα με την έρευνα εργατικού δυναμικού της Ελληνικής Στατιστικής Αρχής, η μείωση της ανεργίας ήταν κατά μία ποσοστιαία μονάδα, από το 27,5% του εργατικού δυναμικού το 2013 στο 26,5% το 2014.

Οι νέοι δημοσιονομικοί στόχοι είναι σχεδιασμένοι ώστε να είναι συμβατοί με τους αναμενόμενους ρυθμούς ανάπτυξης της Ελληνικής οικονομίας, καθώς θα ανακάμπτει από τη βαθύτερη και πιο παρατεταμένη ύφεση της ιστορίας της. Η επίτευξή τους επιχειρείται μέσω ενός συνδυασμού:

- άμεσων δημοσιονομικών μεταρρυθμίσεων (συμπεριλαμβανομένου του ανεξάρτητου Δημοσιονομικού Συμβουλίου),
- του προγράμματος ενίσχυσης της φορολογικής συμμόρφωσης και της βέλτιστης δημοσιονομικής διαχείρισης,
- του προγράμματος αποκρατικοποιήσεων (συμπεριλαμβανομένης της Ελληνικής Εταιρείας Συμμετοχών και Περιουσίας),
- των διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων στις αγορές προϊόντων (Εργαλειοθήκη I, II και III του ΟΟΣΑ) και στην εύρυθμη λειτουργία του δημόσιου τομέα,
- του εκσυγχρονισμού του συστήματος δημόσιας υγείας και κοινωνικής πρόνοιας,
- της διαχείρισης του ιδιωτικού χρέους και της εφαρμογής διαρθρωτικών αλλαγών με αναπτυξιακή προοπτική (όπως η απλοποίηση των αδειοδοτήσεων για επενδύσεις),
- της διασφάλισης επαρκούς προστασίας των ευάλωτων κοινωνικών ομάδων (όπως μέσω του κοινωνικού εισοδήματος αλληλεγγύης και των ενεργών εργασιακών πολιτικών<sup>10</sup>).

Δεδομένου ότι ο κύριος όγκος των δημοσίων δαπανών κατευθύνεται κυρίως σε μισθούς, συντάξεις και δράσεις κοινωνικής προστασίας (μεταβιβάσεις σε οργανισμούς κοινωνικής ασφάλισης και φορείς του Δημοσίου), η δημοσιονομική σταθεροποίηση επιδιώκεται σε μεγάλο βαθμό μέσω της φορολογικής πολιτικής. Πέραν των μέτρων που νομοθετήθηκαν τον Αύγουστο του 2015, τη ΣΧΔ της πρώτης αξιολόγησης του προγράμματος προβλέπει για την περίοδο 2016-2018 παρεμβάσεις για την επίτευξη εξοικονόμησης πόρων ύψους 3% του ΑΕΠ σωρευτικά (από τη μεταρρύθμιση του συνταξιοδοτικού συστήματος, από τη μεταρρύθμιση της φορολογίας εισοδήματος φυσικών προσώπων, από τις αλλαγές στους συντελεστές ΦΠΑ και από την αναμόρφωση των μισθολογίων στο δημόσιο τομέα και τους ειδικούς φόρους καταπόνησης).

Η νέα μεταρρύθμιση της φορολογίας εισοδήματος φυσικών προσώπων και ο εκσυγχρονισμός του φορολογικού συστήματος στοχεύουν στην αύξηση της εισπραξιμότητας των φόρων και γενικότερα της αποτελεσματικότητάς του, με ειδική μέριμνα για την από ουδέτερη έως και ευνοϊκή επίδρασή τους στα χαμηλού εισοδήματος νοικοκυριά. Επιπλέον, διατηρούνται οι χαμηλοί συντελεστές του ΦΠΑ στα βασικά τρόφιμα, στην ύδρευση και στον ηλεκτρισμό που τυπικά ευνοούν τα χαμηλού εισοδήματος νοικοκυριά. Σημειώνεται ότι παρά τις αρνητικές αναδιανεμητικές επιπτώσεις του ΦΠΑ, η φορολόγηση της κατανάλωσης κρίνεται λιγότερο επιζήμια για την απασχόληση από άλλες κατηγορίες φόρων.

Στις διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις του νέου προγράμματος συγκαταλέγεται η αναμόρφωση του συνταξιοδοτικού συστήματος σε ένα μακροπρόθεσμα βιώσιμο σχήμα, με τον περιορισμό των δικαιωμάτων πρόωρης συνταξιοδότησης ώστε να επιτευχθεί εξοικονόμηση δαπανών της τάξης του 0,5% του ΑΕΠ ήδη την περίοδο μεταξύ της έναρξης του προγράμματος και της πρώτης αξιολόγησης. Άλλες δομικές αλλαγές αφορούν το χωροταξικό σχεδιασμό, τη νομοθετική ρύθμιση χρήσεων γης, την καταπολέμηση της διαφθοράς, την αποδέσμευση των αγορών ενέργειας και τη βελτίωση της αποτελεσματικότητας του δικαστικού συστήματος.

<sup>10</sup> Συμπεριλαμβανομένων των βραχυπρόθεσμων ευκαιριών απασχόλησης για 52.000 μακροχρόνια ανέργους και της απασχόλησης 43.000 ανέργων σε δημόσια έργα το επόμενο διάστημα.

Προς το σκοπό της μακροπρόθεσμης χρηματοδότησης της ανάπτυξης από το εγχώριο τραπεζικό σύστημα, εξέλιξη κλειδί αποτελεί η χάραξη στρατηγικής για την αντιμετώπιση του υψηλού αποθέματος μη εξυπηρετούμενων δανείων,<sup>11</sup> η οποία ενδυναμώνει τα οφέλη της πρόσφατης ανακεφαλαιοποίησης των Τραπεζών και των αποφάσεων της ΕΚΤ στο πλαίσιο του Ευρωσυστήματος. Ενδεικτικά, στον Κώδικα Δεοντολογίας της Τράπεζας της Ελλάδος, όπως αυτός αναθεωρήθηκε τον Αύγουστο του 2016, αποσαφηνίζεται μια σειρά διαδικασιών επικοινωνίας με τους δανειολήπτες και λαμβάνεται ειδική μέριμνα για τις πολύ μικρές επιχειρήσεις, για κοινωνικά ευπαθείς ομάδες και για περιπτώσεις δανείων με πολλαπλούς πιστωτές.

Βραχυπρόθεσμα όπου η απόδοση των διαρθρωτικών μέτρων δεν έχει γίνει ακόμα ορατή, η στρατηγική ενίσχυσης του δικτύου κοινωνικής προστασίας περιλαμβάνει τη λήψη μέτρων κοινωνικής πολιτικής, τα οποία αντισταθμίζουν κατά το δυνατόν τις επιπτώσεις των δημοσιονομικών μέτρων προσαρμογής στα ασθενέστερα στρώματα και τα νοικοκυριά στην χαμηλότερη βαθμίδα της εισοδηματικής κλίμακας. Μεταξύ αυτών που έχουν ανακοινωθεί είναι η δημιουργία μονάδων πρωτοβάθμιας φροντίδας υγείας σε δήμους από το 2017, η αναστροφή της απορρύθμισης των εργασιακών σχέσεων, η προστασία των κύριων συντάξεων και τα αντισταθμιστικά μέτρα για τη στήριξη όσων επηρεάζονται από τη σταδιακή κατάργηση του Επιδόματος Κοινωνικής Αλληλεγγύης Συνταξιούχων (ΕΚΑΣ) μέσω της πλήρους απαλλαγής από τη φαρμακευτική δαπάνη, της απαλλαγής από την παρακράτηση του 6% για την εισφορά υγείας, της ένταξης στο πρόγραμμα προπληρωμένης Κάρτας Αλληλεγγύης και της διατήρησης ισόποσης παροχής στους χρόνια πάσχοντες με ποσοστό αναπηρίας άνω του 80%. Επιπλέον, ιδιαίτερα σημαντική παρέμβαση αποτελεί το Κοινωνικό Εισόδημα Αλληλεγγύης, το οποίο θα αρχίσει να καταβάλλεται το 2017 σε πολίτες που βρίσκονται στο όριο της φτώχειας, με ιδιαίτερη μέριμνα προς τις ευάλωτες κοινωνικές ομάδες.

Κατά συνέπεια, η υιοθέτηση και η συνεπής υλοποίηση του νέου προγράμματος της ελληνικής οικονομίας κινείται προς την κατεύθυνση της δημοσιονομικής προσαρμογής, θεμελιώνοντας παράλληλα:

- ρεαλιστικούς δημοσιονομικούς στόχους, οι οποίοι χαρακτηρίζονται από ευελιξία στην περίπτωση έκτακτων εξωγενών διαταραχών,
- δικλείδες που διασφαλίζουν την ομαλή εξυπηρέτηση των χρηματοδοτικών αναγκών της χώρας μακροπρόθεσμα, και
- στοχευμένα μέτρα ενίσχυσης της κοινωνικής συνοχής.

Τα σημεία αυτά βελτιώνουν σημαντικά την αξιοπιστία του προγράμματος, γεγονός που θα μπορούσε από μόνο του να εκκινήσει έναν κύκλο ενίσχυσης της σταθερότητας, του επενδυτικού ενδιαφέροντος και των εργασιακών προοπτικών, της ενεργού ζήτησης και της οικονομικής μεγέθυνσης.

---

<sup>11</sup> Σύμφωνα με τα στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδος, τον Δεκέμβριο του 2015 η ποιότητα των δανειακών χαρτοφυλακίων στις ελληνικές τράπεζες είχε επιδεινωθεί σημαντικά, με το 44,2% του συνόλου των ανοιγμάτων να χαρακτηρίζονται ως μη εξυπηρετούμενα, έναντι του 39,9% τον Δεκέμβριο του 2014 (Εκθεση Νομισματικής Πολιτικής 2015-2016, Ιούνιος 2016).

## 2.2 Οι εξελίξεις το 2015

Το 2015 υπήρξε χρονιά επαναπροσδιορισμού των στόχων της Ελληνικής οικονομίας και των μέσων επίτευξής τους, με επανεξέταση του εφαρμοζόμενου μίγματος οικονομικής προσαρμογής.

Η διαδικασία αυτή έλαβε χώρα σε μία χρονική συγκυρία υψηλής μεταβλητότητας στο εγχώριο και το διεθνές περιβάλλον, κατά την οποία συνυπήρχαν η επιδείνωση της ρευστότητας στο ελληνικό τραπεζικό σύστημα και οι ασθενείς ενδείξεις ανάκαμψης του 2014 με την αύξηση του κινδύνου στις διεθνείς χρηματαγορές, τη ραγδαία αύξηση των προσφυγικών ροών μέσω της Ελλάδας στην Ευρώπη, και τις ευρύτερες συνέπειες στις προοπτικές σταθερότητας από τις γεωπολιτικές εξελίξεις στη Μέση Ανατολή και την Ανατολική Ευρώπη.

Η ρευστότητα στις ελληνικές τράπεζες περιορίστηκε σημαντικά το πρώτο εξάμηνο του 2015, καθώς ταχεία εκροή καταθέσεων προκλήθηκε από την αύξηση της οικονομικής αβεβαιότητας και την επαναφερόμενη συζήτηση επί μίας ενδεχόμενης εξόδου της Ελλάδας από την Ευρωζώνη. Η εφαρμογή των μέτρων ελέγχου στις τραπεζικές συναλλαγές, τον Ιούλιο του 2015, περιόρισε τις εκροές, διασφαλίζοντας τη συνέχιση της λειτουργίας του τραπεζικού συστήματος και επιφέροντας περιορισμένη μόνο επίπτωση στο επίπεδο της κατανάλωσης σε σχέση με ό,τι είχε αρχικά προβλεφθεί.

Από την άλλη πλευρά, η απροσδόκητα θετική επίδοση των συνιστωσών του ΑΕΠ (ιδιωτικής κατανάλωσης, επενδύσεων, εξαγωγών) κατά το πρώτο εξάμηνο του έτους υποδήλωσε την ανθεκτικότητα της ελληνικής οικονομίας, που στο σύνολο του έτους βοήθησε στην καταγραφή οριακών μόνο απωλειών πραγματικού προϊόντος σε σχέση με το 2014 (-0,2%).

Η τάση του δεύτερου εξαμήνου του 2015 απορρέει κυρίως από την επιδείνωση της πορείας του ΑΕΠ κατά το τρίτο τρίμηνο του 2015 (κατά 1,7% σε ετήσια βάση), λόγω της συρρίκνωσης των επενδύσεων κατά 11,7% και των εξαγωγών υπηρεσιών κατά 23,8%, αλλά και από τη μείωση της κατανάλωσης κατά 0,9% και των εξαγωγών υπηρεσιών κατά 21,9% στο τέταρτο τρίμηνο του έτους. Η επίδραση της εφαρμογής μέτρων ελέγχων στην κίνηση κεφαλαίων εστιάζεται στη χειροτέρευση των προσδοκιών για την οικονομία κυρίως κατά τους δύο πρώτους μήνες εφαρμογής τους, καθώς στο διάστημα αυτό οι δείκτες οικονομικού κλίματος υποχώρησαν σημαντικά.<sup>12</sup>

Ωστόσο, η επίτευξη συμφωνίας με τους Θεσμούς, τον Αύγουστο του 2015, με την εφαρμογή της ΣΧΔ, συνέβαλε στη βαθμιαία μεταστροφή του κλίματος από το Σεπτέμβριο του ίδιου έτους, με τις πραγματικές επενδύσεις να καταγράφουν αύξηση 19,9% το τέταρτο τρίμηνο του 2015, έναντι του προηγούμενου τριμήνου και 0,5% έναντι του αντίστοιχου τριμήνου του 2014.

Σύμφωνα με τα ετήσια στοιχεία των Εθνικών Λογαριασμών για το 2015, ευνοϊκή ήταν στο σύνολο του έτους η πορεία της ιδιωτικής κατανάλωσης (0,3%), των επενδύσεων (0,9%),<sup>13</sup> των εξαγωγών αγαθών (3,2%), και της πραγματικής δημόσιας κατανάλωσης (-0,1%). Η πορεία της τελευταίας συνδέεται με την κλιμάκωση της προσφυγικής κρίσης, η οποία το 2015 επηρέασε δυσανάλογα την Ελλάδα ως χώρα διέλευσης σε σχέση με τις άλλες ευρωπαϊκές χώ-

<sup>12</sup> Στο δίμηνο Ιουλίου – Αυγούστου 2015, η υποχώρηση σε ετήσια βάση έφτασε κατά μέσο όρο το 30,9% για τις επιχειρηματικές προσδοκίες στη βιομηχανία, το 53,2% για τις επιχειρηματικές προσδοκίες στις κατασκευές, το 29,9% για το Δείκτη Υπεύθυνων Προμηθειών (PMI) και το 22,9% για το Δείκτη Οικονομικού Κλίματος.

<sup>13</sup> Η οποία αποδίδεται στην ενίσχυση των επενδύσεων σε εξοπλισμό (13,5%) σε σχέση με το 2014.

ρες. Συγκεκριμένα, ο αριθμός των προσφύγων που πέρασαν στην Ελλάδα εντός του έτους έφτασε τις 856.723 (σύμφωνα με τα στοιχεία της Ύπατης Αρμοστείας των Ηνωμένων Εθνών). Αυτή η μεγάλη αύξηση των εισροών σε σχέση με το 2014 (43.500 αφίξεις), επέφερε δημοσιονομικό κόστος σε όρους δαπανών υποδοχής και προσωρινής εγκατάστασης, το οποίο συντέλεσε στη στασιμότητα της πραγματικής δημόσιας κατανάλωσης έναντι του 2014.

Η συρρίκνωση των συνολικών εισαγωγών το 2015 έφτασε το 6,9%, προερχόμενη τόσο από τις εισαγωγές αγαθών (-5,2%) όσο και από τις εισαγωγές υπηρεσιών (-15,4%). Η εξέλιξη αυτή καταδεικνύει τη συγκριτικά μεγαλύτερη επίπτωση στις εισαγωγές από τους περιορισμούς στην κίνηση κεφαλαίων σε σχέση με τις εξαγωγές, γεγονός που οδήγησε στη θετική συνεισφορά του εξωτερικού ισοζυγίου στην αύξηση του ΑΕΠ κατά 1,1 εκατοστιαία μονάδα.

Οι αποπληθωριστικές πιέσεις εξασθένησαν εντός του 2015, με τον ρυθμό πληθωρισμού του ΑΕΠ στο -0,6% και τον Εναρμονισμένο Δείκτη Τιμών Καταναλωτή στο -1,1%, έναντι -2,3% και -1,4%, αντίστοιχα, το 2014.

Ο δημοσιονομικός στόχος του 2015 για το πρωτογενές πλεόνασμα, όπως συμφωνήθηκε στη ΣΧΔ (-0,25% του ΑΕΠ), υπερκαλύφθηκε από το δημοσιονομικό αποτέλεσμα του πρωτογενούς ισοζυγίου Γενικής Κυβέρνησης, το οποίο ανήλθε σε πλεόνασμα 0,7% του ΑΕΠ έναντι 0,3% του ΑΕΠ το 2014 (εξαιρουμένης της στήριξης των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων<sup>14</sup>). Αντίστοιχα, το έλλειμμα της Γενικής Κυβέρνησης ανήλθε στο 3,2% του ΑΕΠ, έναντι 3,7% το 2014, και το χρέος της Γενικής Κυβέρνησης μειώθηκε κατά 8,27 δις. ευρώ το 2015, στο 176,9% του ΑΕΠ έναντι 180,1% του ΑΕΠ το 2014. Το δε ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών κατέγραψε οριακό έλλειμμα (81,0 εκατ. ευρώ ή 0,05% του ΑΕΠ), έναντι ελλείματος 2,1% του ΑΕΠ το 2014. Επομένως, οι βασικοί δείκτες μακροοικονομικής ανισορροπίας της ελληνικής οικονομίας (τα «δίδυμα ελλείμματα») σαφώς βελτιώθηκαν.

### 2.3 Οι εξελίξεις το 2016

Η ενίσχυση της οικονομικής εμπιστοσύνης από την υιοθέτηση του προγράμματος χρηματοδότησης μέσω του Ευρωπαϊκού Μηχανισμού Σταθερότητας (ΕΜΣ), αναμένεται να διευκολύνει την ανάκαμψη της ελληνικής οικονομίας, ιδίως μετά την εξάντληση της αρνητικής επίδρασης (carry over effect) του 2015 στο τρέχον έτος (-0,39%), η οποία εκτιμάται ότι θα επέλθει στο τέλος του πρώτου εξαμήνου 2016.

Οι δείκτες Οικονομικής Συγκυρίας έδειξαν σαφή βελτίωση εντός του πρώτου 7μήνου σε σύγκριση με το αντίστοιχο 7μηνο του 2015, με το δείκτη επιχειρηματικών προσδοκιών στη Βιομηχανία να ανέρχεται στις 90,9 μονάδες (έναντι 84,0), και το δείκτη επιχειρηματικών προσδοκιών στο Λιανικό Εμπόριο στις 97,1 μονάδες (έναντι 88,0). Ο δείκτης Υπεύθυνων Προμηθειών ανήλθε στις 49,4 μονάδες (έναντι 44,5) το 8μηνο του 2016. Ο δείκτης Οικονομικού Κλίματος τον Αύγουστο βελτιώθηκε σημαντικά φθάνοντας τις 92,5 μονάδες έναντι 76,1 μονάδων τον αντίστοιχο μήνα του 2015. Σε αυτό συνέβαλε η σταδιακή χαλάρωση των περιορισμών στην κίνηση κεφαλαίων, η οποία αναμένεται να συνεχιστεί το επόμενο διάστημα, έπειτα και από την επανένταξη των ελληνικών ομολόγων στον κατάλογο των επιλέξιμων στο πλαίσιο του Ευρωσυστήματος.

Σύμφωνα με τα τελευταία διαθέσιμα στοιχεία των εθνικών λογαριασμών, το πρώτο εξάμηνο του 2016 το πραγματικό ΑΕΠ κατέγραψε μικρή πτώση της τάξης του -1,0% σε ετήσια βάση,

<sup>14</sup> Οι εφάπαξ δαπάνες για την ανακεφαλαιοποίηση των τραπεζών μέσα στο 2015 είχαν επίπτωση της τάξης του 4,1% του ΑΕΠ στο αποτέλεσμα της Γενικής Κυβέρνησης.

και το ονομαστικό ΑΕΠ επίσης μικρή πτώση της τάξης του -0,2% σε σχέση με αντίστοιχο εξάμηνο του 2015. Αυτό σηματοδοτεί θετικό ρυθμό πληθωρισμού για το δεύτερο τρίμηνο του 2016 (0,72%), για πρώτη φορά από το τρίτο τρίμηνο του 2012.

Στο ίδιο διάστημα, η ιδιωτική κατανάλωση υποχώρησε στο -1,4% (από 1,2%), η δημόσια κατανάλωση στο -2,6% (από -0,6%), και οι ακαθάριστες επενδύσεις παγίου κεφαλαίου ανήλθαν στο 2,0% (από 5,2%), έναντι του αντίστοιχου εξαμήνου του 2015, παρόλο που αυξήθηκαν σημαντικά στο 2<sup>ο</sup> τρίμηνο του 2016, φτάνοντας στο 22,8%, από -17,6% το αντίστοιχο τρίμηνο του 2015. Οι εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών υποχώρησαν στο -11,5% (από 2,6%), κυρίως εξαιτίας της σημαντικής μείωσης των εξαγωγών των υπηρεσιών οι οποίες ανήλθαν στο -25,1% από 1,2 το αντίστοιχο εξάμηνο του 2015. Αντίστοιχα, οι εισαγωγές αγαθών και υπηρεσιών υποχώρησαν στο -9,5% (από 3,0%) κυρίως εξαιτίας της σημαντικής μείωσης των εισαγωγών των υπηρεσιών οι οποίες ανήλθαν στο -24,1% από 5,9 το αντίστοιχο εξάμηνο του 2015. Οι αποπληθωριστές των συνιστωσών του ΑΕΠ βελτιώθηκαν, με την ιδιωτική κατανάλωση να ανέρχεται στο -0,5% (από -1,6%), τη δημόσια κατανάλωση στο 0,3% (από 0,1%) και των εισαγωγών αγαθών και υπηρεσιών στο -6,2% (από -8,5%), εκτός του αποπληθωριστή των εξαγωγών αγαθών και υπηρεσιών που μειώθηκε στο -6,7% (από -3,6%) κατά το 1<sup>ο</sup> εξάμηνο του 2016, έναντι του αντίστοιχου εξαμήνου του 2015.

Η μικρή υφεσιακή τάση δεν αναμένεται να επεκταθεί πέραν του πρώτου εξαμήνου, επιτρέποντας την ανάκαμψη της οικονομίας από το δεύτερο μισό του έτους, στη βάση των ήδη διαφαινόμενων βελτιώσεων στην αγορά εργασίας και στην προοπτική οικονομικής σταθερότητας. Η τελευταία ενισχύεται από την επιτυχή ολοκλήρωση της πρώτης αξιολόγησης του προγράμματος στήριξης, τον Ιούνιο του 2016, κατόπιν της συμφωνίας με τους Θεσμούς επί του πακέτου προαπαιτούμενων μέτρων προσαρμογής. Μέσω αυτής:

- εξασφαλίστηκε η ομαλή χρηματοδότηση της οικονομίας,
- δημιουργήθηκαν θετικές προσδοκίες στην πραγματική οικονομία και το επενδυτικό κλίμα σε σχέση με τις προοπτικές οικονομικής σταθερότητας,
- δημιουργήθηκαν οι αναγκαίες συνθήκες για την (ήδη πραγματοποιηθείσα την 29<sup>η</sup> Ιουνίου) επαναφορά από την ΕΚΤ της επιλεξιμότητας των ελληνικών ομολόγων ως ενέχυρο στις πράξεις νομισματικής πολιτικής του Ευρωσυστήματος, η οποία μεταφράζεται σε πρόσβαση του ελληνικού τραπεζικού συστήματος σε ρευστότητα χαμηλότερου κόστους,
- συμφωνήθηκε η παροχή ρευστότητας προς την πραγματική οικονομία μέσω της πληρωμής ληξιπρόθεσμων οφειλών του δημοσίου προς τον ιδιωτικό τομέα ύψους 3,5 δισ. ευρώ, και
- χαράχθηκε ο οδικός χάρτης για τη βιωσιμότητα του δημόσιου χρέους, με την έναρξη της συζήτησης επί συγκεκριμένων δεσμών μέτρων για τη διασφάλιση της αδιάλειπτης και βιώσιμης εξυπηρέτησής του.

Με αυτά τα δεδομένα, για το 2016, το πραγματικό ΑΕΠ αναμένεται να μειωθεί οριακά κατά 0,3%, και ως προς τις συνιστώσες του, η ιδιωτική και η δημόσια κατανάλωση εκτιμάται ότι θα κυμανθούν στο -0,6% και -1,5% αντίστοιχα, η επενδυτική δραστηριότητα στο 3,3%, ενώ οι εξαγωγές και οι εισαγωγές στο -6,3% και στο -2,6% αντίστοιχα, σε σχέση με το 2015. Ο αποπληθωριστής του ΑΕΠ αναμένεται να διαμορφωθεί σε θετικό έδαφος για πρώτη φορά από το 2011, στο 0,4%.

Όσον αφορά τις προσφυγικές ροές εντός του 2016, αυτές εκτιμώνται σημαντικά μικρότερες σε σχέση με το προηγούμενο έτος, καθώς σύμφωνα με τα στοιχεία της Ύπατης Αρμοστείας των Ηνωμένων Εθνών ανήλθαν σε 164.176 άτομα το 2016, επιδεικνύοντας σαφή πτωτική τά-



ση μετά την υπογραφή της συμφωνίας μεταξύ Ευρωπαϊκής Ένωσης και Τουρκίας. Σε κάθε περίπτωση, ο μεγαλύτερος πλέον χρόνος παραμονής των εισερχόμενων στην χώρα προοιωνίζει την ανάγκη κοινωνικής και εργασιακής ένταξης όσων το επιθυμούν.

Σε γενικές γραμμές, η επαναφορά της οικονομίας σε πορεία ανάκαμψης, έχοντας ως εφαλτήριο το δεύτερο εξάμηνο του 2016, αναμένεται να γίνει εμφανέστερη εντός του 2017, με εδραίωση υψηλών ρυθμών ανάπτυξης μεσοπρόθεσμα.

### **Πληθωρισμός - Τιμές**

Η μείωση της ιδιωτικής κατανάλωσης και της τελικής εγχώριας ζήτησης μεταξύ 2009 και 2013 οδήγησε σε αυξανόμενη καθοδική πίεση για το δείκτη τιμών καταναλωτή, με αρνητικό ρυθμό πληθωρισμού να καταγράφεται από το 2013 έως και το 2015. Κατά το ίδιο διάστημα, ο πληθωρισμός στην Ευρωζώνη έβαινε μειούμενος, παραμένοντας όμως σε θετικό έδαφος έως το 2015 (οπότε μηδενίστηκε).

Το 2014 υπήρξε για την Ελλάδα το έτος με τον υψηλότερο ρυθμό αποπληθωρισμού σε όλη την περίοδο προσαρμογής, φτάνοντας το -1,4% βάσει του Εναρμονισμένου ΔΤΚ. Αντίθετα, το 2015 τα μέτρα έμμεσης φορολογίας που υιοθετήθηκαν περιόρισαν την υποχώρηση του εναρμονισμένου δείκτη (-1,1%) και συνέβαλαν στη διαμόρφωση του εναρμονισμένου δομικού πληθωρισμού (πυρήνας ΓΔΤΚ) ελαφρώς πάνω από το μηδέν (0,1%). Το γεγονός αυτό αντανακλά την επίδραση της μείωσης της διεθνούς τιμής του πετρελαίου το 2015, κατά 37,5% σε ετήσια βάση, στο γενικό δείκτη τιμών.

Οι τιμές συνέχισαν να κινούνται αρνητικά στο πρώτο 8μηνο του 2016, με τον Εναρμονισμένο ΔΤΚ στο -0,1% κατά μέσο όρο, ενώ από τον Ιούνιο έχει διαφανεί μία αυξητική τάση του δείκτη, ελαφρώς πάνω από το μέσο όρο της Ευρωζώνης. Ο Εναρμονισμένος δείκτης με σταθερούς φόρους κυμάνθηκε γύρω από το -2,0% το ίδιο διάστημα, έναντι -1,4% την αντίστοιχη περίοδο του 2015. Αυτό υποδηλώνει ότι η μέση καθοδική πίεση στις τιμές την ίδια περίοδο σχεδόν εκμηδενίστηκε από τις αυξήσεις στην έμμεση φορολογία (ΦΠΑ, ειδικοί φόροι κατανάλωσης). Επιπρόσθετα, η διεθνής τιμή του πετρελαίου παρουσίασε νέα μείωση τον Ιανουάριο του 2016, ενώ συνέχισε να υποχωρεί στο πρώτο 8μηνο του 2016 έναντι του 2015, παρά την ανάκαμψή του σε μηνιαία βάση από το Μάρτιο του 2016. Ως εκ τούτου, ο Εναρμονισμένος δομικός πληθωρισμός κινήθηκε περισσότερο αυξητικά από τον Εναρμονισμένο ΔΤΚ, κλείνοντας στο 0,9% το πρώτο 8μηνο του έτους, έναντι -0,3% την αντίστοιχη περίοδο του 2015.

Η αντίστοιχη συμπίεση των τιμών στην Ευρωζώνη, που ξεκίνησε από το Δεκέμβριο του 2014, υπήρξε περιορισμένη σε σχέση με την περίπτωση της Ελλάδας καθ' όλο το διάστημα των αποπληθωριστικών πιέσεων. Τόσο στο σύνολο του 2015, όσο και στο πρώτο 8μηνο του 2016, ο Εναρμονισμένος δείκτης κυμάνθηκε κατά μέσο όρο στο μηδέν. Το γεγονός αυτό συνδέεται με την εφαρμοζόμενη επεκτατική νομισματική πολιτική της ΕΚΤ προς την επίτευξη του μακροπρόθεσμου στόχου του 2%.

Στο σύνολο του 2016, η συνισταμένη από την εκτιμώμενη μειωμένη τιμή του πετρελαίου, την οριακή υποχώρηση της εγχώριας ζήτησης στην Ελλάδα έναντι του 2015 (κατά 0,5%), και την επίδραση των αυξήσεων στην έμμεση φορολογία, αναμένεται να διατηρήσει τις τιμές στο ίδιο επίπεδο με το 2015. Η ανάκαμψη της ζήτησης από το δεύτερο εξάμηνο του 2016, σε συνδυασμό με τη σταδιακή άνοδο της τιμής του πετρελαίου από το 2017, αναμένεται από τον Ιούνιο



του επόμενου έτους να αντικαταστήσει την έμμεση φορολογία ως πηγή αυξητικής επίδρασης στις τιμές, οδηγώντας σε θετικούς ρυθμούς πληθωρισμού σε όλη τη μεσοπρόθεσμη περίοδο.

### **Απασχόληση - Ανεργία**

Οι βασικοί δείκτες της ελληνικής αγοράς εργασίας υπέστησαν σημαντική επιδείνωση από το 2009 έως το 2013, με την απασχόληση σε συνεχή μείωση και την ανεργία να εκτινάσσεται στα υψηλότερα επίπεδα της Ευρωζώνης, το 2013 (27,5% του εργατικού δυναμικού), το 2014 (26,5%), το 2015 (24,9%)<sup>15</sup> και το 1<sup>ο</sup> εξάμηνο του 2016 στο 24,0%, έναντι 25,6% το αντίστοιχο εξάμηνο του 2015<sup>16</sup>. Για το 2016, η εκτίμηση για το ποσοστό ανεργίας κυμαίνεται κατά 1,4 εκατοστιαία μονάδα χαμηλότερα από το 2015, στο 23,5% του εργατικού δυναμικού<sup>17</sup>.

Ο ρυθμός μείωσης της απασχόλησης σε εθνικολογιστική βάση κορυφώθηκε το 2011 (-6,9% σε ετήσια βάση), ενώ ενδείξεις αντιστροφής της δυσμενούς τάσης εμφανίστηκαν μόλις το 2014 (0,1% σε ετήσια βάση). Το 2015 η ανάσχεση της πτώσης της απασχόλησης ήταν πλέον ευδιάκριτη (1,9%), γεγονός στο οποίο συντέλεσαν η μικρή αύξηση στην οικονομική δραστηριότητα (0,3% σε όρους ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας) το προηγούμενο έτος και η διατήρηση του εργατικού δυναμικού στο ίδιο επίπεδο με το 2014 σε αντίθεση με τη μείωσή του το προηγούμενο έτος. Για το 2016, τα στοιχεία της έρευνας εργατικού δυναμικού για το πρώτο 6μηνο δείχνουν αύξηση της απασχόλησης (2,5%) και προδιαγράφουν την περαιτέρω βελτίωσή της, με την ετήσια εκτίμηση να διαμορφώνεται στο 2,0% σε εθνικολογιστική βάση.

Βάσει των τριμηνιαίων (μη εποχικά διορθωμένων) στοιχείων της έρευνας εργατικού δυναμικού, κατά την αρχική περίοδο της προσαρμογής η μείωση της απασχόλησης συνδέθηκε με την υποχώρηση τόσο της πλήρους απασχόλησης όσο και της μερικής απασχόλησης. Ωστόσο, από το δεύτερο τρίμηνο του 2012, παρατηρήθηκαν θετικοί ρυθμοί μεταβολής της μερικής απασχόλησης σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο του προηγούμενου έτους, σε αντίθεση με την πλήρη απασχόληση που συνέχισε να μειώνεται έως και το δεύτερο τρίμηνο του 2014. Έκτοτε, η πλήρης απασχόληση παρουσιάζει ελαφριά βελτίωση, η οποία έχει ενισχυθεί από το 2<sup>ο</sup> τρίμηνο του 2015 έως και το 2<sup>ο</sup> τρίμηνο του 2016, κατά 1,8% σε ετήσια βάση, έναντι της αντίστοιχης μικρής αύξησης της μερικής απασχόλησης, κατά 5,3% σε ετήσια βάση παρά την υφεσιακή τάση του 2<sup>ου</sup> εξαμήνου του έτους.

Η εξέλιξη της μακροχρόνιας ανεργίας είναι ενδεικτική της διαρθρωτικής φύσης του προβλήματος στην αγορά εργασίας. Μεταξύ 2010 και 2014, το ποσοστό των ανέργων που αδυνατούσαν να βρουν νέα εργασία για πάνω από ένα έτος αυξήθηκε κατά 64,9% ή 29 εκατοστιαίες μονάδες, φτάνοντας στο 73,6% του συνολικού αριθμού των ανέργων. Το 2015, το ποσοστό των μακροχρόνια ανέργων υποχώρησε οριακά (κατά 0,4 εκατοστιαίες μονάδες), δείχνοντας περαιτέρω τάση βελτίωσης το πρώτο 6μηνο του 2016, κατά 1,1 εκατοστιαίες μονάδες σε σχέση με το αντίστοιχο 6μηνο του 2015.

Η ανεργία των νέων άρχισε να βελτιώνεται για πρώτη φορά το 2014, κατά 5,6 εκατοστιαίες μονάδες έναντι του 2013, στο ωστόσο υψηλό 52,7% του νεανικού εργατικού δυναμικού (από 21,9% το 2008). Η βελτιωτική τάση διατηρήθηκε το 2015, ωστόσο επιβραδυνόμενη, με την ανεργία στους νέους να μειώνεται κατά 2,9 εκατοστιαίες μονάδες έναντι του 2014, στο 49,8%. Τα στοιχεία του πρώτου 6μήνου του 2016 υποδηλώνουν μικρή βελτίωση της ανεργίας

<sup>15</sup> Βάσει της τριμηνιαίας έρευνας εργατικού δυναμικού της Ελληνικής Στατιστικής Αρχής.

<sup>16</sup> Σύμφωνα με τα διαθέσιμα (εποχικά διορθωμένα) μηνιαία στοιχεία έρευνας εργατικού δυναμικού για το 2016 (ΕΛΣΤΑΤ).

<sup>17</sup> Στο 21,5% του εργατικού δυναμικού σε εθνικολογιστική βάση.

στους νέους (15-24 ετών), διαμορφώνοντάς την στο 50,0% από 50,7% το αντίστοιχο έτη του 2015.

### **Νομισματικές και πιστωτικές εξελίξεις στην Ελλάδα**

Ο ετήσιος ρυθμός μεταβολής του νομισματικού μεγέθους που αποτελεί την ελληνική συμβολή στο Μ3 της ζώνης του ευρώ (εκτός του νομίσματος σε κυκλοφορία) αφού κατέγραψε προοδευτικά αυξανόμενες αρνητικές τιμές κατά το α' εξάμηνο του 2015, στη συνέχεια ανέκαμψε σε θετικές τιμές (Ιούλιος 2016: 3,9%, Δεκέμβριος 2015: -22,0%). Αναλυτικότερα, ο ετήσιος ρυθμός αύξησης των καταθέσεων διάρκειας μίας ημέρας ανήλθε σε 15,6% τον Ιούλιο του 2016 από 14,9% το Δεκέμβριο του 2015, και ο ετήσιος ρυθμός μεταβολής των καταθέσεων προθεσμίας έως 2 ετών υποχώρησε σε -11,5% τον Ιούλιο του 2016 από -49,5% στο τέλος του 2015.

Οι τραπεζικές καταθέσεις των μη χρηματοπιστωτικών επιχειρήσεων και των νοικοκυριών, εμφάνισαν διακυμάνσεις από το Δεκέμβριο του 2015 καθώς οι θετικές καθαρές ροές εναλλάσσονταν με αρνητικές και η συνολική ροή κατά την περίοδο Ιανουαρίου-Ιουλίου 2016 ανήλθε σε -0,7 δισ. ευρώ (έναντι -38,9 δισ. ευρώ την ίδια περίοδο του 2015). Μετά από μια περίοδο έντονης αβεβαιότητας κατά τις αρχικές διαπραγματεύσεις με τους Θεσμούς το α' εξάμηνο του 2015 ακολούθησαν σημαντική συρρίκνωση των καταθέσεων, καθώς και επιβολή περιορισμών στις αναλήψεις μετρητών και στις διασυνοριακές μεταφορές κεφαλαίων (τέλη Ιουνίου 2015). Η αναζωογόνηση της εμπιστοσύνης επανήλθε μετά τη σύναψη της ΣΧΔ με τους Θεσμούς τον Ιούλιο του 2015 και την υπογραφή του τρίτου προγράμματος οικονομικής προσαρμογής με αποτέλεσμα τη συγκράτηση της υποχώρησης των καταθέσεων. Η εμπιστοσύνη των καταθετών στις προοπτικές της ελληνικής οικονομίας και στο τραπεζικό σύστημα βελτιώθηκε προοδευτικά στη συνέχεια με την ανακεφαλαιοποίηση των τραπεζών το Δεκέμβριο του 2015, καθώς και με την ολοκλήρωση της πρώτης αξιολόγησης τον Ιούνιο του 2016. Η επικείμενη ολοκλήρωση της δεύτερης αξιολόγησης του προγράμματος, η σταδιακή χαλάρωση των περιορισμών κεφαλαίων και η αντιμετώπιση των μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων του τραπεζικού συστήματος αναμένεται ότι θα συντελέσουν σε μεγαλύτερη ανάκαμψη των καταθέσεων με την επιστροφή αποθησαυρισμένων τραπεζογραμματίων και κεφαλαίων από το εξωτερικό.

Ο ετήσιος ρυθμός μεταβολής του υπολοίπου της χρηματοδότησης προς τον τομέα της γενικής κυβέρνησης από το εγχώριο τραπεζικό σύστημα συμπεριλαμβανομένης της Τραπεζής της Ελλάδος αφού επανήλθε σε θετικές τιμές το 2015, την περίοδο Δεκεμβρίου 2015-Ιουλίου 2016 εμφάνισε συνεχόμενα κυμαινόμενες αρνητικές μονοψήφιες τιμές. Ειδικότερα, ο ρυθμός αυτός διαμορφώθηκε σε -2,3% τον Ιούλιο του 2016 από -5,3% το Δεκέμβριο του 2015. Η διαμόρφωση του εν λόγω ρυθμού σε αρνητικές τιμές την περίοδο υπό επισκόπηση αντανακλά τη μικρή μείωση της αξίας του χαρτοφυλακίου των τραπεζών σε τίτλους ελληνικού Δημοσίου και τους αρνητικούς, ως επί το πλείστον, ετήσιους ρυθμούς μεταβολής των δανείων των τραπεζών προς τη γενική κυβέρνηση.

Όσον αφορά την τραπεζική χρηματοδότηση του ιδιωτικού μη χρηματοπιστωτικού τομέα της οικονομίας, ο ετήσιος ρυθμός μείωσης των τραπεζικών πιστώσεων προς τα νοικοκυριά (ιδιώτες-ιδιωτικά μη κερδοσκοπικά ιδρύματα) κατά το πρώτο ήμισυ του έτους παρέμεινε σχεδόν αμετάβλητος και συγκρατήθηκε ελαφρά σε -2,8% τον Ιούλιο του 2016 έναντι -3,1% το Δεκέμβριο του 2015. Ο ετήσιος ρυθμός μείωσης των τραπεζικών πιστώσεων προς τις μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις αφού εμφάνισε διακυμάνσεις μετά την επιβολή των περιορισμών στη μεταφορά κεφαλαίων, τους πρώτους επτά μήνες του έτους περιορίστηκε και διαμορφώ-

θηκε στο 0% τον Ιούλιο του 2016 έναντι -1,2% το Δεκέμβριο του 2015. Ο περιορισμός του ρυθμού μείωσης της τραπεζικής χρηματοδότησης προς τις μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις, από την πλευρά της ζήτησης, παρά την αρνητική επίδραση της οικονομικής επιβράδυνσης κατά το α' εξάμηνο του 2016 είναι πιθανόν να στηρίχθηκε στην εξομάλυνση των συνθηκών αβεβαιότητας. Από την πλευρά της προσφοράς, η πρόσφατη μετάβαση του ρυθμού συρρίκνωσης της χρηματοδότησης στο μηδέν είναι συνεπής, πέρα από την ευνοϊκή και για τις τράπεζες βελτίωση του κλίματος αβεβαιότητας, και με την ενίσχυση των κεφαλαίων των τραπεζών μετά την ανακεφαλαιοποίηση του Δεκεμβρίου του 2015, καθώς και με τις ευνοϊκότερες συνθήκες άντλησης πόρων προς αναδανεισμό από τη συμμετοχή τους στη διασυνοριακή διατραπεζική αγορά, στις στοχευμένες πράξεις πιο μακροπρόθεσμης αναχρηματοδότησης της ΕΚΤ, καθώς και την πρόσβασή τους σε έκτακτη χρηματοδότηση. Σημαντικός παράγοντας ανασχετικός στην παροχή πιστώσεων παρέμεινε το υψηλό απόθεμα των μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων.

Τα επιτόκια των νέων τραπεζικών καταθέσεων στην Ελλάδα, ακολούθησαν καθοδική πορεία από τα μέσα του 2012, η οποία αφού διακόπηκε το α' εξάμηνο του 2015 λόγω των εκροών καταθέσεων συνεχίστηκε εκ νέου μετά την απότομη αποκλιμάκωσή τους τον Ιούλιο του 2015, κατόπιν της επιβολής των περιορισμών στις αναλήψεις από τραπεζικές καταθέσεις. Το επτάμηνο Ιανουαρίου-Ιουλίου 2016 τα επιτόκια των καταθέσεων κατέγραψαν ήπιες περαιτέρω μειώσεις. Ειδικότερα, το επιτόκιο στη σημαντικότερη κατηγορία καταθέσεων (δηλαδή εκείνων με συμφωνημένη διάρκεια έως 1 έτος από τα νοικοκυριά) κατέγραψε συνολικά μείωση στη διάρκεια της εξεταζόμενης περιόδου κατά 16 μονάδες βάσης και τον Ιούλιο του 2016 διαμορφώθηκε σε 0,86%.

Τα επιτόκια των νέων τραπεζικών δανείων αφού κατά μέσο όρο κατέγραψαν άνοδο τους μήνες μετά την επιβολή περιορισμών κεφαλαίων μέχρι το τέλος του 2015, στη συνέχεια άρχισαν να μειώνονται. Στην αρχική εξέλιξη των επιτοκίων ενδέχεται να συνέβαλε η εκτίμηση αμέσως μετά την επιβολή των περιορισμών, εκ μέρους των τραπεζών, ανόδου του πιστωτικού κινδύνου, η οποία μετά αναθεωρήθηκε προς ευνοϊκότερη κατεύθυνση. Αναλυτικότερα, το επτάμηνο Ιανουαρίου-Ιουλίου 2016 το μέσο επιτόκιο των δανείων προς τις μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις μειώθηκε κατά 22 μονάδες βάσης και διαμορφώθηκε σε 5,09% τον Ιούλιο του 2016, ενώ το αντίστοιχο επιτόκιο των δανείων προς τα νοικοκυριά αυξήθηκε κατά 16 μονάδες βάσης σε 4,83%. Τα ex post πραγματικά επιτόκια των τραπεζικών δανείων, αφού κατέγραψαν σημαντική μείωση λόγω της επιβράδυνσης του ρυθμού υποχώρησης των τιμών, το εξεταζόμενο διάστημα κατά μέσο όρο εμφάνισαν μικρή άνοδο. Αναλυτικότερα, το μεν πραγματικό επιτόκιο των δανείων προς μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις υποχώρησε οριακά κατά 2 μονάδες βάσης σε 4,89% τον Ιούλιο του 2016, ενώ το αντίστοιχο επιτόκιο των δανείων προς τα νοικοκυριά αυξήθηκε κατά 36 μονάδες βάσης σε 4,63%.

## 2.4 Οι προοπτικές το 2017

Η συνεπής εφαρμογή του νέου προγράμματος στήριξης της ελληνικής οικονομίας, σε συνδυασμό με τη σταδιακή χαλάρωση των περιορισμών στην κίνηση κεφαλαίων και την πρόοδο στους τομείς διευθέτησης των μη εξυπηρετούμενων δανείων και δομικών αλλαγών, αναμένεται να οδηγήσει στην αποκατάσταση της εμπιστοσύνης στην ελληνική οικονομία. Επιπρόσθετα, η αύξηση της απασχόλησης, καθώς και η θετική επίδραση μεταφοράς του 2<sup>ου</sup> δμήνου του 2016 στο 2017 αναμένεται, ακόμα, να συμβάλουν στην επανεκκίνηση της ελληνικής οικονομίας επιτρέποντας την καταγραφή θετικών ρυθμών ανάπτυξης από το 2017 διαμορφώνοντας την πρόβλεψη για ανάπτυξη στο 2,7% το 2017.

<b>Πίνακας 1.2 Βασικά μεγέθη της Ελληνικής Οικονομίας (% ετήσιες μεταβολές, σταθερές τιμές)</b>			
	<b>2015</b>	<b>2016**</b>	<b>2017**</b>
Πραγματικό ΑΕΠ	-0,2	-0,3	2,7
Ιδιωτική κατανάλωση	0,3	-0,6	1,8
Δημόσια κατανάλωση	0,0	-1,5	-0,3
Ακαθάριστος σχηματισμός παγίου κεφαλαίου	0,7	3,3	9,1
Εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών	-3,8	-6,3	5,3
Εισαγωγές αγαθών και υπηρεσιών	-6,9	-2,6	3,3
Αποπληθωριστής ΑΕΠ	-0,6	0,4	0,8
Εναρμονισμένος Δείκτης Τιμών Καταναλωτή	-1,1	0,0	0,6
Απασχόληση*	1,9	2,0	2,0
Ποσοστό ανεργίας*	22,9	21,5	20,4
Ποσοστό ανεργίας (Έρευνα Εργατικού Δυναμικού)	24,9	23,5	22,4

\* Σε εθνικολογιστική βάση

\*\* Προβλέψεις

Αντίστοιχη προβλέπεται η εξέλιξη των βασικών προσδιοριστικών μεγεθών του ΑΕΠ, με αυξητική τάση στο σύνολό τους (πλην της οριακής μείωσης της δημόσιας κατανάλωσης κατά 0,3% σε ετήσια βάση, ως αποτέλεσμα της συνισταμένης από την ταυτόχρονη ανάγκη εξοικονόμησης δημοσίων δαπανών και διαχείρισης της προσφυγικής κρίσης). Η ιδιωτική κατανάλωση αναμένεται να αυξηθεί κατά 1,8% και ο ακαθάριστος σχηματισμός παγίου κεφαλαίου κατά 9,1%, ενισχυόμενος από την αύξηση της πιστωτικής επέκτασης στην οικονομία, την αξιοποίηση των ευρωπαϊκών επενδυτικών πόρων και την επίδραση του χαμηλού επιπέδου βάσης του 2016. Η χαλάρωση των περιορισμών στην κίνηση κεφαλαίων προβλέπεται ότι θα συντελέσει στη μείωση της θετικής συμβολής του εξωτερικού τομέα στην αύξηση του ΑΕΠ, με τις εξαγωγές και τις εισαγωγές να εκτιμώνται στο 5,3% και στο 3,3% αντίστοιχα, σε σχέση με το 2015. Αυτό οφείλεται στην εκτιμώμενη βαθμιαία προσαρμογή των εισαγωγών αγαθών και υπηρεσιών, έπειτα από τις συγκριτικά μεγαλύτερες απώλειες έναντι των εξαγωγών που υπέστησαν από τους ελέγχους κεφαλαίων το 2015.

Η τάση των τιμών αναμένεται αυξητική το 2017, οδηγώντας για πρώτη φορά από το 2012 σε θετικό ρυθμό πληθωρισμού 0,6% και περαιτέρω μείωση της ανεργίας στο 20,4% του εργατικού δυναμικού σε εθνικολογιστική βάση.

Καθοριστικό ρόλο για τις εξελίξεις το 2017 αναμένεται ότι θα διαδραματίσει η εξέλιξη των διαβουλεύσεων για την αναδιάρθρωση του δημόσιου χρέους, καθώς αποτελεί κρίσιμο βήμα για την αποκατάσταση της επενδυτικής εμπιστοσύνης, τη μακροπρόθεσμη πιστοληπτική ικανότητα και αξιοπιστία της οικονομίας. Η επίτευξη της τελικής συμφωνίας και η εφαρμογή συγκεκριμένων μέτρων για τη βιωσιμότητα του δημόσιου χρέους αναμένεται να βοηθήσει στην επαναφορά της οικονομίας σε πορεία ανάπτυξης μεσοπρόθεσμα, εκπέμποντας ένα 'θετικό σήμα' για την προοπτική σταθερότητας, την ώθηση των επενδύσεων και την ενδυνάμωση της εγχώριας ζήτησης.

Είναι σαφές ότι οι παρούσες εκτιμήσεις ενδέχεται να αναθεωρηθούν με τη δημοσιοποίηση περισσότερων στοιχείων για το 2016, σε συνάρτηση με τον ρυθμό της ανάκαμψης στο δεύτερο εξάμηνο του τρέχοντος έτους.

## 2.5 Μακροοικονομικοί και δημοσιονομικοί κίνδυνοι

Οι προβλέψεις του μακροοικονομικού σεναρίου για το ΑΕΠ και τις συνιστώσες του συνδέονται με ορισμένους παράγοντες μακροοικονομικού κινδύνου, οι οποίοι θα μπορούσαν να συμπιέσουν προς τα κάτω την επίδοση της οικονομίας στο 2<sup>ο</sup> εξάμηνο του 2016 και πέραν αυτού.

Οι κίνδυνοι αυτοί αφορούν αφενός ενδογενείς παράγοντες, όπως την ταχύτητα προσαρμογής της επενδυτικής δραστηριότητας στα νέα δεδομένα οικονομικής σταθερότητας και τη συνεπή υλοποίηση του συμφωνηθέντος πακέτου μέτρων. Για την ασφαλή μετάβαση σε θετικούς ρυθμούς ανάπτυξης το 2017 και μεσοπρόθεσμα, η στρατηγική που πρέπει να εφαρμοστεί σε σχέση με αυτούς τους ενδογενείς παράγοντες είναι:

- η αποτελεσματική αντιμετώπιση του προβλήματος των μη εξυπηρετούμενων δανείων, που θα εξυγιάνει τα χαρτοφυλάκια των ελληνικών τραπεζών επιτρέποντας την αύξηση της πιστωτικής επέκτασης προς την πραγματική οικονομία,
- η υλοποίηση των δομικών μεταρρυθμίσεων που προβλέπονται στο πρόγραμμα στήριξης, με στόχο την αύξηση της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας με τρόπους πέραν της εσωτερικής υποτίμησης, καθόσον αυτή έχει εξαντλήσει τα περιθώρια συνεισφοράς της,
- η αξιοποίηση των ευρωπαϊκών κονδυλίων με έμφαση στη συμμετοχή της Ελλάδας στο Επενδυτικό Σχέδιο για την Ευρώπη,
- η συνέχιση των διαβουλεύσεων για τη βιωσιμότητα του δημοσίου χρέους και η σταδιακή εφαρμογή συγκεκριμένων βραχυπρόθεσμων και μέσο/μακροπρόθεσμων μέτρων για την αναδιάρθρωση των ακαθάριστων χρηματοδοτικών αναγκών της χώρας,
- η παγίωση της βελτίωσης των δημοσιονομικών αποτελεσμάτων, ώστε να μην παρίσταται ανάγκη ενεργοποίησης του αυτόματου μηχανισμού δημοσιονομικής προσαρμογής,
- η ενίσχυση του δικτύου κοινωνικής συνοχής, με τη στήριξη των χαμηλότερων εισοδηματικών στρωμάτων μέσω δεσμών μέτρων κοινωνικής αλληλεγγύης, όπως σχεδιάζεται για το 2017.

Αφετέρου, αρκετοί εξωγενείς παράγοντες που επιδρούν το τελευταίο διάστημα στο διεθνές οικονομικό περιβάλλον, ωθούν σε αύξηση της αβεβαιότητας και δύνανται να επιδράσουν δυσμενώς στην ελληνική οικονομία. Τέτοιοι παράγοντες είναι:

- η απόφαση του Ηνωμένου Βασιλείου για έξοδο από την Ευρωπαϊκή Ένωση, με την μεσοπρόθεσμη επίπτωση που αυτή δύναται να έχει:
  - στις αποδόσεις των κρατικών ομολόγων των περιφερειακών χωρών με μεγάλους δείκτες δημόσιου χρέους,
  - στο ΑΕΠ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και κατ' επέκταση στις εξαγωγές της ελληνικής οικονομίας,
  - στην αύξηση της εσωστρέφειας σε επίπεδο κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης,
  - σε εύλωτα τραπεζικά συστήματα που αποτελούν μέρος του Ευρωσυστήματος, και
  - στο βαθμό διακυμάνσεων και αποστροφής του κινδύνου στις διεθνείς χρηματαγορές,
- τυχόν απόκλιση από την εφαρμοζόμενη συμφωνία μεταξύ Ευρωπαϊκής Ένωσης και Τουρκίας για την προσφυγική κρίση,

- τυχόν παράταση των υφιστάμενων γεωπολιτικών συνθηκών στην ευρύτερη περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου και της Μέσης Ανατολής, με δυνητικά αρνητικές συνέπειες για τον ελληνικό τουρισμό και τις άμεσες ξένες επενδύσεις στο μεσοπρόθεσμο διάστημα.

# ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΓΕΝΙΚΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ

## 1. Εκτιμήσεις 2016

Το έτος 2015, συμπεριλαμβανομένης και της επίπτωσης του προγράμματος στήριξης των τραπεζών, το πρωτογενές αποτέλεσμα (προ τόκων) της Γενικής Κυβέρνησης σε όρους Σύμβασης Χρηματοδοτικής Διευκόλυνσης (ΣΧΔ), διαμορφώθηκε σε πλεόνασμα ύψους 1.278 εκατ. ευρώ ή 0,73% του ΑΕΠ, αυξημένο κατά 1.627 εκατ. ευρώ περίπου σε σχέση με την εκτίμηση του Νοεμβρίου 2015 για έλλειμμα 349 εκατ. ευρώ ή 0,2% του ΑΕΠ.

Εάν δεν ληφθούν υπόψη οι επιπτώσεις του προγράμματος στήριξης των τραπεζών, καθώς και της μεταφοράς εσόδων από ANFA's και SMP's στη διαμόρφωση των μεγεθών του κράτους και των επιμέρους υποτομέων της γενικής κυβέρνησης, η βελτίωση του πρωτογενούς αποτελέσματος έναντι του στόχου αποδίδεται κυρίως στις αυξημένες σε σχέση με τις εκτιμήσεις του προϋπολογισμού εισπράξεις εσόδων σε δημοσιολογιστική βάση κατά 900 εκατ. ευρώ περίπου, καθώς και στις μειωμένες σε σχέση με τις εκτιμήσεις δαπάνες του τακτικού προϋπολογισμού κατά 700 εκατ. περίπου σε δημοσιολογιστική βάση.

Στον Προϋπολογισμό (Νοέμβριος 2015) έτους 2016, το πρωτογενές αποτέλεσμα της Γενικής Κυβέρνησης σε όρους ΣΧΔ, είχε προβλεφθεί ότι θα διαμορφωθεί σε πλεόνασμα 919 εκατ. ευρώ ή 0,53% του ΑΕΠ, ενώ με βάση τη μεθοδολογία του Ευρωπαϊκού Συστήματος Λογαριασμών (ESA) είχε προβλεφθεί σε πλεόνασμα 3.126 εκατ. ευρώ ή 1,8% του ΑΕΠ.

Με βάση τα στοιχεία της εκτέλεσης του Προϋπολογισμού, το πρωτογενές αποτέλεσμα της Γενικής Κυβέρνησης εκτιμάται ότι σε όρους ΣΧΔ θα διαμορφωθεί σε 1.111 εκατ. ευρώ ή 0,63% του ΑΕΠ, αυξημένο έναντι του στόχου κατά 230 εκατ. ευρώ ή 0,13% του ΑΕΠ. Σε όρους ESA εκτιμάται ότι θα διαμορφωθεί σε 1.610 εκατ. ευρώ ή 0,9% του ΑΕΠ.

Η δημοσιονομική στρατηγική για το 2016 περιελάμβανε την υλοποίηση των αναγκαίων για την επίτευξη της ΣΧΔ διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων και θεσμικών αλλαγών, όπως:

- η αναμόρφωση του ενιαίου μισθολογίου με ενσωμάτωση σημαντικών καινοτομιών σε ό,τι αφορά την κατανομή και τη διαχείριση του ανθρώπινου δυναμικού,
- η κλιμάκωση των εφαρμοζόμενων δράσεων για την καταπολέμηση της ανθρωπιστικής κρίσης,
- η εντατικοποίηση των συντονισμένων συνεχιζόμενων δράσεων για την αντιμετώπιση των προσφυγικών και μεταναστευτικών ροών,
- η υλοποίηση του σχεδιασμού για την πλήρη απορρόφηση των κονδυλίων του ΠΔΕ, καθώς και η επίτευξη των στόχων δαπανών για την ολοκλήρωση των προγραμμάτων του ΕΣΠΑ 2007-2013,
- η πιλοτική εφαρμογή του Κοινωνικού Εισοδήματος Αλληλεγγύης (SSI),
- οι παροχές για την αντιστάθμιση των συνεπειών από την απώλεια του ΕΚΑΣ και
- η εφαρμογή, από τον Ιούλιο 2016, του προγράμματος εξόφλησης ληξιπρόθεσμων υποχρεώσεων των φορέων της Γενικής Κυβέρνησης από επιστροφές φόρων και δαπάνες, προς την πραγματική οικονομία με ιδιαίτερα θετικές συνέπειες για την τόνωση της ρευστότητας, την αύξηση της απασχόλησης και τη βελτίωση των μακροοικονομικών δεικτών.

Ταυτόχρονα, συνεχίζεται η υλοποίηση των συντονισμένων δράσεων για την επιτάχυνση των διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων στην οικονομία, των θεσμικών αλλαγών στο Δημόσιο τομέα, αλλά και της κοινωνικής προστασίας για τους οικονομικά ασθενέστερους.

Οι ανωτέρω δράσεις εκτιμάται ότι διασφαλίζουν την επίτευξη των στόχων της ΣΧΔ για το έτος 2016.

## 1.1 Τακτικός Προϋπολογισμός

### Έσοδα

Τα καθαρά έσοδα του Τακτικού Προϋπολογισμού (σε ταμειακή βάση), μετά τη μείωση των επιστροφών φόρων, εκτιμάται ότι θα διαμορφωθούν στα 48.160 εκατ. ευρώ παρουσιάζοντας απόκλιση κατά 1.073 εκατ. ευρώ ή 2,2% έναντι του στόχου του Προϋπολογισμού του 2016. Η απόκλιση αυτή οφείλεται κυρίως στα:

- έσοδα από ANFAs και SMPs που θα διαμορφωθούν σε 375 εκατ. ευρώ, ενώ στο στόχο του Προϋπολογισμού του 2016 είχε προβλεφθεί το ποσό 1.691 εκατ. ευρώ, (απόκλιση 1.316 εκατ. ευρώ) και
- έσοδα από την τελευταία δόση του Ενιαίου Φόρου Ιδιοκτησίας Ακινήτων (ΕΝΦΙΑ), εκτιμώμενου ποσού 348 εκατ. ευρώ, λόγω μετακύλισης της τελευταίας δόσης του 2016 στον Ιανουάριο του 2017.

Με δεδομένο ότι η απόκλιση εξαιτίας των παραπάνω αθροίζει σε 1.664 εκατ. ευρώ, ο περιορισμός της απόκλισης στα 1.073 εκατ. ευρώ σημαίνει ότι θα υπάρξει υπερεκτέλεση των υπόλοιπων εσόδων της τάξης των 591 εκατ. ευρώ (σε ταμειακή βάση).

Λαμβάνοντας υπόψη και τις εθνικολογιστικές προσαρμογές, τα έσοδα του Τακτικού Προϋπολογισμού, σε δημοσιονομική βάση, εκτιμάται ότι θα διαμορφωθούν στα 46.368 εκατ. ευρώ, μειωμένα κατά 718 εκατ. ευρώ έναντι του στόχου.

### Άμεσοι φόροι

Από την άμεση φορολογία, εκτιμάται ότι θα εισπραχθούν 19.985 εκατ. ευρώ, μειωμένα κατά 43 εκατ. ή 0,2% έναντι του στόχου του Προϋπολογισμού του 2016. Η απόκλιση αυτή σε ταμειακή βάση, οφείλεται, κυρίως στη μετακύλιση καταβολής της τελευταίας δόσης του ΕΝΦΙΑ τον Ιανουάριο του 2017.

### Έμμεσοι φόροι

Από τους έμμεσους φόρους, αναμένεται να εισπραχθούν 24.804 εκατ. ευρώ, παρουσιάζοντας αύξηση κατά 66 εκατ. ευρώ ή 0,3%, έναντι του στόχου του Προϋπολογισμού 2016. Η αύξηση αυτή προέρχεται από την υπεραπόδοση σε ορισμένες κατηγορίες έμμεσων φόρων όπως ΦΠΑ λοιπών, τέλος ταξινόμησης οχημάτων και έμμεσοι φόροι ΠΟΕ, η οποία σε συνδυασμό με τις νέες παρεμβάσεις υπερκάλυψε την απώλεια εσόδων από ορισμένες παρεμβάσεις που ενώ είχαν συμπεριληφθεί στο στόχο του Προϋπολογισμού του 2016, είτε δεν εφαρμόστηκαν (π.χ. η επιβολή ειδικού τέλους ανά στήλη κάθε παιγνίου του ΟΠΑΠ), είτε περιορίστηκε η έκταση εφαρμογής τους (π.χ. η επιβολή ΕΦΚ στο κρασί μειώθηκε κατά 50% κατά την ψήφιση του νομοσχεδίου).



<b>Πίνακας 2.1 Ισοζύγιο Γενικής Κυβέρνησης σύμφωνα με τη μεθοδολογία European System of Accounts (ESA) (σε εκατ. ευρώ)</b>				
	2015	2016		2017
	ΔΥΕ <sup>1</sup>	Προϋπολογισμός <sup>2</sup>	Εκτίμηση	Πρόβλεψη
<b>I. Έσοδα (1+2)</b>	<b>51.592</b>	<b>53.653</b>	<b>52.536</b>	<b>52.444</b>
<b>1. Καθαρά έσοδα τακτικού προϋπολογισμού (α+β-γ+δ+ε)</b>	<b>46.760</b>	<b>49.233</b>	<b>48.160</b>	<b>48.289</b>
<b>α. Τακτικά έσοδα (1+2+3+4)</b>	<b>47.603</b>	<b>48.431</b>	<b>49.170</b>	<b>50.529</b>
1. Άμεσοι φόροι	19.758	20.028	19.985	20.356
2. Έμμεσοι φόροι	23.773	24.738	24.804	26.268
3. Απολήψεις από ΕΕ	428	325	400	258
4. Μη φορολογικά έσοδα <sup>3</sup>	3.644	3.340	3.981	3.647
<b>β. Μη τακτικά έσοδα</b>	<b>1.533</b>	<b>578</b>	<b>445</b>	<b>292</b>
γ. Επιστροφές φόρων	2.922	3.268	3.306	3.314
δ. Ειδικά έσοδα από εκχώρηση αδειών και δικαιωμάτων	254	1.802	1.476	437
ε. Μεταφορά εσόδων από ΑΝΦΑ	291	1.691	375	345
<b>2. Έσοδα ΠΔΕ (α+β)</b>	<b>4.832</b>	<b>4.420</b>	<b>4.376</b>	<b>4.155</b>
α. Εισροές από ΕΕ	3.900	4.170	4.196	3.975
β. Ίδια έσοδα	932	250	180	180
<b>II. Δαπάνες Κρατικού Προϋπολογισμού (1+2)</b>	<b>55.919</b>	<b>57.180</b>	<b>57.224</b>	<b>55.892</b>
<b>1. Δαπάνες Τακτικού Προϋπολογισμού (α+β)</b>	<b>49.513</b>	<b>50.430</b>	<b>50.474</b>	<b>49.142</b>
<b>α. Πρωτογενείς δαπάνες (1+2+3+4+5+6+7+8+9+10)</b>	<b>43.713</b>	<b>44.500</b>	<b>44.824</b>	<b>43.592</b>
1. Μισθοί και συντάξεις <sup>4</sup>	18.359	18.162	18.084	12.293
2. Ασφάλιση, Περίθαλψη και Κοινωνική Προστασία <sup>4</sup>	14.714	14.246	14.340	20.259
3. Λειτουργικές και άλλες δαπάνες <sup>4</sup>	5.438	5.200	5.642	5.352
4. Αποδόσεις προς τρίτους	2.787	3.254	3.255	3.119
5. Αποθεματικό		1.000	560	1.000
6. Δαπάνες ανάληψης δανείων από τον Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Στήριξης (ΕΜΣ) και παράλληλες δαπάνες δημοσίου χρέους	178	80	55	75
7. Δαπάνες ανάληψης χρεών φορέων		187	554	
8. Εγγυήσεις για φορείς εντός Γενικής Κυβέρνησης <sup>3</sup>	1.619	1.622	1.607	876
9. Εγγυήσεις για φορείς εκτός Γενικής Κυβέρνησης	53	152	141	141
10. Δαπάνες εξοπλιστικών προγραμμάτων	565	598	586	477
<b>β. Τόκοι</b>	<b>5.800</b>	<b>5.930</b>	<b>5.650</b>	<b>5.550</b>
<b>2. ΠΔΕ (α+β)</b>	<b>6.406</b>	<b>6.750</b>	<b>6.750</b>	<b>6.750</b>
α. Συγχρηματοδοτούμενο σκέλος	5.725	6.000	6.000	5.750
β. Εθνικό σκέλος	681	750	750	1.000
<b>III. Ταμειακό Ισοζύγιο Κρατικού Προϋπολογισμού (I - II)</b>	<b>-4.326</b>	<b>-3.527</b>	<b>-4.689</b>	<b>-3.449</b>
% ΑΕΠ	-2,5%	-2,0%	-2,7%	-1,9%
<b>III.α. Ταμειακό Πρωτογενές αποτέλεσμα Κρατικού Προϋπολογισμού (III + II.1β)</b>	<b>1.474</b>	<b>2.403</b>	<b>961</b>	<b>2.102</b>
% ΑΕΠ	0,8%	1,4%	0,5%	1,2%
<b>IV. Εθνικολογιστικές προσαρμογές κεντρικής διοίκησης (1+2)</b>	<b>-4.211</b>	<b>-2.846</b>	<b>-2.681</b>	<b>-1.116</b>
<b>1. Εθνικολογιστικές προσαρμογές - Έσοδα</b>	<b>-3.176</b>	<b>-2.701</b>	<b>-2.224</b>	<b>-426</b>
Επιστροφές Φορολογικών εσόδων	-540	-180	-180	
Ενιαίος Φόρος Ιδιοκτησίας Ακινήτων (ΕΝΦΙΑ)	79	-957	-376	-348
Φορολογικά έσοδα	-73	75	-54	117
Διαφορά ταμειακών - δεδουλευμένων από σχήμα στήριξης Τραπεζών	-18			
Μεταφορά εσόδων από μεταφορά αποδόσεων από τη διακράτηση Ομολόγων του Ελληνικού Δημοσίου στα χαρτοφυλάκια Κεντρικών Τραπεζών του Ευρωσυστήματος (ΑΝΦΑ)	-236	-19		
Διαφορά απαιτήσεων εισπράξεων από ΕΕ	-23	218	488	-169
Προκαταβολές από ΕΕ	-902	-772	-920	-86
Άλλες προσαρμογές	-57	44	-92	-57
Έσοδα αποκρτικοποιήσεων	-45	-1.111	-1.090	118
Προσαρμογή ΕΛΣΤΑΤ στο Working Balance	-10			
Ανακεφαλαιοποίηση Τραπεζών	-1.350			
<b>2. Εθνικολογιστικές προσαρμογές - Δαπάνες</b>	<b>-1.035</b>	<b>-144</b>	<b>-457</b>	<b>-690</b>
Εξοπλιστικά προγράμματα του Υπουργείου Εθνικής Άμυνας (διαφορά φυσικών παραλαβών – πληρωμών)	-468	8	-4	-516
Διαφορά απλήρωτων οφειλών Κράτους σε σχέση με την 31/12 του προηγούμενου έτους	-437		100	80
Εξοικονόμηση από αναδιάρθρωση προσωπικού λόγω αναγκαστικών αποχωρήσεων		32	8	24
Ατακτοποιήτες προκαταβολές	14			
Υπόλοιπο λογαριασμών εκτός προϋπολογισμού	53			
Δεδουλευμένοι τόκοι (διαφορά δεδουλευμένων – ταμειακών τόκων)	-1.012	-1.000	-720	-700
Μεταβολή υπολοίπου λογαριασμών Θησαυροφυλακίου σε σχέση με την 31/12 του προηγούμενου έτους	506	180	310	300
ΕΛΕΓΕΠ	117	-25	-313	185

<b>Πίνακας 2.1 Ισοζύγιο Γενικής Κυβέρνησης σύμφωνα με τη μεθοδολογία European System of Accounts (ESA) (σε εκατ. ευρώ)</b>				
	2015	2016		2017
	ΔΥΕ <sup>1</sup>	Προϋπολογισμός <sup>2</sup>	Εκτίμηση	Πρόβλεψη
Συμμετοχή σε αυξήσεις μετοχικού κεφαλαίου (κεφαλαιακές μεταβιβάσεις)	-7	-60	-50	-20
Προσαρμογή στο έλλειμμα εγγυημένων δανείων (ΟΔΙΕ)	16	16	53	
Πολυτεχνικά ΟΓΑ	-9			
Πληρωμές (-) στην / Επιστροφές (+) από ΕΕ	-5			
Αναδρομικά δικαστικών 2003-2007	27		10	
Αναδρομικά δικαστικών και ενστόλων 2012-2014	147	149	149	149
Παρεμβάσεις του ΥΠΕΘΑ		336		88
Ασφαλιστική μεταρρύθμιση συντάξεων Δημοσίου		200		
Περιορισμός μη μισθολογικών δαπανών φορέων Γενικής Κυβέρνησης		9	9	9
Συνεισφορά προς την ΕΕ για τη διαχείριση προσφυγικών ροών			-18	11
Παρεμβάσεις στους τομείς της υγείας, της κοινωνικής προστασίας και της παιδείας				-300
Λοιπές προσαρμογές	23	10	10	
<b>Έσοδα Κρατικού Προϋπολογισμού κατά ESA (I + IV.1)</b>	<b>48.417</b>	<b>50.952</b>	<b>50.312</b>	<b>52.018</b>
<b>Δαπάνες Κρατικού Προϋπολογισμού κατά ESA (II - IV.2)</b>	<b>56.954</b>	<b>57.325</b>	<b>57.682</b>	<b>56.583</b>
<b>V. Πρωτογενές αποτέλεσμα Κρατικού Προϋπολογισμού κατά ESA</b>	<b>-1.725</b>	<b>557</b>	<b>-1.000</b>	<b>1.686</b>
% ΑΕΠ	-1,0%	0,3%	-0,6%	0,9%
<b>V.α. Ισοζύγιο Κρατικού Προϋπολογισμού κατά ESA (III + IV)</b>	<b>-8.537</b>	<b>-6.373</b>	<b>-7.370</b>	<b>-4.564</b>
% ΑΕΠ	-4,8%	-3,7%	-4,2%	-2,5%
<b>Ισοζύγιο Νομικών Προσώπων και ΑΚΑΓΕ (κατά ESA)</b>	<b>-4.914</b>	<b>1.105</b>	<b>1.127</b>	<b>1.456</b>
Ταμειακό ισοζύγιο	-4.923	1.103	1.127	1.456
Εθνικολογιστικές προσαρμογές	9	2		
<b>Ισοζύγιο επαναταξινομημένων ΔΕΚΟ<sup>3</sup> (κατά ESA)</b>	<b>965</b>	<b>1.847</b>	<b>1.687</b>	<b>677</b>
Ταμειακό ισοζύγιο	965	1.847	1.687	677
Εθνικολογιστικές προσαρμογές				
<b>Ισοζύγιο Νοσοκομείων – ΠΕΔΥ (κατά ESA)</b>	<b>-227</b>	<b>455</b>	<b>443</b>	<b>497</b>
Ταμειακό ισοζύγιο	101	32	72	-126
Εθνικολογιστικές προσαρμογές	-328	423	371	623
<b>VI. Ισοζύγιο Κεντρικής Κυβέρνησης κατά ESA</b>	<b>-12.713</b>	<b>-2.966</b>	<b>-4.113</b>	<b>-1.934</b>
<b>Ισοζύγιο ΟΤΑ (κατά ESA)</b>	<b>501</b>	<b>315</b>	<b>289</b>	<b>54</b>
Ταμειακό ισοζύγιο	489	244	262	68
Εθνικολογιστικές προσαρμογές	12	71	27	-14
<b>Ισοζύγιο ΟΚΑ (εκτός Νοσοκομείων) (κατά ESA)</b>	<b>-544</b>	<b>-1.044</b>	<b>-1.031</b>	<b>-483</b>
Ταμειακό ισοζύγιο	-38	-2.121	-2.054	-879
Εθνικολογιστικές προσαρμογές	-506	1.077	1.022	397
<b>VII. Ισοζύγιο Γενικής κυβέρνησης κατά ESA</b>	<b>-12.756</b>	<b>-3.695</b>	<b>-4.856</b>	<b>-2.363</b>
% ΑΕΠ	-7,2%	-2,1%	-2,8%	-1,3%
<b>Ενοποιημένοι Τόκοι Γενικής Κυβέρνησης</b>	<b>6.701</b>	<b>6.821</b>	<b>6.466</b>	<b>6.366</b>
% ΑΕΠ	3,8%	3,9%	3,7%	3,5%
<b>VIII. Πρωτογενές αποτέλεσμα Γενικής Κυβέρνησης κατά ESA</b>	<b>-6.055</b>	<b>3.126</b>	<b>1.610</b>	<b>4.003</b>
% ΑΕΠ	-3,4%	1,8%	0,9%	2,2%
<b>ΑΕΠ</b>	<b>176.023</b>	<b>174.438</b>	<b>176.197</b>	<b>182.332</b>

Για τα έτη 2016 και 2017, δεν περιλαμβάνεται πρόγραμμα ληξιπρόθεσμων υποχρεώσεων προς τρίτους εκτός γενικής κυβέρνησης, το οποίο είναι δημοσιονομικά ουδέτερο σε όρους Γενικής Κυβέρνησης.

<sup>1</sup> ΔΥΕ: Διαδικασία Υπερβολικού Ελλείμματος

<sup>2</sup> Προϋπολογισμός 2016 σύμφωνα με τις Προβλέψεις 2016 του Πίνακα 3.2 της Εισηγητικής Έκθεσης Προϋπολογισμού 2016.

<sup>3</sup> Τα ποσά που αφορούν τα έσοδα καθώς και τις δαπάνες από καταπτώσεις εγγυήσεων σε φορείς εντός της Γενικής Κυβέρνησης είναι σε ακαθάριστη βάση.

<sup>4</sup> Για λόγους συγκρισιμότητας, στις πληρωμές έτους 2015 και στον προϋπολογισμό έτους 2016 οι επιχορηγήσεις σε φορείς για δαπάνες μισθοδοσίας από τον τακτικό προϋπολογισμό εμφανίζονται στις λειτουργικές και άλλες δαπάνες, και οι δαπάνες για εφημερίες ιατρών ΕΣΥ και ΕΚΑΒ εμφανίζονται στην κατηγορία 'Ασφάλιση, Περίθαψη και Κοινωνική Προστασία' και στις λειτουργικές και άλλες δαπάνες, αντίστοιχα.

<b>Πίνακας 2.2 Πρωτογενές αποτέλεσμα Γενικής Κυβέρνησης σύμφωνα με τη μεθοδολογία της Σύμβασης Χρηματοδοτικής Διευκόλυνσης (σε εκατ. ευρώ)</b>				
	2015	2016		2017
	ΔΥΕ	Προϋπολογισμός	Εκτίμηση	Πρόβλεψη
<b>1. Πρωτογενές αποτέλεσμα Γενικής κυβέρνησης σύμφωνα με τη μεθοδολογία ESA (μεταφορά από πίνακα 2.1)</b>	<b>-6.055</b>	<b>3.126</b>	<b>1.610</b>	<b>4.003</b>
<b>Προσαρμογές Σύμβασης Χρηματοδοτικής Διευκόλυνσης</b>	<b>7.333</b>	<b>-2.207</b>	<b>-499</b>	<b>-673</b>
Μεταφορά εσόδων από ANFA και SMP (σε δημοσιολογιστική βάση)	-55	-1.672	-375	-345
Επιπτώσεις από ανακεφαλαιοποίηση και πρόγραμμα στήριξης χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων	7.414			
Έσοδα αποκρτικοποιήσεων	-26	-551	-179	-330
Διαφορά φυσικών παραλαβών και παραλαβών κατά EDP των εξοπλιστικών δαπανών		15		
Δαπάνες μεταναστευτικών ροών μη αντικυζόμενες			54	2
<b>2. Πρωτογενές αποτέλεσμα Γενικής κυβέρνησης σύμφωνα με τη μεθοδολογία της Σύμβασης Χρηματοδοτικής Διευκόλυνσης % ΑΕΠ</b>	<b>1.278</b>	<b>919</b>	<b>1.111</b>	<b>3.330</b>
	<b>0,73%</b>	<b>0,53%</b>	<b>0,63%</b>	<b>1,8%</b>
<b>3. Στόχος Σύμβασης Χρηματοδοτικής Διευκόλυνσης % ΑΕΠ</b>	<b>-440</b>	<b>872</b>	<b>881</b>	<b>3.191</b>
	<b>-0,25%</b>	<b>0,50%</b>	<b>0,50%</b>	<b>1,75%</b>
<b>4. Δημοσιονομικό Πλεόνασμα (+) ή Κενό (-) Σύμβασης Χρηματοδοτικής Διευκόλυνσης % ΑΕΠ</b>	<b>1.718</b>	<b>47</b>	<b>230</b>	<b>139</b>
	<b>0,98%</b>	<b>0,03%</b>	<b>0,13%</b>	<b>0,1%</b>
<b>ΑΕΠ</b>	<b>176.023</b>	<b>174.438</b>	<b>176.197</b>	<b>182.332</b>

### Μη φορολογικά έσοδα

Τα μη φορολογικά έσοδα εκτιμάται ότι θα διαμορφωθούν στα 3.981 εκατ. ευρώ, εμφανίζοντας αύξηση κατά 641 εκατ. ευρώ ή 19,2% έναντι του στόχου του Προϋπολογισμού 2016. Η αύξηση αυτή οφείλεται, κυρίως, στους εξής παράγοντες:

- στο αυξημένο, κατά 325 εκατ. ευρώ, ποσό από τη συμμετοχή του Δημοσίου στα κέρδη της Τράπεζας της Ελλάδος,
- στην καταβολή της πρώτης δόσης από το τίμημα της δημοπρασίας για την εκχώρηση των τηλεοπτικών αδειών, ύψους 85 εκατ. ευρώ, και
- σε λοιπές παρεμβάσεις, όπως η αύξηση του ποσοστού συμμετοχής του Δημοσίου επί των μεικτών κερδών από τα τυχερά παίγνια.

### Μη τακτικά έσοδα

Τα μη τακτικά έσοδα (έσοδα προγράμματος ενίσχυσης της ρευστότητας λόγω της χρηματοπιστωτικής κρίσης, έσοδα από καταργηθέντες ειδικούς λογαριασμούς και έσοδα από ΝΑΤΟ) εκτιμάται ότι θα διαμορφωθούν στο ποσό των 445 εκατ. ευρώ, παρουσιάζοντας μείωση κατά 133 εκατ. ευρώ ή 23,0% έναντι του στόχου του Προϋπολογισμού, η οποία οφείλεται κυρίως στα μειωμένα έσοδα από τις προμήθειες που καταβάλλουν τα πιστωτικά ιδρύματα, για την παροχή της εγγύησης του Ελληνικού Δημοσίου (ν.3723/2008), προκειμένου να λάβουν χρηματοδότηση από την ΕΚΤ, ύστερα από την ανακεφαλαιοποίησή τους.

### Μεταφορά αποδόσεων από τη διακράτηση ομολόγων του Ελληνικού Δημοσίου στα χαρτοφυλάκια Κεντρικών Τραπεζών του Ευρωσυστήματος (ANFA)

Από τη μεταφορά αποδόσεων από τη διακράτηση ομολόγων του Ελληνικού Δημοσίου στα χαρτοφυλάκια των Κεντρικών Τραπεζών του Ευρωσυστήματος (ANFAs), καθώς και από το Πρόγραμμα Αγοράς Ομολόγων (SMPs), της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας (ΕΚΤ), προβλέπονται έσοδα ύψους 375 εκατ. ευρώ. Σημειώνεται ότι τα έσοδα αυτά κατατίθενται απευ-

θείας στον ειδικό λογαριασμό εξυπηρέτησης του δημόσιου χρέους (Segregated Account) και δεν υπολογίζονται στο αποτέλεσμα της Γενικής Κυβέρνησης, σύμφωνα με τους όρους της Σύμβασης Οικονομικής Συμφωνίας.

#### **Επιστροφές αχρεωστήτως εισπραχθέντων εσόδων**

Οι ταμειακές επιστροφές αχρεωστήτως εισπραχθέντων εσόδων αναμένεται να διαμορφωθούν στα 3.306 εκατ. ευρώ, αυξημένες κατά 38 εκατ. ευρώ ή 1,2% έναντι των προβλέψεων του Προϋπολογισμού του 2016.

#### **Έσοδα ΠΔΕ**

Τα έσοδα του ΠΔΕ, σε ταμειακή βάση, εκτιμάται ότι θα φθάσουν στα 4.376 εκατ. ευρώ, μειωμένα κατά 44 εκατ. ευρώ ή 1,0% σε σχέση με το στόχο του Προϋπολογισμού 2016. Ωστόσο, σε δεδουλευμένη βάση τα έσοδα θα διαμορφωθούν στα 3.944 εκατ. ευρώ, αυξημένα κατά 78 εκατ. ευρώ ή 2,0% έναντι του στόχου.

#### **Δαπάνες**

Οι συνολικές δαπάνες του Τακτικού Προϋπολογισμού για το 2016 εκτιμάται ότι θα διαμορφωθούν στα 50.474 εκατ. ευρώ (χωρίς να συμπεριλαμβάνονται οι δαπάνες για την υλοποίηση του προγράμματος εξόφλησης ληξιπρόθεσμων υποχρεώσεων), αυξημένες κατά 44 εκατ. ευρώ σε σχέση με το στόχο του Προϋπολογισμού λόγω κυρίως χρηματοδότησης δράσεων από ειδικά έσοδα και κατά 961 εκατ. ευρώ σε σχέση με το 2015.

Οι πρωτογενείς δαπάνες (πλην τόκων) του Τακτικού Προϋπολογισμού εκτιμάται ότι θα διαμορφωθούν στα 44.824 εκατ. ευρώ, αυξημένες κατά 324 εκατ. ευρώ έναντι του στόχου του Προϋπολογισμού 2016 και κατά 1.111 εκατ. σε σχέση με το 2015.

#### **Ανάλυση δαπανών κατά κατηγορίες**

##### **Μισθοί και συντάξεις**

Οι δαπάνες για μισθούς και συντάξεις εκτιμάται ότι θα διαμορφωθούν σε 18.084 εκατ. ευρώ, περίπου. Οι δαπάνες αυτές περιλαμβάνουν την πληρωμή των συντάξεων του Δημοσίου που εκτιμάται ότι θα εμφανίσουν μείωση σε σχέση με το στόχο, κυρίως λόγω του σημαντικά μειωμένου αριθμού των εκτιμώμενων αποχωρήσεων, καθώς και της εκτιμώμενης απόδοσης των εφαρμοζόμενων δημοσιονομικών παρεμβάσεων. Παράλληλα, λόγω της εκτιμώμενης μείωσης του αριθμού των αποχωρήσεων, οι δαπάνες για την καταβολή μισθών κ.λπ. παροχών εκτιμάται ότι θα παρουσιάσουν αύξηση η οποία θα αντισταθμίσει τη μείωση της δαπάνης για πληρωμή συντάξεων.

##### **Ασφάλιση, περίθαλψη και κοινωνική προστασία**

Οι δαπάνες της κατηγορίας αυτής εκτιμάται ότι θα διαμορφωθούν σε 14.340 εκατ. ευρώ, αυξημένες κατά 95 εκατ. ευρώ έναντι του στόχου του Προϋπολογισμού του 2016, κυρίως λόγω της ενίσχυσης των σχετικών πιστώσεων από το αποθεματικό, προκειμένου να πραγματοποιηθούν αυξημένες δαπάνες για την υλοποίηση των παρακάτω δράσεων κοινωνικού χαρακτήρα:

- της βαθμιαίας πιλοτικής εφαρμογής του προγράμματος "Κοινωνικό Εισόδημα Αλληλεγγύης" σε 30 δήμους της χώρας και

- της επέκτασης της εφαρμογής των δράσεων για την αντιμετώπιση της ανθρωπιστικής κρίσης.

#### **Λειτουργικές και άλλες δαπάνες (συμπεριλαμβανομένων και των επιχορηγήσεων)**

Οι δαπάνες αυτές εκτιμάται ότι θα διαμορφωθούν σε 5.642 εκατ. ευρώ, αυξημένες κατά 442 εκατ. ευρώ έναντι του στόχου του Προϋπολογισμού του 2016, με την ενίσχυση των σχετικών πιστώσεων από το αποθεματικό προκειμένου να αντιμετωπισθούν δαπάνες κυρίως για:

- τη διαχείριση των προσφυγικών ροών,
- την εκτέλεση τελεσίδικων και αμετάκλητων δικαστικών αποφάσεων και
- την αντιμετώπιση των αυξημένων αποδόσεων προς την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ), κυρίως λόγω της αναμενόμενης αναθεώρησης του Κοινοτικού Προϋπολογισμού, την επιστροφή ποσών από το κλείσιμο προγραμμάτων, καθώς και την καταβολή προστίμων για τους χώρους διαχείρισης αποβλήτων.

#### **Αποδιδόμενοι πόροι**

Οι δαπάνες της κατηγορίας αυτής εκτιμάται ότι θα διαμορφωθούν σε 3.255 εκατ. ευρώ, στο ύψος των στόχων του Προϋπολογισμού.

#### **Αποθεματικό**

Στο 2016 είχαν προβλεφθεί πιστώσεις ύψους 1,0 δισ. ευρώ για την αντιμετώπιση έκτακτων και επείγουσών δαπανών. Από τις πιστώσεις αυτές έχουν ήδη κατανεμηθεί σε διάφορες κατηγορίες δαπανών κονδύλια ύψους 440 εκατ. ευρώ μέχρι 31 Ιουλίου 2016. Οι πιστώσεις που απομένουν θα καλύψουν επιπλέον δαπάνες, όπως η οικονομική ενίσχυση των ασθενέστερων λόγω απώλειας του ΕΚΑΣ, οι δαπάνες για την αντιμετώπιση της ανθρωπιστικής κρίσης και των προσφυγικών ροών, καθώς και άλλες έκτακτου χαρακτήρα δαπάνες.

#### **Δαπάνες τόκων**

Οι ταμειακές δαπάνες για την κάλυψη των υποχρεώσεων της κατηγορίας αυτής εκτιμάται ότι θα διαμορφωθούν σε 5.650 εκατ. ευρώ, μειωμένες κατά 280 εκατ. ευρώ σε σχέση με το στόχο του Προϋπολογισμού.

#### **Δαπάνες ανάληψης δανείων από τον Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Στήριξης (ΕΜΣ) και παράλληλες δαπάνες εξυπηρέτησης δημοσίου χρέους**

Οι δαπάνες της κατηγορίας αυτής εκτιμάται ότι θα διαμορφωθούν σε 55 εκατ. ευρώ, μειωμένες κατά 25 εκατ. ευρώ σε σχέση με το στόχο του Προϋπολογισμού.

#### **Εξοπλιστικά προγράμματα**

Οι ταμειακές δαπάνες για την υλοποίηση εξοπλιστικών προγραμμάτων του Υπουργείου Εθνικής Άμυνας εκτιμάται ότι θα διαμορφωθούν στα 586 εκατ. ευρώ, μειωμένες κατά 12 εκατ. ευρώ σε σχέση με το στόχο του Προϋπολογισμού.

### **Καταπτώσεις εγγυήσεων**

Το συνολικό ύψος των δαπανών για καταπτώσεις εγγυήσεων προς φορείς εντός (σε ακαθάριστη βάση) και εκτός Γενικής Κυβέρνησης εκτιμάται ότι θα διαμορφωθεί στα 1.748 εκατ. ευρώ, μειωμένο κατά 25 εκατ. ευρώ σε σχέση με το στόχο.

### **Αναλήψεις χρεών φορέων**

Οι δαπάνες της κατηγορίας αυτής, που εκτιμάται ότι θα διαμορφωθούν σε 554 εκατ. ευρώ, αφορούν αναλήψεις χρεών φορέων κυρίως εντός της Γενικής Κυβέρνησης και, στην περίπτωση αυτή, σε δημοσιολογιστική βάση είναι ουδέτερες για το πρωτογενές αποτέλεσμα της Γενικής Κυβέρνησης τόσο σε όρους ESA, όσο και σε όρους ΣΧΔ.

## **1.2 Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων (ΠΔΕ)**

Οι πληρωμές του ΠΔΕ μέχρι το τέλος του 2016 εκτιμάται ότι θα ανέλθουν συνολικά σε 6.750 εκατ. ευρώ. Για έργα που συγχρηματοδοτούνται από πόρους της Ευρωπαϊκής Ένωσης θα διατεθούν 6.000 εκατ. ευρώ, ενώ για έργα που χρηματοδοτούνται αμιγώς από εθνικούς πόρους θα διατεθούν 750 εκατ. ευρώ. Εκ του συνόλου των πόρων για συγχρηματοδοτούμενα έργα, περίπου 3.100 εκατ. ευρώ αναμένεται να διατεθούν για την έναρξη και υλοποίηση έργων του νέου ΕΣΠΑ περιόδου 2014-2020, περίπου 2.100 εκατ. ευρώ θα διατεθούν για την ολοκλήρωση των πληρωμών και το κλείσιμο των προγραμμάτων του ΕΣΠΑ της προηγούμενης περιόδου 2007-2013, ενώ περίπου 800 εκατ. ευρώ θα δοθούν για λοιπά συγχρηματοδοτούμενα προγράμματα και των δύο περιόδων.

Ο στόχος του ΠΔΕ για το 2016 εντάσσεται στο γενικότερο σχέδιο δημοσιονομικής σταθερότητας, οικονομικής ανάπτυξης και στήριξης της πραγματικής οικονομίας. Παράλληλα, επιδιώκεται η υψηλή απορρόφηση των πόρων των συγχρηματοδοτούμενων προγραμμάτων, προκειμένου να εξασφαλισθεί η εισροή της κοινοτικής συνδρομής.

Ειδικότερα, στο έτος 2016 δίδεται έμφαση αφενός στο επιτυχές διαχειριστικό κλείσιμο της περιόδου 2007-2013, δίχως απώλεια κοινοτικών πόρων και στη μεταφορά όσο το δυνατό περισσότερων μη υλοποιημένων έργων στη νέα προγραμματική περίοδο, προκειμένου να αποφευχθεί η επιβάρυνση του εθνικού σκέλους του ΠΔΕ και αφετέρου, στην επιτάχυνση των διαδικασιών ενεργοποίησης των προγραμμάτων της νέας περιόδου 2014-2020 (ΕΣΠΑ, Αγροτικής Ανάπτυξης, Αλιείας και Θάλασσας κ.λπ.).

Πέραν αυτού, επιδιώκεται η ολοκλήρωση όσων έργων της περιόδου 2007-2013 δεν μεταφερθούν στα προγράμματα της νέας περιόδου, ούτως ώστε να αποφευχθεί η απώλεια κοινοτικών πόρων.

Σημαντική είναι και η υλοποίηση των έργων που βαρύνουν τους πόρους του εθνικού σκέλους του ΠΔΕ, για την προώθηση αναπτυξιακών πρωτοβουλιών και τυχόν συνέργειες με τα συγχρηματοδοτούμενα έργα.

## **1.3 Λοιποί τομείς Γενικής Κυβέρνησης**

### **Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου και Νομικά Πρόσωπα Ιδιωτικού Δικαίου**

Το ισοζύγιο των νομικών προσώπων για το 2016 εκτιμάται ότι θα διαμορφωθεί στα 1.127 εκατ. ευρώ, στα ίδια περίπου επίπεδα με το στόχο που είχε τεθεί στον Προϋπολογισμό (στόχος Προϋπολογισμού 1.105).

Στις εκτιμήσεις αυτές περιλαμβάνονται και τα αποτελέσματα των νέων νομικών προσώπων που εντάχθηκαν στο Μητρώο Φορέων Γενικής Κυβέρνησης (Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων, Ταμείο Εγγύησης Καταθέσεων και Επενδύσεων, Λειτουργγός Αγοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας) από την ΕΛΣΤΑΤ, τα αποτελέσματα των οποίων δεν είχαν ενσωματωθεί στον Προϋπολογισμό του 2016.

### Επαναταξινομημένες ΔΕΚΟ

Σύμφωνα με τα στοιχεία της εκτέλεσης του προϋπολογισμού των επαναταξινομημένων ΔΕΚΟ για το έτος 2016, εκτιμάται ότι θα υπάρξει αρνητική απόκλιση ύψους 160 εκατ. ευρώ σε σχέση με τον στόχο που είχε τεθεί (στόχος Προϋπολογισμού 1.847 εκατ. ευρώ, εκτίμηση 1.687 εκατ. ευρώ).

Η απόκλιση αυτή οφείλεται:

- στην επιβάρυνση του αποτελέσματος από την καταγραφή των συμβάσεων παραχώρησης των αυτοκινητοδρόμων (-316 εκατ. ευρώ), στην αύξηση κατά 315 εκατ. ευρώ των επιχορηγήσεων από τον Κρατικό Προϋπολογισμό λόγω ανάληψης μέρους του χρέους του ΟΣΕ από το Ελληνικό Δημόσιο, που σε όρους Γενικής Κυβέρνησης είναι ουδέτερο,
- στην αναθεώρηση προς το δυσμενέστερο των εκτιμήσεων για τα έσοδα του Πράσινου Ταμείου, λόγω της παράτασης που δόθηκε το Φεβρουάριο 2016 στην υποβολή αιτήσεων των ιδιοκτητών αυθαιρέτων κτισμάτων για την υπαγωγή τους στις διατάξεις του ν.4178/2013,
- στα μειωμένα έσοδα των συγκοινωνιακών φορέων και
- στην καταβολή αυξημένων ασφαλιστικών αποζημιώσεων στους αγρότες από τον ΕΛΓΑ για τις ζημιές στο φυτικό και ζωικό κεφάλαιο.

### Τοπική Αυτοδιοίκηση

Το ισοζύγιο του ενοποιημένου προϋπολογισμού της τοπικής αυτοδιοίκησης, σε δημοσιονομική βάση, αναμένεται να ανέλθει στα 289 εκατ. ευρώ για το 2016, συμπεριλαμβάνοντας το ισοζύγιο των νομικών προσώπων και δημοτικών επιχειρήσεων των ΟΤΑ και τη μεταβολή των απλήρωτων υποχρεώσεων. Οι εκτιμήσεις του 2016 (289 εκατ. ευρώ) διαμορφώθηκαν με βάση την εκτέλεση του ενοποιημένου προϋπολογισμού της τοπικής αυτοδιοίκησης και είναι μειωμένες κατά 26 εκατ. ευρώ έναντι του στόχου που είχε τεθεί στον προϋπολογισμό 2016 (315 εκατ. ευρώ). Η απόκλιση αυτή οφείλεται κυρίως στην αύξηση των υποχρεώσεων της τοπικής αυτοδιοίκησης.

### Οργανισμοί Κοινωνικής Ασφάλισης (ΟΚΑ)

Το ταμειακό ισοζύγιο των Οργανισμών Κοινωνικής Ασφάλισης (Ασφαλιστικά Ταμεία, Οργανισμοί Απασχόλησης και ΕΟΠΥΥ) αναμένεται να διαμορφωθεί σε έλλειμμα ύψους 2.054 εκατ. ευρώ χαμηλότερο κατά 67 εκατ. ευρώ σε σχέση με τις προβλέψεις που είχαν περιληφθεί στον προϋπολογισμό του 2016.

Η εξέλιξη αυτή αποδίδεται κυρίως:

- στη μείωση της συνταξιοδοτικής δαπάνης για κύριες συντάξεις, κατά 367 εκατ. ευρώ κυρίως λόγω της σταδιακής προσαρμογής των ορίων ηλικίας συνταξιοδότησης και του νέου τρόπου υπολογισμού των συντάξιμων αποδοχών με βάση το ν.4387/2016,
- στις αυξημένες, έναντι της αρχικής πρόβλεψης, δαπάνες για επικουρικές συντάξεις και
- στις αυξημένες δαπάνες για προνοιακές παροχές.

Σε δημοσιονομική βάση το έλλειμμα των Οργανισμών Κοινωνικής Ασφάλισης εκτιμάται ότι θα διαμορφωθεί σε 1.031 εκατ. ευρώ περίπου, χαμηλότερο κατά 13 εκατ. ευρώ σε σχέση με το στόχο που είχε τεθεί στον Προϋπολογισμό του 2016.

- **Ασφαλιστικά Ταμεία**

Το ταμειακό έλλειμμα των Ασφαλιστικών Ταμείων αναμένεται ότι θα μειωθεί κατά 135 εκατ. ευρώ περίπου, σε σχέση με τους στόχους του προϋπολογισμού 2016 και θα διαμορφωθεί στα 2.056 εκατ. ευρώ. Η εξέλιξη αυτή οφείλεται κυρίως:

- στη μείωση των δαπανών για συντάξεις, κύριες και επικουρικές, κατά 243 εκατ. ευρώ, καθώς και
- στην αύξηση των προνοιακών παροχών κατά 100 εκατ. ευρώ, κυρίως λόγω της αύξησης κατά 93 εκατ. ευρώ της εκτιμώμενης δαπάνης για το ΕΚΑΣ σε σχέση με την αρχική πρόβλεψη.

Ειδικότερα, η δαπάνη για το ΕΚΑΣ αναμένεται να διαμορφωθεί σε 771 έναντι αρχικής πρόβλεψης για 678 εκατ. ευρώ. Η αύξηση οφείλεται κατά κύριο λόγο στην εφαρμογή της αναπροσαρμογής των κριτηρίων χορήγησης του επιδόματος από 1/6/2016 αντί 1/1/2016.

Βελτίωση, σε σχέση με τον στόχο, αναμένεται και στις απλήρωτες υποχρεώσεις προς τρίτους, οι οποίες αφορούν κατά κύριο λόγο στις απλήρωτες παροχές εφάπαξ και μερισμάτων. Αυτό προκύπτει διότι με την ψήφιση του νέου ασφαλιστικού νόμου (ν. 4387/2016) καθορίστηκε ο νέος τρόπος υπολογισμού για τις εφάπαξ παροχές και τα μερίσματα, οπότε και αναμένεται τα Ασφαλιστικά Ταμεία να προβούν σε εκκαθάριση εκκρεμών αιτήσεων που υποβλήθηκαν από το Σεπτέμβριο 2013 και μετά.

Ταυτόχρονα, το Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης προχωρά στις διαδικασίες ενοποίησης:

- α) των φορέων κύριας ασφάλισης στο νέο Ενιαίο Φορέα Κοινωνικής Ασφάλισης (ΕΦΚΑ) περιλαμβανομένων και των συντάξεων του Δημοσίου, και
- β) των φορέων επικουρικής ασφάλισης και των ταμείων πρόνοιας στο Ενιαίο Ταμείο Επικουρικής Ασφάλισης και Εφάπαξ Παροχών (ΕΤΕΑΕΠ), με γνώμονα τόσο την απλοποίηση των κοινωνικοασφαλιστικών διαδικασιών όσο και την τήρηση της αρχής της ισονομίας για το σύνολο των ασφαλισμένων.

Τέλος, προκειμένου να ενισχυθούν τα έσοδα των Ασφαλιστικών Ταμείων, το Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης συνεχίζει να υλοποιεί συγκεκριμένες δράσεις που στοχεύουν στη βελτίωση της εισπραξιμότητας των ασφαλιστικών εισφορών.

- **Οργανισμοί Απασχόλησης**

Ο προϋπολογισμός του Οργανισμού Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού (ΟΑΕΔ) για το έτος 2016 εκτιμάται ότι θα παρουσιάσει θετικό ταμειακό ισοζύγιο ύψους 302 εκατ. ευρώ, υψηλότερο κατά 93 εκατ. ευρώ έναντι του στόχου που είχε τεθεί στον Προϋπολογισμό του 2016 (209 εκατ. ευρώ). Σε δημοσιονομική βάση το ισοζύγιο αναμένεται να διαμορφωθεί σε 307 εκατ. ευρώ.

Για προγράμματα απασχόλησης αναμένεται να διατεθούν 500 εκατ. ευρώ και για επιδόματα ανεργίας 887 εκατ. ευρώ, έναντι αρχικής πρόβλεψης 500 και 830 εκατ. ευρώ αντίστοιχα.



- **Εθνικός Οργανισμός Παροχής Υπηρεσιών Υγείας (ΕΟΠΥΥ)**

Με βάση τα στοιχεία εκτέλεσης του προϋπολογισμού του ΕΟΠΥΥ προκύπτει απόκλιση από τον αρχικό σχεδιασμό λόγω αύξησης των υποχρεώσεων του στην κατηγορία των λοιπών παροχών ασθένειας (διαγνωστικές εξετάσεις, νοσήλια ιδιωτικών κλινικών, φυσικοθεραπείες, συμβεβλημένοι γιατροί, δαπάνες ασφαλισμένων ΕΟΠΥΥ). Η εξέλιξη αυτή αποτυπώνει, εν μέρει, την επίπτωση της υγειονομικής κάλυψης των ανασφάλιστων πολιτών στη δαπάνη για παροχές υγείας και την υπέρβαση δαπανών που δεν υπόκεινται στο μηχανισμό αυτόματης επιστροφής (clawback) και κλιμακούμενου ποσοστού επιστροφής (rebate).

Παράλληλα, καταβάλλεται σημαντική προσπάθεια επιτάχυνσης των πληρωμών με ταυτόχρονη μείωση των απλήρωτων υποχρεώσεων του Οργανισμού κυρίως μέσω της ειδικής χρηματοδότησης του προγράμματος εκκαθάρισης ληξιπρόθεσμων υποχρεώσεων που βρίσκεται σε εξέλιξη με βάση το ν. 4281/2014.

Ειδικά, για το σκέλος των εσόδων σημειώνεται ότι έχει ήδη αποτυπωθεί η αύξηση των ασφαλιστικών εισφορών που οφείλεται κατά κύριο λόγο στην αύξηση του ποσοστού της εισφοράς για υγειονομική περίθαλψη, όλων των φορέων κύριας ασφάλισης από 4% σε 6% επί των κυρίων συντάξεων και στη θέσπιση αντίστοιχης εισφοράς στις επικουρικές συντάξεις (ν.4334/2015), με εκτιμώμενη απόδοση εσόδων ύψους 717 εκατ. ευρώ στο 2016.

Ταυτόχρονα, ο ΕΟΠΥΥ υλοποιεί δράσεις που αποσκοπούν στην περιστολή των δαπανών τόσο στη φαρμακευτική δαπάνη όσο στις λοιπές παροχές ασθένειας αλλά και στην έγκαιρη είσπραξη των οφειλόμενων επιστροφών από rebate και clawback. Ειδικότερα αναφέρονται:

- η ηλεκτρονική εκκαθάριση, από 1/1/2016, του συνόλου των δαπανών για τους παρόχους υγείας, πλην φαρμακοποιών, με τη μέθοδο της δειγματοληψίας και
- μηνιαίος υπολογισμός και αυτόματη «είσπραξη» του rebate για την κατηγορία των λοιπών παροχών υγείας (πλην φαρμακευτικών εταιριών και ιδιωτικών φαρμακείων) μέσω των υποβολών των δαπανών των παρόχων στο ηλεκτρονικό σύστημα του Οργανισμού.

### **Νοσοκομεία – Πρωτοβάθμιο Εθνικό Δίκτυο Υγείας (ΠΕΔΥ)**

Ο προϋπολογισμός των νοσοκομείων και του ΠΕΔΥ ως προς το σκέλος των εσόδων και των εξόδων αναμένεται ότι θα κινηθεί εντός των ορίων του αρχικού σχεδιασμού. Επισημαίνεται ότι στις μεταβιβάσεις από τον Τακτικό Προϋπολογισμό περιλαμβάνονται και οι πόροι που θα διατεθούν για την καταβολή των εφημεριών του ιατρικού προσωπικού και των λοιπών παροχών του νοσηλευτικού προσωπικού, σύμφωνα με τις διατάξεις του ν. 4316/2014. Διευκρινίζεται ότι η εμφανιζόμενη σώρευση απλήρωτων υποχρεώσεων θα αντιμετωπιστεί από την ειδική χρηματοδότηση του προγράμματος εκκαθάρισης ληξιπρόθεσμων υποχρεώσεων και αναμένεται να εξαιρεθεί πλήρως μέχρι τη λήξη του τρέχοντος οικονομικού έτους, με την προϋπόθεση της ύπαρξης επαρκούς χρηματοδότησης και της συνεχιζόμενης ταχείας υλοποίησης του προγράμματος πληρωμών.

Σημειώνεται ότι για πρώτη φορά:

- α) συμπεριλαμβάνονται στο σύνολο των δημόσιων νοσοκομείων τα οικονομικά στοιχεία του Ωνάσειου Καρδιοχειρουργικού Κέντρου, το οποίο περιλαμβάνεται πλέον στο μητρώο Φορέων Γενικής Κυβέρνησης της Ελληνιστικής Στατιστικής Αρχής και
- β) εφαρμόζεται ο μηχανισμός αυτόματων επιστροφών (clawback) στη φαρμακευτική δαπάνη των δημόσιων νοσοκομείων.

Παράλληλα, με βάση τα οριζόμενα στο ν. 4336/2015, το Υπουργείο Υγείας σχεδιάζει να προχωρήσει στην εφαρμογή συγκεκριμένων παρεμβάσεων στο χώρο της υγείας, αποσκοπώντας

στη βελτίωση του ελέγχου των δημοσίων δαπανών, όπως επίσης και στην αποτελεσματικότερη και αποδοτικότερη διαχείριση των νοσοκομείων. Ενδεικτικά, μεταξύ άλλων, αναφέρονται η συνεχής προσπάθεια διείσδυσης των γενοσήμων φαρμάκων και στους ενδονοσοκομειακούς ασθενείς, η αύξηση του μεριδίου των προμηθειών φαρμακευτικών προϊόντων ανά δραστική ουσία από τα νοσοκομεία, η συνέχιση της διαδικασίας για την αναμόρφωση του ενιαίου συστήματος προμηθειών, καθώς επίσης και η εισαγωγή συστήματος Κλειστών Ενοποιημένων Νοσηλίων (KEN) ή άλλης διεθνώς τυποποιημένης διαδικασίας κοστολόγησης των δραστηριοτήτων των νοσοκομείων.

### **Δράσεις 2016-2017**

- Διείσδυση των γενοσήμων φαρμάκων και στους ενδονοσοκομειακούς ασθενείς σε ποσοστό 50% το 2016 και έως 60% τον Ιούνιο του 2017,
- αύξηση του μεριδίου των προμηθειών φαρμακευτικών προϊόντων ανά δραστική ουσία από τα νοσοκομεία στα 2/3 επί του συνόλου έως το Δεκέμβριο του 2016 και στα 3/4 επί του συνόλου έως το Δεκέμβριο του 2017,
- περαιτέρω αύξηση του ποσοστού των προμηθειών που διενεργούνται κεντρικά σε ποσοστό 60% έως το Δεκέμβριο του 2016 και
- λήψη περαιτέρω διαρθρωτικών μέτρων προκειμένου να εξασφαλιστεί ότι η εκτιμώμενη διαφορά (gap) μεταξύ του ύψους της δαπάνης για το 2017 και της οροφής του μηχανισμού αυτόματων επιστροφών (clawback) βαίνει μειούμενη κατά τουλάχιστον 30% σε σχέση προς το προηγούμενο έτος.

## **1.4 Λοιπές παρεμβάσεις κοινωνικής προστασίας**

### **Ανθρωπιστική κρίση**

Με το ν.4320/2015 θεσμοθετήθηκε μια σειρά άμεσων μέτρων για την αντιμετώπιση της ανθρωπιστικής κρίσης. Για την έκτακτη οικονομική ενίσχυση ατόμων και νοικοκυριών που διαβιούν σε συνθήκες ακραίας φτώχειας εφαρμόστηκαν οι ακόλουθες ειδικότερες δράσεις:

- επιδότηση σίτισης,
- επιδότηση ενοικίου,
- δωρεάν επανασύνδεση και παροχή ηλεκτρικού ρεύματος.

Η αρχική εφαρμογή του προγράμματος το 2015 οδήγησε στη χρονική επέκτασή του μέχρι και το τέλος του 2016 έτσι ώστε να καλύψει τις ανάγκες των νοικοκυριών που διαβιούν σε συνθήκες ακραίας φτώχειας. Επισημαίνεται ότι οι ανάγκες που καλύπτονται από το πρόγραμμα αντιμετώπισης της ανθρωπιστικής κρίσης, από το 2017 και μετά, θα ενσωματωθούν και θα καλύπτονται από την εφαρμογή του Κοινωνικού Εισοδήματος Αλληλεγγύης σε εθνική κλίμακα, προκειμένου να μη δημιουργούνται επικαλύψεις μεταξύ των δύο προγραμμάτων σε συνθήκες δημοσιονομικής στενότητας.

- **Κοινωνικό Εισόδημα Αλληλεγγύης**

Με τις διατάξεις του άρθρου 235 ν. 4389/2016 «Επείγουσες διατάξεις για την εφαρμογή της συμφωνίας δημοσιονομικών στόχων» (ΦΕΚ 94 Α΄) τέθηκε σε βαθμιαία εθνική εφαρμογή το πρόγραμμα υπό τον τίτλο «Κοινωνικό Εισόδημα Αλληλεγγύης», αρχικά σε τριάντα (30) μικρούς και μεσαίους Δήμους και στη συνέχεια πανελλαδικά. Η πρώτη φάση του ως άνω Προγράμματος, που αποσκοπεί στη δημιουργία ενός σύγχρονου συστήματος πρόνοιας, λήγει στις 31 Δεκεμβρίου 2016.

Η επιτυχής αρχική εφαρμογή του προγράμματος θα κρίνει και την αποτελεσματική σταδιακή εφαρμογή του σε εθνικό επίπεδο, στο σύνολο των Δήμων της χώρας εντός του 2017. Για το σκοπό αυτό έχουν προβλεφθεί στον κρατικό προϋπολογισμό πιστώσεις ύψους 760 εκατ. ευρώ, ενώ παράλληλα αναμένεται να υπάρξουν σημαντικές εξοικονομήσεις πόρων μόνιμου χαρακτήρα που θα προέλθουν από την αναμόρφωση του προνοιακού χάρτη. Στην ίδια κατεύθυνση προσανατολίζεται και η σχετική μελέτη της Παγκόσμιας Τράπεζας αναφορικά με τα δεδομένα της κοινωνικής πρόνοιας και κοινωνικής προστασίας στη χώρα, όπου γίνεται εκτενής αναφορά στο υφιστάμενο κατακερματισμένο σύστημα σε επίπεδο παροχών και κοινωνικών δομών και προτείνονται διάφοροι τρόποι για την βελτίωση της αποδοτικότητας αυτού. Ενδεικτικά αναφέρονται ο εξορθολογισμός των παροχών (επιδομάτων), η ένταξή τους σε σχήμα εγγυημένου εισοδήματος, η καλύτερη στόχευση σε ομάδες πληθυσμού, η απλούστευση των διαδικασιών, η ενοποίηση των πληροφοριακών συστημάτων, κ.λπ.

Το εν λόγω πρόγραμμα ενσωματώνει και το παλαιότερο πρόγραμμα του «Ελάχιστου Εγγυημένου Εισοδήματος» που τέθηκε σε λειτουργία το 2014 και λειτούργησε μόνο αποσπασματικά και όχι σε πανελλαδικό επίπεδο. Είναι ένα πρόγραμμα αμιγώς προνοιακού χαρακτήρα, απευθύνεται σε νοικοκυριά, που διαβιούν σε συνθήκες ακραίας φτώχειας και λειτουργεί κατά τρόπο συμπληρωματικό στο πλαίσιο εφαρμογής δημόσιων πολιτικών καταπολέμησης της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού.

- **Αντισταθμιστικά μέτρα ΕΚΑΣ**

Κατόπιν του χρονικού περιορισμού καταβολής του ΕΚΑΣ (ν.4387/2016) το Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης έλαβε σειρά αντισταθμιστικών μέτρων από 1/8/2016 με γνώμονα την άμβλυνση των συνεπειών για τους δικαιούχους του επιδόματος αυτού. Ειδικότερα προβλέπονται τα εξής:

- πλήρης απαλλαγή από τη φαρμακευτική δαπάνη σε όσους δικαιούχους απώλεσαν την παροχή,
- έκτακτη μηνιαία οικονομική ενίσχυση ισόποση με την παροχή που καταργήθηκε σε πρώην δικαιούχους με ποσοστό αναπηρίας άνω του 80%,
- έκτακτη μηνιαία οικονομική ενίσχυση στο/στη σύζυγο με το μικρότερο ατομικό εισόδημα σε περίπτωση απώλειας του ΕΚΑΣ και από τους δύο συζύγους.

Ειδικότερα για το έτος 2016 θεσπίζονται τα εξής συμπληρωματικά μέτρα:

- απαλλαγή από την καταβολή εισφοράς υγειονομικής περίθαλψης σε όσους απώλεσαν παροχή ΕΚΑΣ άνω των τριάντα (30) ευρώ μηνιαίως,
- χορήγηση μηνιαίας προπληρωμένης κάρτας σε συνταξιούχους που απώλεσαν παροχή ποσού 115 ευρώ μηνιαίως και άνω ισόποσης με το ποσό που αντιστοιχεί στο 30% της απώλειας.

### **Μεταναστευτικές ροές**

Ήδη από το 2015 παρουσιάστηκε η ανάγκη διαχείρισης μίας αυξανόμενης ροής προσφύγων και μεταναστών. Σε αυτήν την προσφυγική κρίση ο ρόλος της χώρας είναι κομβικός καθώς αποτελεί βασική πύλη εισόδου προς την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Η αντιμετώπιση και η διαχείριση του φαινομένου έχει σημαντική δημοσιονομική διάσταση λόγω των πρόσθετων αναγκών για επιχορηγήσεις του κράτους στους εμπλεκόμενους φορείς, των δαπανών προμηθειών, της ανάληψης νέων δραστηριοτήτων και δεσμεύσεων σε βάρος των πιστώσεων του προϋπολογισμού των φορέων, της ανάγκης δημιουργίας νέων υποδομών,

καθώς και της παροχής επιπλέον υπηρεσιών (ασύλου, πρώτης υποδοχής, στέγασης και σίτισης, υγειονομικής περίθαλψης, κ.λπ.).

Η καθαρή επιβάρυνση του προϋπολογισμού (δαπάνες κρατικού προϋπολογισμού μείον εισροές από ΕΕ) εξαιρείται από το πρωτογενές αποτέλεσμα της γενικής κυβέρνησης σε όρους ΣΧΔ.

Για το 2017 έχει προβλεφθεί ότι οι σχετικές δαπάνες και οι ανάλογες εισροές θα διαμορφωθούν στα επίπεδα των 100 εκατ. ευρώ περίπου.

### 1.5 Εξόφληση ληξιπρόθεσμων οφειλών

Στους στόχους της Σύμβασης Χρηματοδοτικής Διευκόλυνσης από τον Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Σταθερότητας-ΕΜΣ έχει περιληφθεί και η αποπληρωμή των ληξιπρόθεσμων υποχρεώσεων της Γενικής Κυβέρνησης προς τρίτους, καθώς και η εκκαθάριση και αποπληρωμή των εκκρεμών αιτήσεων επιστροφής φόρων και συνταξιοδότησης. Για το σκοπό αυτό προβλέπεται ειδική χρηματοδότηση από τον ΕΜΣ εντός του 2016 και ως και το πρώτο εξάμηνο του 2017 συνολικού ύψους περίπου 6,6 δισ. ευρώ με κύριο στόχο τη μείωση των ληξιπρόθεσμων υποχρεώσεων του Δημοσίου και την ενίσχυση της ρευστότητας της οικονομίας.

Σε εφαρμογή των ανωτέρω το Υπουργείο Οικονομικών προέβλεψε την ενίσχυση των προϋπολογισμών των φορέων της Γενικής Κυβέρνησης, αποκλειστικά για την εξόφληση ληξιπρόθεσμων υποχρεώσεων τους προς τρίτους, και μέχρι το ύψος αυτών κατά την 30/4/2016, βάσει των διατάξεων του ν.4281/2014. Οι προϋποθέσεις, η σχετική διαδικασία και λοιπές λεπτομέρειες καθορίστηκαν με την αριθ. 2/57103/ΔΠΓΚ/23.6.2016 (Β'1932) απόφαση του Αναπληρωτή Υπουργού Οικονομικών.

Στο τέλος του μηνός Ιουνίου 2016 εκταμιεύτηκε από τον ΕΜΣ ποσό ύψους 1,8 δισ. ευρώ, σε ειδικό λογαριασμό που συστάθηκε για το σκοπό αυτό με την αριθ. 2/56170/ΔΛΔ/21.6.2016 απόφαση του Αναπληρωτή Υπουργού Οικονομικών (Β' 1894). Η σχετική διάθεση των πόρων για την ενίσχυση των προϋπολογισμών των φορέων της Γενικής Κυβέρνησης ξεκίνησε στα μέσα του μηνός Ιουλίου 2016.

Σύμφωνα με προσωρινά στοιχεία, ως το τέλος Αυγούστου, έχουν μεταφερθεί πιστώσεις στους προϋπολογισμούς των Υπουργείων και των φορέων της Γενικής Κυβέρνησης ύψους 1,85 δισ. ευρώ. Επιπλέον, διατέθηκε ρευστότητα ύψους 152 εκατ. ευρώ για την αποπληρωμή εκκρεμών επιστροφών φόρων. Λαμβάνοντας υπόψη τους συμφηφισμούς των υποχρεώσεων μεταξύ του Κράτους και των τρίτων, οι φορείς της Γενικής Κυβέρνησης έχουν χρηματοδοτηθεί με ποσό ύψους 1,43 δισ. ευρώ.

Κριτήριο για την κατανομή των ποσών στους φορείς της Γενικής Κυβέρνησης αποτέλεσε η δυνατότητα άμεσης απορρόφησης της χρηματοδότησης για την εξόφληση των ληξιπρόθεσμων υποχρεώσεων τους. Η κατανομή της διατεθείσας χρηματοδότησης ανά υποτομέα της Γενικής Κυβέρνησης αποτυπώνεται στον πίνακα 2.3.

<b>Πίνακας 2.3 Ενισχύσεις πιστώσεων – επιχορηγήσεις για την εξόφληση ληξιπρόθεσμων υποχρεώσεων φορέων Γενικής Κυβέρνησης 2016 (σε εκατ. ευρώ)</b>			
<b>Φορέας Γενικής Κυβέρνησης</b>	<b>Ιούλιος</b>	<b>Αύγουστος</b>	<b>Σύνολο</b>
Κράτος	465	9	474
ΟΤΑ	0	30	30
ΟΚΑ	383	119	502
Νοσοκομεία	580	7	587
Νομικά Πρόσωπα και ΔΕΚΟ	245	11	257
<b>Γενική Κυβέρνηση</b>	<b>1.673</b>	<b>176</b>	<b>1.849</b>
Επιστροφές φόρων	46	106	152
<b>Σύνολο</b>	<b>1.719</b>	<b>282</b>	<b>2.001</b>

Από το ποσό αυτό εξοφλήθηκαν ληξιπρόθεσμες υποχρεώσεις προς τρίτους ύψους 1,35 δισ. ευρώ, σύμφωνα με τον πίνακα 2.4. Επιπλέον, εξοφλήθηκαν εκκρεμείς επιστροφές φόρων καθαρού ποσού (μετά τη διενέργεια συμψηφισμών) 88 εκατ. ευρώ.

<b>Πίνακας 2.4 Πληρωμές ληξιπρόθεσμων υποχρεώσεων φορέων Γενικής Κυβέρνησης 2016 (σε εκατ. ευρώ)</b>			
<b>Φορέας Γενικής Κυβέρνησης</b>	<b>Ιούλιος</b>	<b>Αύγουστος (προσωρινά στοιχεία)</b>	<b>Σύνολο</b>
Κράτος	1	205	206
ΟΤΑ	0	7	7
ΟΚΑ	65	342	407
Νοσοκομεία	136	347	483
Νομικά πρόσωπα και ΔΕΚΟ	239	13	252
<b>Γενική Κυβέρνηση</b>	<b>440</b>	<b>914</b>	<b>1.354</b>
Επιστροφές φόρων	46	42	88
<b>Σύνολο</b>	<b>486</b>	<b>957</b>	<b>1.443</b>

Οι ληξιπρόθεσμες υποχρεώσεις της Γενικής Κυβέρνησης το μήνα Απρίλιο ανέρχονταν σε 5,6 δισ. ευρώ. Αντίστοιχα, οι εκκρεμείς επιστροφές φόρων ανέρχονταν σε 1,2 δισ. ευρώ. Η εξέλιξή τους παρατίθεται στον πίνακα 2.5.

<b>Πίνακας 2.5 Εξέλιξη ληξιπρόθεσμων υποχρεώσεων Γενικής Κυβέρνησης 2016 (σε εκατ. ευρώ)</b>					
<b>Φορέας Γενικής Κυβέρνησης</b>	<b>Δεκέμβριος 2015</b>	<b>Απρίλιος 2016</b>	<b>Μάιος 2016</b>	<b>Ιούνιος 2016</b>	<b>Ιούλιος 2016</b>
Κράτος	451	665	676	666	677
ΟΤΑ	301	367	357	359	371
ΟΚΑ	2.765	2.875	3.067	3.146	3.028
Νοσοκομεία	931	1.121	1.146	1.184	1.119
Νομικά πρόσωπα	257	528	556	574	338
<b>Γενική Κυβέρνηση</b>	<b>4.705</b>	<b>5.556</b>	<b>5.802</b>	<b>5.930</b>	<b>5.534</b>
Επιστροφές φόρων	1.287	1.182	1.259	1.311	1.356
<b>Σύνολο</b>	<b>5.992</b>	<b>6.738</b>	<b>7.061</b>	<b>7.241</b>	<b>6.890</b>

Υπό την προϋπόθεση της ομαλής χρηματοδότησης από τον ΕΜΣ για την αποπληρωμή ληξιπρόθεσμων υποχρεώσεων, καθώς και της εντατικοποίησης της προσπάθειας εξόφλησης των υποχρεώσεων από τους φορείς, εκτιμάται ότι θα βελτιωθεί ο ρυθμός αποπληρωμής τους και θα μειωθούν σημαντικά ως το 2017.

Οι εκταμιεύσεις των επιχορηγήσεων του προγράμματος εκκαθάρισης ληξιπρόθεσμων υποχρεώσεων θα προσαρμόζονται ανάλογα με τις εκταμιεύσεις των δόσεων από τον ΕΜΣ, λαμβάνοντας υπόψη και τη δυνατότητα απορρόφησης πόρων από τους φορείς.

Τα ποσά χρηματοδοτήσεων για εξόφληση ληξιπρόθεσμων υποχρεώσεων εκταμιεύονται από τον Κρατικό Προϋπολογισμό και εμφανίζονται στους προϋπολογισμούς των λοιπών φορέων της Γενικής Κυβέρνησης, με ισόποση αύξηση των εσόδων (είσπραξη επιχορηγήσεων από το

κράτος) και αύξηση των πληρωμών τους. Σε δημοσιολογιστική βάση επέρχεται αντίστοιχη μείωση των ληξιπρόθεσμων υποχρεώσεων των φορέων της Γενικής Κυβέρνησης προς ιδιώτες, καθιστώντας την όλη διαδικασία δημοσιονομικά ουδέτερη.

## 2. Προβλέψεις 2017

Βασική προτεραιότητα της δημοσιονομικής στρατηγικής και για το έτος 2017 είναι η επίτευξη των δημοσιονομικών στόχων που περιλαμβάνονται στη Σύμβαση Χρηματοδοτικής Διευκόλυνσης και των βιώσιμων ρυθμών οικονομικής ανάπτυξης με την εδραίωση του κλίματος εμπιστοσύνης για μακροπρόθεσμες επενδύσεις με έμφαση παράλληλα στην κοινωνική συνοχή. Η νέα δημοσιονομική προσαρμογή, όπως συμφωνήθηκε με τους Θεσμούς προβλέπει στόχο πρωτογενούς πλεονάσματος 1,75%, σημαντικά χαμηλότερο από αυτόν που είχε τεθεί στο προηγούμενο πρόγραμμα, απελευθερώνοντας έτσι χώρο για τη σταδιακή ανάκαμψη της οικονομίας, δίδοντας παράλληλα έμφαση στην ενίσχυση των κοινωνικών στόχων για τη σταδιακή αποκατάσταση των κοινωνικών ανισορροπιών.

Η επίτευξη του στόχου αυτού επιχειρείται μέσω ενός συνδυασμού δράσεων όπως:

- αναβάθμιση και εκσυγχρονισμός των δημοσιονομικών κανόνων που εξασφαλίζουν τη διαφάνεια και λογοδοσία στη διαχείριση του δημόσιου χρήματος,
- ενίσχυση της φορολογικής συμμόρφωσης,
- πρόγραμμα αποκρατικοποιήσεων,
- διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις στις αγορές προϊόντων και στη λειτουργία του δημόσιου τομέα,
- εκσυγχρονισμός του συστήματος δημόσιας υγείας και κοινωνικής πρόνοιας,
- διαχείριση του ιδιωτικού χρέους και εφαρμογή διαρθρωτικών αλλαγών με αναπτυξιακή προοπτική,
- διασφάλιση της προστασίας των ευάλωτων κοινωνικών ομάδων (μέσω του κοινωνικού εισοδήματος αλληλεγγύης),
- συνέχιση της υλοποίησης του προγράμματος εξόφλησης ληξιπρόθεσμων υποχρεώσεων των φορέων της Γενικής Κυβέρνησης προς την πραγματική οικονομία με χρηματοδότηση από το Πρόγραμμα Στήριξης και
- αναμόρφωση της νομοθεσίας για τα ειδικά μισθολόγια.

Πέραν αυτών, σημειώνεται ότι για το 2017 έχουν προβλεφθεί δαπάνες συνολικού ύψους 300 εκατ. ευρώ για την υλοποίηση δράσεων στους τομείς της υγείας, της κοινωνικής προστασίας και της παιδείας.

### 2.1 Βασικά μεγέθη προϋπολογισμού

Για το έτος 2017, σύμφωνα τη μεθοδολογία της ΣΧΔ το πρωτογενές πλεόνασμα της Γενικής Κυβέρνησης προβλέπεται να διαμορφωθεί σε 3.330 εκατ. ευρώ ή 1,8% του ΑΕΠ, παρουσιάζοντας αύξηση έναντι του στόχου (ο οποίος ανέρχεται σε 3.191 εκατ. ευρώ ή 1,75% του ΑΕΠ) κατά 139 εκατ. ή 0,1% του ΑΕΠ.

Με βάση τη μεθοδολογία του ESA, το πρωτογενές αποτέλεσμα της Γενικής Κυβέρνησης προβλέπεται ότι θα διαμορφωθεί σε πλεόνασμα ύψους 4.003 εκατ. ευρώ ή 2,2% του ΑΕΠ, ενώ το ισοζύγιο της Γενικής Κυβέρνησης προβλέπεται να εμφανίσει έλλειμμα ύψους 2.363 εκατ. ευρώ ή 1,3% του ΑΕΠ.



## 2.2 Τακτικός Προϋπολογισμός

### Έσοδα

Τα καθαρά έσοδα του Τακτικού Προϋπολογισμού, σε ταμειακή βάση, προβλέπεται να διαμορφωθούν στα 48.289 εκατ. ευρώ, αυξημένα κατά 0,3% περίπου, έναντι των εκτιμήσεων για το 2016.

Η αύξηση αυτή, οφείλεται τόσο στην αναμενόμενη βελτίωση του μακροοικονομικού περιβάλλοντος, όσο και στα μέτρα που έχουν ληφθεί στο πλαίσιο της ΣΧΔ.

Ειδικότερα:

- Οι άμεσοι φόροι προβλέπεται να ανέλθουν στο ποσό των 20.356 εκατ. ευρώ. Στα έσοδα αυτά περιλαμβάνεται και ποσό ύψους 348 εκατ. ευρώ, λόγω της είσπραξης, τον Ιανουάριο 2017 της τελευταίας δόσης του ΕΝΦΙΑ του έτους 2016. Ωστόσο, το ποσό αυτό, σε δημοσιονομική βάση, θα υπολογισθεί στο έτος 2016. Σημειώνεται ότι οι άμεσοι φόροι είναι μειωμένοι σε σχέση με το 2016, κατά το ποσό των εισφορών των εργαζομένων στο Δημόσιο, εκτιμώμενου ύψους 664 εκατ. ευρώ, που πλέον αποτελεί πόρο του ΕΦΚΑ, σύμφωνα με τις διατάξεις του ν. 4387/2016.
- Οι έμμεσοι φόροι, εκτιμάται ότι θα διαμορφωθούν στο ποσό των 26.268 εκατ. ευρώ.
- Τα έσοδα από αποκρατικοποιήσεις προβλέπονται στα 437 εκατ. ευρώ περίπου.

Ωστόσο, θα πρέπει να επισημανθεί ότι τα μη φορολογικά έσοδα, καθώς και τα μη τακτικά έσοδα στο 2017, είναι μειωμένα σε σχέση με αυτά του 2016, λόγω των μειωμένων προβλέψεων είσπραξης κατά 375 εκατ. ευρώ από το μέρισμα της Τράπεζας της Ελλάδος και κατά 131 εκατ. ευρώ από τις προμήθειες κρατικών εγγυήσεων στο πρόγραμμα ενίσχυσης της ρευστότητας από τη χρηματοπιστωτική κρίση, αντίστοιχα.

Τα έσοδα του ΠΔΕ εκτιμώνται σε 4.155 εκατ. ευρώ, σε ταμειακή βάση, και 3.900 εκατ. ευρώ, σε δεδουλευμένη βάση.

### Δαπάνες

Οι συνολικές δαπάνες του Τακτικού Προϋπολογισμού εκτιμάται ότι θα διαμορφωθούν στα 49.142 εκατ. ευρώ, μειωμένες κατά 1.332 εκατ. ευρώ έναντι της εκτίμησης για το έτος 2016, κυρίως λόγω της μείωσης των δαπανών για καταπτώσεις εγγυήσεων σε ακαθάριστη βάση σε φορείς εντός Γενικής Κυβέρνησης, καθώς και στο ότι δεν προβλέπονται δαπάνες για αναλήψεις χρεών φορέων.

Οι πρωτογενείς δαπάνες του Τακτικού Προϋπολογισμού εκτιμάται ότι θα διαμορφωθούν στα 43.592 εκατ. ευρώ, μειωμένες κατά 1.232 εκατ. ευρώ έναντι της εκτίμησης για το έτος 2016, για τους ίδιους παραπάνω λόγους.

### Ανάλυση δαπανών κατά κατηγορίες

#### Μισθοί και συντάξεις

Οι δαπάνες για μισθούς και συντάξεις εκτιμάται ότι θα διαμορφωθούν σε 12.293 εκατ. ευρώ, στις οποίες, μεταξύ άλλων, έχουν ληφθεί υπόψη και οι επιπτώσεις από:

- τη μείωση του αριθμού των αποχωρήσεων λόγω συνταξιοδότησης συνεχιζόμενη και για το 2017,
- το γεγονός ότι οι συντάξεις Δημοσίου από 1/1/2017 θα καταβάλλονται από τον Ενιαίο Φορέα Κοινωνικής Ασφάλισης (ΕΦΚΑ), ο οποίος θα επιχορηγείται για το σκοπό αυτό από τον κρατικό προϋπολογισμό,
- την έναρξη από 1/1/2017 καταβολής εργοδοτικής εισφοράς από το κράτος ως εργοδότη υπέρ του ΕΦΚΑ, για τους υπαλλήλους με σύμβαση Δημοσίου δικαίου και
- την αλλαγή του κανόνα προσλήψεων σε 1 προς 4 από 1 προς 5 που ίσχυε για το 2016.

#### **Ασφάλιση, περίθαλψη και κοινωνική προστασία**

Οι σχετικές δαπάνες προβλέπεται ότι θα διαμορφωθούν σε 20.259 εκατ. ευρώ. Οι πιστώσεις αυτές εγγράφονται για την αντιμετώπιση των επιχορηγήσεων των ασφαλιστικών ταμείων, των νοσοκομείων και των δαπανών για την κοινωνική προστασία (επιδόματα πολυτέκνων, επίδομα θέρμανσης, απόδοση πόρων στο ΑΚΑΓΕ, καθώς και σε άλλες δαπάνες κοινωνικού χαρακτήρα).

Στις παραπάνω δαπάνες περιλαμβάνονται και οι δράσεις για:

- την πλήρη εφαρμογή του Κοινωνικού Εισοδήματος Αλληλεγγύης,
- την επιχορήγηση του ΕΦΚΑ για την πληρωμή των συντάξεων του Δημοσίου και
- τη συνεισφορά του Δημοσίου για την προστασία της κύριας κατοικίας των υπερχρεωμένων νοικοκυριών.

#### **Λειτουργικές και άλλες δαπάνες (συμπεριλαμβανομένων και των επιχορηγήσεων)**

Για την αντιμετώπιση των δαπανών αυτών έχουν προβλεφθεί πιστώσεις ύψους 5.352 εκατ. ευρώ. Οι δαπάνες αυτές καλύπτουν:

- τις καταναλωτικού χαρακτήρα δαπάνες λειτουργίας των φορέων του κράτους,
- τις δαπάνες για προμήθεια αγαθών και υπηρεσιών,
- τις δαπάνες μετακίνησης του προσωπικού για εκτέλεση υπηρεσίας και λοιπές δαπάνες,
- τις αποδόσεις προς την ΕΕ,
- τις επιδοτήσεις γεωργίας,
- τις επιχορηγήσεις σε φορείς εντός και εκτός Γενικής Κυβέρνησης και
- τις εισφορές σε διεθνείς οργανισμούς.

#### **Αποδιδόμενοι πόροι**

Οι πιστώσεις της κατηγορίας αυτής προβλέπεται να διαμορφωθούν στα 3.119 εκατ. ευρώ.

#### **Αποθεματικό**

Για την αντιμετώπιση απρόβλεπτων και έκτακτου χαρακτήρα δαπανών, έχουν προβλεφθεί πιστώσεις ύψους 1.000 εκατ. ευρώ.

#### **Δαπάνες τόκων**

Οι ταμειακές δαπάνες για τόκους προβλέπονται να ανέλθουν στα 5.550 εκατ. ευρώ, μειωμένες κατά 100 εκατ. ευρώ σε σχέση με την αντίστοιχη εκτίμηση για το έτος 2016.



### **Δαπάνες ανάληψης δανείων από τον Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Στήριξης (ΕΜΣ) και παράλληλες δαπάνες εξυπηρέτησης δημοσίου χρέους**

Οι δαπάνες αυτές, προβλέπονται να διαμορφωθούν σε 75 εκατ. ευρώ.

#### **Εξοπλιστικά προγράμματα**

Οι ταμειακές δαπάνες για την υλοποίηση των εξοπλιστικών προγραμμάτων του Υπουργείου Εθνικής Άμυνας, προβλέπονται στα 477 εκατ. ευρώ. Σημειώνεται ότι στον προϋπολογισμό του ΥΠΕΘΑ έχουν περιληφθεί και παρεμβάσεις ύψους 88 εκατ. ευρώ.

#### **Καταπτώσεις εγγυήσεων**

Το συνολικό ύψος των δαπανών για καταπτώσεις εγγυήσεων προς φορείς εντός (σε ακαθάριστη βάση) και εκτός Γενικής Κυβέρνησης, εκτιμάται ότι θα διαμορφωθεί στα 1.017 εκατ. ευρώ, μειωμένο κατά 731 εκατ. ευρώ σε σχέση με τη σχετική εκτίμηση για το έτος 2016.

Η μείωση αυτή θα προέλθει από τις καταπτώσεις εγγυήσεων σε φορείς εντός της Γενικής Κυβέρνησης.

### **2.3 Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων (ΠΔΕ)**

Το ύψος των δαπανών του ΠΔΕ για το 2017 προβλέπεται να ανέλθει στα 6.750 εκατ. ευρώ. Οι δαπάνες αυτές κατανέμονται σε 5.750 εκατ. ευρώ για τα έργα που θα συγχρηματοδοτηθούν από πόρους της Ευρωπαϊκής Ένωσης και σε 1.000 εκατ. ευρώ για τα έργα που θα χρηματοδοτηθούν αποκλειστικά από εθνικούς πόρους.

Το ΠΔΕ, ως βασικό εργαλείο αναπτυξιακής πολιτικής, συνοδεύει τη δημοσιονομική προσπάθεια με αναπτυξιακές δράσεις, συμβάλλοντας στην ενίσχυση της ελληνικής οικονομίας και ταυτόχρονα τη στήριξη της κοινωνικής συνοχής, προκειμένου να επιτευχθεί το μέγιστο δυνατό αναπτυξιακό αποτέλεσμα.

Η αναπτυξιακή πολιτική προωθείται με την εντατικοποίηση των ενεργειών για το κλείσιμο των προγραμμάτων του ΕΣΠΑ της περιόδου 2007-2013 με την συμμετοχή όλων των έργων στην τελική έκθεση ολοκλήρωσης των προγραμμάτων τον Μάρτιο του 2017, καθώς και με την επίτευξη της υλοποίησης των προγραμμάτων της νέας περιόδου 2014-2020.

Για την προώθηση των παραπάνω, ειδικά μέσα από τις δράσεις του νέου ΕΣΠΑ, θα δοθεί ιδιαίτερη έμφαση στους τομείς των υποδομών, της επιχειρηματικότητας, του ανθρωπίνου κεφαλαίου, της απασχόλησης, της αυτοδιοίκησης, της εκπαίδευσης και κατάρτισης, της υγείας και πρόνοιας, του περιβάλλοντος και της διοικητικής μεταρρύθμισης.

### **2.4 Λοιποί τομείς Γενικής Κυβέρνησης**

#### **Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου και Νομικά Πρόσωπα Ιδιωτικού Δικαίου**

Το ισοζύγιο των νομικών προσώπων για το έτος 2017 προβλέπεται να διαμορφωθεί στα 1.456 εκατ. ευρώ, βελτιωμένο κατά 329 εκατ. ευρώ σε σχέση με το 2016. Η βελτίωση αυτή οφείλεται, κατά κύριο λόγο, στην εκτίμηση για απόσβεση του σωρευτικού ελλείμματος του ειδικού λογαριασμού ΑΠΕ και ΣΗΘΥΑ.

### **Επαναταξινομημένες ΔΕΚΟ**

Το ισοζύγιο των επαναταξινομημένων ΔΕΚΟ για το έτος 2017 διαμορφώνεται στα 677 εκατ. ευρώ μειωμένο κατά 1.010 εκατ. ευρώ σε σχέση με το 2016.

Το αποτέλεσμα αυτό οφείλεται στη μείωση των μεταβιβάσεων από τον κρατικό προϋπολογισμό, για καταπτώσεις εγγυήσεων και αναλήψεις χρέους.

Πάντως, σε επίπεδο Γενικής Κυβέρνησης, η εξέλιξη αυτή είναι δημοσιονομικά ουδέτερη, καθόσον η μείωση των εσόδων των επαναταξινομημένων ΔΕΚΟ αντισταθμίζεται από ανάλογη μείωση των δαπανών του κρατικού προϋπολογισμού.

### **Τοπική Αυτοδιοίκηση**

Το ισοζύγιο του ενοποιημένου προϋπολογισμού της τοπικής αυτοδιοίκησης για το έτος 2017, σε δημοσιονομική βάση, περιλαμβανομένου και του αποτελέσματος των εποπτευόμενων νομικών προσώπων και δημοτικών επιχειρήσεων των ΟΤΑ φορέων Γενικής Κυβέρνησης, προβλέπεται να διαμορφωθεί στα 54 εκατ. ευρώ, χαμηλότερο κατά 235 εκατ. ευρώ έναντι των εκτιμήσεων έτους 2016 (289 εκατ. ευρώ).

Επισημαίνεται ότι στο έτος 2017 στις μεταβιβάσεις του Τακτικού Προϋπολογισμού δεν περιλαμβάνεται ποσό ύψους 214 εκατ. ευρώ, λόγω λήξης του προγράμματος ρύθμισης των οφειλών του Ελληνικού Δημοσίου προς τους ΟΤΑ (ν. 3756/2009), η τελευταία δόση του οποίου δόθηκε το 2016.

### **Οργανισμοί Κοινωνικής Ασφάλισης (ΟΚΑ)**

- **Ασφαλιστικά Ταμεία**

**Το νέο σύστημα κύριων συντάξεων. Στόχοι και μακροπρόθεσμη προοπτική.**

Με το ν.4336/2015, εναρμονίστηκαν οι προϋποθέσεις συνταξιοδότησης μεταξύ των ασφαλισμένων, όσον αφορά στα όρια ηλικίας και στους αντίστοιχους χρόνους ασφάλισης, αποτρέποντας ταυτόχρονα σε μεσοπρόθεσμο και μακροπρόθεσμο ορίζοντα, την αύξηση της συνταξιοδοτικής δαπάνης, λόγω πρόωρων συνταξιοδοτήσεων.

Η ψήφιση του νέου ασφαλιστικού νόμου (ν. 4387/2016) αποτελεί ορόσημο και αφετηρία σημαντικών αλλαγών στο ασφαλιστικό σύστημα της χώρας. Η ασφαλιστική μεταρρύθμιση που θεσμοθετείται με τις ρυθμίσεις του ανωτέρω νόμου αποσκοπεί στην αποκατάσταση της ισότητας και της αλληλεγγύης, τόσο μεταξύ των παλαιών ασφαλισμένων όσο και μεταξύ παλαιών και νέων ασφαλισμένων, στην ενίσχυση του κοινωνικού, αναδιανεμητικού χαρακτήρα του συστήματος, ενώ παράλληλα εγγυάται τη μακροπρόθεσμη βιωσιμότητα του συνταξιοδοτικού συστήματος και στηρίζεται στους εξής πυλώνες:

- στην ενοποίηση των υφιστάμενων φορέων κύριας ασφάλισης στον ΕΦΚΑ, στον οποίο συμπεριλαμβάνονται και οι συντάξεις του Δημοσίου, καθώς και των φορέων επικουρικής ασφάλισης και των ταμείων πρόνοιας στο ΕΤΕΑΕΠ,
- στην εναρμόνιση του ύψους των ασφαλιστικών εισφορών και των κανόνων απονομής συντάξεων για το σύνολο των ασφαλισμένων (ιδιωτικού και δημόσιου τομέα),
- στην εγγύηση του ύψους των ήδη καταβαλλόμενων κύριων συντάξεων και
- στη σταδιακή κατάργηση στρεβλώσεων του ασφαλιστικού συστήματος (π.χ. ΕΚΑΣ) και στη διάκριση ανάμεσα σε ασφαλιστικές και προνοιακές παροχές.

Πιο συγκεκριμένα με το νέο σύστημα:

- Εναρμονίζονται οι κανόνες εισφορών και παροχών τόσο μεταξύ νέων και παλαιών ασφαλισμένων όσο και μεταξύ των ασφαλισμένων των επί μέρους μέχρι σήμερα Ταμείων, αποκαθιστώντας τη δικαιοσύνη και την ισότητα μεταξύ των ασφαλισμένων.
- Υιοθετούνται ενιαία ποσοστά αναπλήρωσης για το ανταποδοτικό τμήμα της σύνταξης για όλους τους ασφαλισμένους, συμβατά με τις διαμορφούμενες οικονομικές συνθήκες στη χώρα. Τα τελικά ποσοστά αναπλήρωσης που διαμορφώνονται συνυπολογίζοντας το τμήμα της εθνικής σύνταξης, εξασφαλίζουν εγγύτητα με το κεκτημένο επίπεδο ζωής κατά τον εργασιακό βίο.
- Επιδιώκεται η μείωση της φτώχειας των ηλικιωμένων, με την υιοθέτηση της εθνικής σύνταξης στο επίπεδο φτώχειας του έτους 2014 (σύμφωνα με την έρευνα εισοδήματος και συνθηκών διαβίωσης του έτους 2014 της ΕΛΣΤΑΤ, με περίοδο αναφοράς τα εισοδήματα του 2013), στην οποία προστίθεται το ανταποδοτικό μέρος της σύνταξης.
- Δημιουργούνται κίνητρα παραμονής στην εργασία, προβλέποντας αυξανόμενα ποσοστά αναπλήρωσης του ανταποδοτικού μέρους της σύνταξης, όσο αυξάνεται ο χρόνος ασφάλισης, καθώς και λήψη του πλήρους ποσού της εθνικής σύνταξης στα 20 έτη ασφάλισης.
- Η εφαρμογή των νέων κανόνων της μεταρρύθμισης είναι άμεση, συμβάλλοντας στη δημοσιονομική σταθερότητα της χώρας και στη σταδιακή απελευθέρωση δημόσιων πόρων για την ανάπτυξη άλλων πολιτικών.
- Αποκαθίστανται οι στρεβλώσεις που είχαν δημιουργηθεί από τις διαδοχικές οριζόντιες περικοπές των τελευταίων ετών, εφαρμόζοντας ενιαίους ασφαλιστικούς κανόνες για όλους.
- Παράλληλα, διασφαλίζεται το επίπεδο συντάξεων των υφιστάμενων συνταξιούχων με τρόπο που αποκαθιστά την ισότητα μεταξύ υφιστάμενων και νέων συνταξιούχων. Αυτό επιτυγχάνεται μέσω του επανυπολογισμού των καταβαλλόμενων συντάξεων, σύμφωνα με τους κανόνες του νέου συστήματος και τη διατήρηση για κάθε συνταξιούχο προσωπικής διαφοράς, η οποία θα αντισταθμίζεται σταδιακά και σε βάθος χρόνου, με τις προβλεπόμενες αναπροσαρμογές των συντάξεων για τους νέους συνταξιούχους.

Σε δημοσιονομικούς όρους, η ασφαλιστική μεταρρύθμιση αποσκοπεί στη βιωσιμότητα του συστήματος μακροπρόθεσμα, συμβάλλοντας ταυτόχρονα στη δημοσιονομική σταθερότητα της χώρας. Η διάσταση αυτή επιδιώκεται μέσω της χρηματοδότησης του ανταποδοτικού μέρους των παροχών από τις ασφαλιστικές εισφορές.

Παράλληλα, το προτεινόμενο σύστημα αποσκοπεί μεταξύ άλλων και στην απλοποίηση των διαδικασιών, μέσω της εφαρμογής ενιαίων κανόνων για όλους τους ασφαλισμένους και στην επιτάχυνση της διοικητικής αποτελεσματικότητας του συστήματος. Η απλοποίηση των κανόνων ασφάλισης ενισχύει τη διαφάνεια του συστήματος, διευκολύνει ασφαλισμένους και επιχειρήσεις, ενώ η μείωση της γραφειοκρατίας, κατά τη χορήγηση των παροχών, θα επιτρέψει την ευκολότερη και ταχύτερη απονομή των συντάξεων.

Τα παραπάνω αποτυπώνονται τόσο στο ισοζύγιο των ασφαλιστικών ταμείων όσο και στις προβλέψεις των εσόδων και των εξόδων τους. Πιο συγκεκριμένα:

- το ταμειακό ισοζύγιο των ασφαλιστικών ταμείων αναμένεται να διαμορφωθεί σε έλλειμμα 1.028 εκατ. ευρώ, μειωμένο κατά 50% σε σχέση με την εκτίμηση για το κλείσιμο του τρέ-

χοντος έτους, ενώ το δημοσιονομικό ισοζύγιο αναμένεται να διαμορφωθεί σε έλλειμμα 1.101 εκατ. ευρώ μειωμένο κατά 703 εκατ. ευρώ σε σχέση με την εκτίμηση κλεισίματος του 2016 αντίστοιχα.

- Στο σκέλος των εσόδων και σε σχέση με τις εκτιμήσεις έτους 2016:
  - Προβλέπεται αύξηση των ασφαλιστικών εισφορών (περιλαμβανομένων και των ρυθμίσεων οφειλών) κατά 1.452 εκατ. ευρώ, γεγονός που οφείλεται τόσο στην αύξηση των εισφορών σε κατηγορίες αυτοαπασχολούμενων και αγροτών όσο και στην καταβολή εργοδοτικής εισφοράς από το Δημόσιο και των εισφορών εργαζομένων σε αυτό προς τον ΕΦΚΑ από 1/1/2017.
  - Οι μεταβιβάσεις από τον κρατικό προϋπολογισμό αυξάνονται κατά 5.441 εκατ. ευρώ, το μεγαλύτερο μέρος της οποίας (5.236 εκατ. ευρώ περίπου) οφείλεται στην επιχορήγηση που αναμένεται να λαμβάνει ο ΕΦΚΑ από τον τακτικό προϋπολογισμό για την καταβολή των συντάξεων του Δημοσίου, που μέχρι τώρα αποτελούσαν δαπάνη του τακτικού προϋπολογισμού.
- Στο σκέλος των εξόδων και σε σχέση με τις εκτιμήσεις έτους 2016:
  - Αναμένεται αύξηση της δαπάνης για τις κύριες συντάξεις κατά 6.444 εκατ. ευρώ, εκ των οποίων ποσό ύψους 6.211 εκατ. ευρώ αφορούν τη συνταξιοδοτική δαπάνη του Δημοσίου, που πλέον θα καταβάλλεται από τον ΕΦΚΑ, ενώ αύξηση ύψους 233 εκατ. ευρώ αφορά κυρίως τον αναμενόμενο αριθμό των νέων συνταξιούχων που θα εισέλθουν στο σύστημα.
  - Αντίθετα, μείωση αναμένεται κατά 152 εκατ. ευρώ της δαπάνης για τις επικουρικές συντάξεις κυρίως εξαιτίας των αναπροσαρμογών των ήδη συνταξιούχων και της εφαρμογής του ν. 4387/16 στις νέες συντάξεις που θα εισέλθουν στο σύστημα.
  - Παράλληλα, μειωμένη, κατά 434 εκατ. ευρώ, αναμένεται να είναι και η δαπάνη για το ΕΚΑΣ στο πλαίσιο της σταδιακής περικοπής του επιδόματος μέχρι το τέλος του 2019 μέσω της αναπροσαρμογής των κριτηρίων χορήγησης ή αναθεώρησης του ύψους των παροχών.

Επιπλέον, αναμένεται αύξηση των απλήρωτων υποχρεώσεων των ταμείων κατά 73 εκατ. ευρώ περίπου σε σχέση με το 2016, καθώς ο μεγάλος αριθμός εκκρεμών αιτήσεων για χορήγηση εφάπαξ παροχών και μερισμάτων (κυρίως του ΜΤΠΥ) σε συνδυασμό με τη δεδομένη επιχειρησιακή δυνατότητα των οργανισμών για εκκαθάριση υποχρεώσεων δεν επιτρέπουν την έγκαιρη αποπληρωμή τους.

Παράλληλα, το Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης υλοποιεί τις συνεχιζόμενες δράσεις του για τη βελτίωση της εισπραξιμότητας των ασφαλιστικών εισφορών και οφειλών, για την καταπολέμηση της αδήλωτης-ανασφάλιστης εργασίας και την ενίσχυση της συμμόρφωσης των εργοδοτών και των ασφαλισμένων στις ασφαλιστικές υποχρεώσεις τους.

Ειδικότερα η προωθούμενη ενοποίηση της διαδικασίας είσπραξης των ασφαλιστικών εισφορών σε πρώτη φάση στον ΕΦΚΑ και σε δεύτερη φάση με τη φορολογική διοίκηση, εκτιμάται ότι μεσοπρόθεσμα θα βελτιώσει την εισπραξιμότητα των ταμείων αφενός λόγω της δημιουργίας ενός ενοποιημένου μητρώου εισφερόντων και αφετέρου, λόγω της εναρμόνισης των εισπρακτικών διαδικασιών, στοιχεία που εκτιμάται ότι θα συμβάλουν στην αποτελεσματικότερη εν γένει διαχείριση των ασφαλιστικών εισφορών.

#### • Οργανισμοί Απασχόλησης

Για το 2017 το ταμειακό ισοζύγιο του Οργανισμού Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού (ΟΑΕΔ) αναμένεται να παρουσιάσει πλεόνασμα ύψους 281 εκατ. ευρώ και 286 εκατ. ευρώ

σε δημοσιονομική βάση έναντι εκτιμώμενου ταμειακού πλεονάσματος 302 εκατ. ευρώ και δημοσιονομικού 307 εκατ. ευρώ αντίστοιχα για το 2016.

Η άμβλυνση των κοινωνικών συνεπειών από την τρέχουσα οικονομική κρίση στον κοινωνικά ευαίσθητο τομέα της απασχόλησης και της ανάσχεσης της ανεργίας αποτελεί ένα βασικό πύλο της Κυβερνητικής πολιτικής. Προς αυτή την κατεύθυνση ο ΟΑΕΔ σχεδιάζει και υλοποιεί πολιτικές στήριξης των ατόμων που πλήττονται από την ανεργία. Ειδικότερα, η δαπάνη για τα επιδόματα ανεργίας αναμένεται να παραμείνει στο ίδιο επίπεδο με του έτους 2016, δηλαδή 887 εκατ. ευρώ, ενώ παράλληλα προβλέπεται δαπάνη ύψους 500 εκατ. ευρώ με σκοπό την εφαρμογή των σχεδιαζόμενων ενεργητικών πολιτικών για την τόνωση της απασχόλησης μέσω των διαφόρων προγραμμάτων ενίσχυσης, κατάρτισης και επανένταξης στην αγορά εργασίας. Τέλος ο Οργανισμός αναμένεται να λάβει σημαντική χρηματοδότηση και από το Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων (ΠΔΕ) ύψους 130 εκατ. ευρώ για την υλοποίηση των προαναφερόμενων δράσεων.

- **Εθνικός Οργανισμός Παροχής Υπηρεσιών Υγείας (ΕΟΠΥΥ)**

Για το έτος 2017 η πρόβλεψη για τα έσοδα του Οργανισμού υπολείπεται κατά 234 εκατ. ευρώ σε σχέση με τις εκτιμήσεις του 2016. Αυτό οφείλεται, κατά κύριο λόγο, στη μείωση της κρατικής επιχορήγησης κατά 200 εκατ. ευρώ.

Η αύξηση των ασφαλιστικών εισφορών υπέρ του ΕΟΠΥΥ (ν. 4334/2015) σε συνδυασμό με το Πρόγραμμα Αποπληρωμής Ληξιπρόθεσμων Υποχρεώσεων (ν.4281/2014) που βρίσκεται σε εξέλιξη, αναμένεται να οδηγήσουν σε σημαντική μείωση των απλήρωτων υποχρεώσεων του Οργανισμού, με αποτέλεσμα να καθίσταται εφικτή η επαρκής εξυπηρέτηση των υποχρεώσεων του προς τρίτους.

Κατόπιν των ανωτέρω, ο ΕΟΠΥΥ, στο τέλος του 2017, αναμένεται να παρουσιάσει πλεόνασμα σε δημοσιονομική βάση ύψους 333 εκατ. ευρώ.

Παράλληλα, συνεχίζεται η υλοποίηση δράσεων με στόχο τον έλεγχο και τη χρήση με οικονομικά αποδοτικό τρόπο, των δημοσίων δαπανών στον χώρο της υγείας.

- **Νοσοκομεία – Πρωτοβάθμιο Εθνικό Δίκτυο Υγείας (ΠΕΔΥ)**

Ο προϋπολογισμός των δημόσιων νοσοκομείων και του ΠΕΔΥ στο σκέλος των εσόδων κινείται περίπου στο ίδιο ύψος με το 2016. Ωστόσο, στο σκέλος των εξόδων η πρόβλεψη υψηλότερων πληρωμών αποσκοπεί στην εκκαθάριση σημαντικού ύψους απλήρωτων υποχρεώσεων παρελθόντων οικονομικών ετών.

Για το οικονομικό έτος 2017 το Υπουργείο Υγείας, μεταξύ άλλων, αναμένεται να συνεχίσει και να ολοκληρώσει σειρά διαρθρωτικών παρεμβάσεων για την πλήρη μεταρρύθμιση του τομέα της ψυχικής υγείας, για την εγκαθίδρυση και λειτουργία κεντροποιημένου συστήματος προμηθειών που θα αναφέρεται στο σύνολο των νοσοκομείων του ΕΣΥ, καθώς για την υλοποίηση ενός νέου συστήματος Πρωτοβάθμιας Φροντίδας Υγείας με στόχο τη δυνατότητα άμεσης παροχής αντίστοιχων υπηρεσιών υψηλής ποιότητας σε όλο τον πληθυσμό, με την παράλληλη αποσυμφόρηση των νοσοκομειακών υπηρεσιών, εξέλιξη που θα συμβάλει καταλυτικά στην αναβάθμισή τους.

## 2.5 Δημοσιονομικές παρεμβάσεις της Σύμβασης Χρηματοδοτικής Διευκόλυνσης για τα έτη 2016-2017

Η Σύμβαση Χρηματοδοτικής Διευκόλυνσης περιλαμβάνει μια σειρά από δημοσιονομικές παρεμβάσεις, κυρίως στα φορολογικά έσοδα, καθώς και στο ασφαλιστικό σύστημα, οι επιπτώσεις των οποίων έχουν ενσωματωθεί στις εκτιμήσεις για το 2016 αλλά και στις προβλέψεις για το 2017.

Πιο συγκεκριμένα, οι δημοσιονομικές αυτές παρεμβάσεις περιλαμβάνονται συνοπτικά και αναλυτικά στους πίνακες 2.6 και 2.7 αντίστοιχα.

<b>Πίνακας 2.6 Δημοσιονομικές Παρεμβάσεις Σύμβασης Χρηματοδοτικής Διευκόλυνσης 2016 - 2017 συνοπτικά και ανά κατηγορία παρέμβασης (ποσά σε ακαθάριστη σωρευτική βάση και σε εκατ. ευρώ)</b>		
	2016	2017
<b>Σύνολο Παρεμβάσεων Γενικής Κυβέρνησης</b>	<b>1.387,3</b>	<b>3.978,9</b>
1 Μισθολογικές Παρεμβάσεις και μη Μισθολογικές Παροχές	0,6	91,9
2 Συνταξιοδοτικές Παρεμβάσεις	274,4	600,4
3 Παρεμβάσεις σε Εισφορές Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικά Επιδόματα	493,3	76,3
4 Παρεμβάσεις Υπουργείου Εθνικής Άμυνας	27,1	93,1
5 Αύξηση εσόδων εποπτευόμενων νομικών προσώπων, φορέων της Γενικής Κυβέρνησης		12,5
6 Παρεμβάσεις στο σκέλος των εσόδων του Κρατικού Προϋπολογισμού	591,9	3.104,8

**Παρατήρηση:** Στο σκέλος των δαπανών, το θετικό πρόσημο δηλώνει μείωση (εξοικονόμηση) δαπάνης. Στο σκέλος των εσόδων, το θετικό πρόσημο σημαίνει αύξηση εσόδων.

**Πίνακας 2.7 Δημοσιονομικές παρεμβάσεις Σύμβασης Χρηματοδοτικής Διευκόλυνσης 2016-2017 αναλυτικά και ανά υποτομέα της Γενικής Κυβέρνησης (ποσά σε ακαθάριστη σωρευτική βάση και σε εκατ. ευρώ)**

	2016	2017
<b>Σύνολο Παρεμβάσεων (A+B) <sup>1</sup></b>	<b>1.387,3</b>	<b>3.978,9</b>
<b>A Σύνολο Παρεμβάσεων Γενικής Κυβέρνησης στο σκέλος των Δαπανών (1+2+3+4)</b>	<b>795,4</b>	<b>874,1</b>
<b>1 Σύνολο Παρεμβάσεων Δαπανών Κεντρικής Διοίκησης (1.1+1.2+1.3)</b>	<b>21,8</b>	<b>-718,0</b>
<b>1.1 Μισθολογικές παρεμβάσεις και παρεμβάσεις λοιπών μη μισθολογικών παροχών</b>	<b>-5,4</b>	<b>59,9</b>
i Αλλαγή κανόνα προσλήψεων για τα έτη 2017-2019		36,5
ii Προσλήψεις επιπλέον του γενικού κανόνα προσλήψεων	-5,4	-10,7
iii Αναμόρφωση ειδικών μισθολογίων		34,1
<b>1.2 Κοινωνικά Επιδόματα</b>		<b>-871,0</b>
i Εισόδημα Κοινωνικής Αλληλεγγύης		-571,0
ii Παρεμβάσεις στους τομείς της υγείας, της κοινωνικής προστασίας και της παιδείας		-300,0
<b>1.3 Παρεμβάσεις Υπουργείου Εθνικής Άμυνας</b>	<b>27,1</b>	<b>93,1</b>
i Μείωση ταμειακών αμυντικών και λοιπών δαπανών του Υπουργείου Εθνικής Άμυνας	27,1	5,1
ii Παρεμβάσεις του ΥΠΕΘΑ		88,0
<b>2 Σύνολο Παρεμβάσεων Οργανισμών Κοινωνικής Ασφάλισης (2.1+2.2+2.3) <sup>2</sup></b>	<b>767,7</b>	<b>1.547,6</b>
<b>2.1 Συντάξεις (πλην Δημοσίου)</b>	<b>226,9</b>	<b>492,1</b>
i Ασφαλιστική Μεταρρύθμιση στο ΕΤΕΑ (νέοι συνταξιούχοι)	4,8	26,9
ii Ασφαλιστική Μεταρρύθμιση	13,9	76,9
iii Αναπροσαρμογή επικουρικών συντάξεων ΕΤΕΑ (υφιστάμενοι συνταξιούχοι)	174,2	291,5
iv Εξορθολογισμός συντάξεων λόγω θανάτου	5,5	38,6
v Εφαρμογή ανώτατου ορίου (πλαφόν) συντάξεων	15,8	27,1
vi Εξορθολογισμός οικογενειακών επιδομάτων	1,8	12,4
vii Αναπροσαρμογή παροχών ΕΤΑΤ	11,0	18,8
<b>2.2 Συντάξεις Δημοσίου <sup>3</sup></b>	<b>47,5</b>	<b>108,3</b>
i Ασφαλιστική Μεταρρύθμιση	8,5	31,9
ii Εξορθολογισμός συντάξεων λόγω θανάτου	6,2	20,1
iii Εφαρμογή ανώτατου ορίου (πλαφόν) συντάξεων	32,8	56,3
<b>2.3 Εισφορές Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικά Επιδόματα</b>	<b>493,3</b>	<b>947,3</b>
i Αναπροσαρμογή των εφάπαξ παροχών	97,2	6,2
ii Σταδιακή αύξηση εισφορών ασφαλισμένων στον ΟΓΑ	93,6	94,8
iii Σταδιακή μείωση δικαιούχων παροχής ΕΚΑΣ (αναπροσαρμογή ετήσιων εισοδηματικών κριτηρίων)	130,1	569,3
iv Εναρμόνιση των ποσοστών εισφορών υπέρ κλάδου σύνταξης με αυτές του ΙΚΑ_ΕΤΑΜ	23,1	-2,5
v Επίδομα κοινωνικής αλληλεγγύης προς ανασφάλιστους υπερήλικες	-68,2	-80,9
vi Αναπροσαρμογή των παροχών του ΜΤΠΥ	207,0	207,5
vii Κατάργηση από 1/1/2016 της ειδικής προσαύξησης του ΤΣΜΕΔΕ/ΕΤΑΑ και του κλάδου Μόνο-συνταξιούχων του ΤΣΑΥ/ΕΤΑΑ	-52,8	-52,8
viii Αύξηση ασφαλιστικών εισφορών υπέρ επικουρικής σύνταξης κατά 1,0% για τα έτη 2016-2018 και κατά 0,5% για τα έτη 2019-2022	172,1	349,9
ix Νέος τρόπος υπολογισμού των ασφαλιστικών εισφορών των αυτοαπασχολούμενων και ελεύθερων επαγγελματιών βάσει του πραγματικού τους εισοδήματος		135,6
x Εναρμόνιση των ποσοστών εισφορών υγείας για τους ασφαλισμένους ΟΓΑ	-1,4	-14,7
xi Εφαρμογή ενιαίου τρόπου παρακράτησης της εισφοράς υπέρ υγείας στους συνταξιούχους	-41,5	-72,3
xii Παρεμβάσεις σε μη ανταποδοτικές χρεώσεις	-52,0	-102,7
xiii Αύξηση εισφορών λόγω κατάργησης ανταποδοτικών χρεώσεων	4,1	9,9
xiv Αντισταθμιστικά μέτρα μείωσης δικαιούχων παροχής ΕΚΑΣ	-18,0	
xv Συνεισφορά για την προστασία της κύριας κατοικίας των υπερχρεωμένων νοικοκυριών		-100,0
<b>3 Σύνολο Παρεμβάσεων στους λοιπούς υποτομείς της Γενικής Κυβέρνησης (3.1+3.2)</b>	<b>6,0</b>	<b>44,5</b>
<b>3.1 Μισθολογικές παρεμβάσεις και παρεμβάσεις λοιπών μη μισθολογικών παροχών</b>	<b>6,0</b>	<b>32,0</b>
i Αλλαγή κανόνα προσλήψεων για τα έτη 2017-2019		14,5
ii Λοιπές μισθολογικές παρεμβάσεις	6,0	17,5
<b>3.2 Αύξηση εσόδων εποπτευόμενων Νομικών Προσώπων, φορέων της Γενικής Κυβέρνησης</b>		<b>12,5</b>
i Νέα τιμολογιακή πολιτική ΟΑΣΘ		12,5

**Πίνακας 2.7 Δημοσιονομικές παρεμβάσεις Σύμβασης Χρηματοδοτικής Διευκόλυνσης 2016-2017 αναλυτικά και ανά υποτομέα της Γενικής Κυβέρνησης (ποσά σε ακαθάριστη σωρευτική βάση και σε εκατ. ευρώ)**

		2016	2017
<b>B</b>	<b>Σύνολο Παρεμβάσεων στο σκέλος των Εσόδων του Κρατικού Προϋπολογισμού</b>	<b>591,9</b>	<b>3.104,8</b>
1	Αναμόρφωση Κώδικα Φορολογίας Εισοδήματος	216,0	988,0
2	Αναμόρφωση συντελεστών και χρονική επέκταση της ειδικής εισφοράς αλληλεγγύης	58,0	736,0
3	Αύξηση συντελεστή ΦΠΑ (από 23% σε 24%)	218,6	437,0
4	Αναμόρφωση φορολογίας οχημάτων	17,5	30,0
5	Φόρος εισοδήματος στα εταιρικά αυτοκίνητα		91,0
6	Αναμόρφωση Ειδικού Φόρου Κατανάλωσης (ΕΦΚ) ενεργειακών προϊόντων	-17,6	422,0
7	Αναμόρφωση φορολογίας στα επενδυτικά οχήματα		19,3
8	Τέλος στη συνδρομητική τηλεόραση	10,4	25,0
9	Τέλος συνδρομητών σταθερής τηλεφωνίας		54,2
10	Αύξηση συμμετοχής Δημοσίου στα μικτά κέρδη από τυχερά παίγνια	56,8	56,8
11	Αύξηση Ειδικού Φόρου Κατανάλωσης (ΕΦΚ) στο ζύθο	36,2	62,0
12	Αύξηση φόρου κατανάλωσης επί των τσιγάρων και του καπνού (συμπεριλαμβανομένων των ηλεκτρονικών τσιγάρων)		142,0
13	Φόρος επί του καφέ		62,0
14	Φορολογικές απαλλαγές από το νέο επενδυτικό νόμο	-4,0	-20,4

**Παρατηρήσεις:**

- <sup>1</sup> Στο σκέλος των δαπανών, το θετικό πρόσημο δηλώνει μείωση (εξοικονόμηση) δαπάνης, ενώ το αρνητικό πρόσημο δηλώνει αύξηση δαπάνης. Στο σκέλος των εσόδων, το θετικό πρόσημο σημαίνει αύξηση εσόδων και το αρνητικό πρόσημο δηλώνει μείωση εσόδων.
- <sup>2</sup> Η ποσοτικοποίηση των μέτρων που αφορούν στις συντάξεις και τις λοιπές παρεμβάσεις των ΟΚΑ βασίζεται σε στοιχεία του Υπουργείου Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης.
- <sup>3</sup> Οι αποδόσεις των παρεμβάσεων στις Συντάξεις Δημοσίου εμφανίζονται έως και το έτος 2016 στην Κεντρική Διοίκηση.



## ΔΗΜΟΣΙΟ ΧΡΕΟΣ

Οι αποφάσεις του Eurogroup της 25<sup>ης</sup> Μαΐου 2016 επιβεβαίωσαν την ισχυρή βούληση των θεσμών για τη σταδιακή εφαρμογή ενός πακέτου εξειδικευμένων μέτρων ελάφρυνσης του ελληνικού χρέους προκειμένου να ενισχυθεί η βιωσιμότητά του, η οποία θα αξιολογείται πλέον με τον δείκτη των μικτών χρηματοδοτικών αναγκών (“GFN - Gross Financing Needs- ratio”). Με βάση τον δείκτη αυτό, οι ετήσιες μικτές χρηματοδοτικές ανάγκες πρέπει να παραμένουν κάτω του 15% ως ποσοστό του ΑΕΠ σε μεσοπρόθεσμο χρονικό ορίζοντα και κάτω του 20% μακροπρόθεσμα.

Τα μέτρα ελάφρυνσης του χρέους, βραχυχρόνια, εστιάζονται κυρίως στην εξομάλυνση των λήξεων των δανείων του European Financial Stability Facility (EFSF) και τη μείωση του επιτοκιακού τους κινδύνου, ενώ προβλέπεται η εφαρμογή επιπλέον πακέτου μέτρων μεσοπρόθεσμα, εφόσον κριθεί απαραίτητο για τη διασφάλιση της βιωσιμότητας του χρέους. Τα επιπλέον μέτρα προβλέπουν την πλήρη κατάργηση από το 2018 του περιθωρίου του δανείου για την επαναγορά χρέους του 2012, τη χρησιμοποίηση από το 2017 των κερδών του 2014 από τα ελληνικά ομόλογα, “ANFA” και “SMP”, για τη μείωση των μικτών χρηματοδοτικών αναγκών, τη μερική αποπληρωμή δανείων του EFSF μέσω του European Stability Mechanism (ESM) και την επιπλέον εξομάλυνση των λήξεων των δανείων του EFSF με επιμήκυνση της μέσης σταθμικής τους διάρκειας, σταθεροποίηση των επιτοκίων τους και αναβολή πληρωμής τόκων.

Οι χρηματοδοτικές ανάγκες του Ελληνικού Δημοσίου κατά το πρώτο εξάμηνο του 2016 καλύφθηκαν ως επί το πλείστον με βραχυπρόθεσμο εσωτερικό δανεισμό: μηνιαίες εκδόσεις εντόκων γραμματίων τρίμηνης και εξάμηνης διάρκειας και πράξεις διαχείρισης ταμειακής ρευστότητας υπό τη μορφή repo agreements, τις οποίες συνάπτει ο Οργανισμός Διαχείρισης Δημοσίου Χρέους (ΟΔΔΗΧ) κυρίως με τους φορείς της Γενικής Κυβέρνησης. Επιπλέον, στο πλαίσιο της σύμβασης χρηματοδότησης με τον ESM, εκταμιεύτηκαν 7.500,0 εκατ. ευρώ τον Ιούνιο τα οποία αποτελούν μέρος της δεύτερης δόσης συνολικού ύψους 10.300 εκατ. ευρώ, ενώ αναμένεται η εκταμίευση των υπόλοιπων 2.800 εκατ. ευρώ.

Στις 31/08/2016, το σύνολο των ευρωπαϊκών δανείων του πρώτου, του δεύτερου και του τρίτου προγράμματος στήριξης (GLF, EFSF, ESM) ανήλθε σε 212.711,5 εκατ. ευρώ, ενώ τα ανεξόφλητα δάνεια προς το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο διαμορφώθηκαν σε 13.408,7 εκατ. ευρώ.

### 1. Σύνθεση δημόσιου χρέους

#### Το χρέος της Κεντρικής και Γενικής Κυβέρνησης

Το χρέος της Κεντρικής Διοίκησης εκτιμάται ότι θα ανέλθει στα 326.570 εκατ. ευρώ ή 185,3% ως ποσοστό του ΑΕΠ στο τέλος του 2016, έναντι 321.332 εκατ. ευρώ ή 182,6% ως ποσοστό του ΑΕΠ το 2015.

Το 2017 το ύψος του χρέους της Κεντρικής Διοίκησης προβλέπεται ότι θα διαμορφωθεί στα 330.070 εκατ. ευρώ ή 181% ως ποσοστό του ΑΕΠ, παρουσιάζοντας μείωση 4,3 ποσοστιαίες μονάδες έναντι του 2016.

Το χρέος της Γενικής Κυβέρνησης εκτιμάται ότι θα ανέλθει στα 315.170 εκατ. ευρώ ή 178,9% ως ποσοστό του ΑΕΠ στο τέλος του 2016, έναντι 311.452 εκατ. ευρώ ή 176,9% ως ποσοστό του ΑΕΠ το 2015. Το 2017, το χρέος της Γενικής Κυβέρνησης προβλέπεται ότι θα διαμορφωθεί στα 318.670 εκατ. ευρώ ή 174,8% του ΑΕΠ, παρουσιάζοντας μείωση 4,1 ποσοστιαίες μονάδες έναντι του 2016 (πίνακας 3.1).

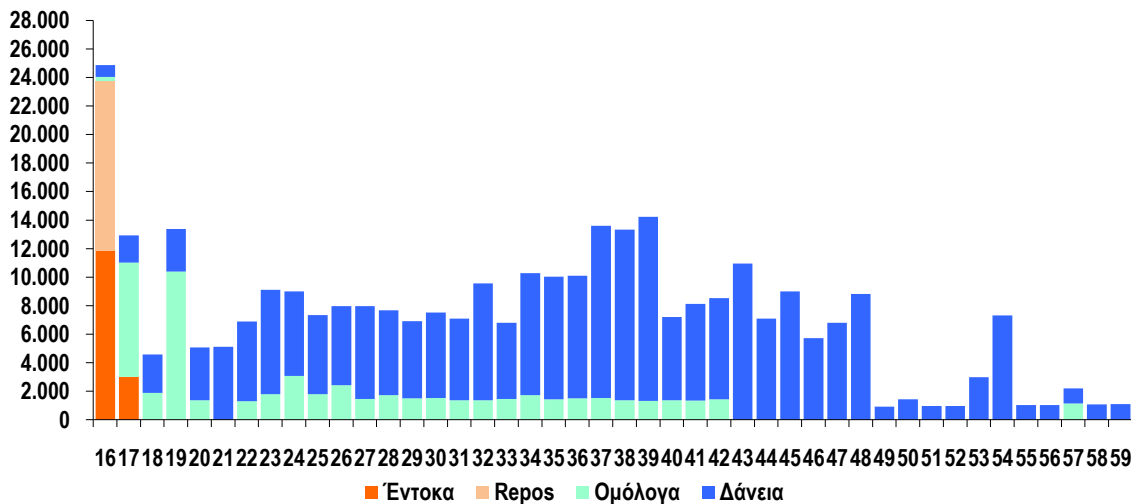
<b>Πίνακας 3.1 Σύνθεση δημόσιου χρέους (σε εκατ. ευρώ)</b>						
	2012	2013	2014	2015	2016*	2017**
Ομόλογα	86.298	76.296	66.560	59.819	56.738	49.738
Βραχυπρόθεσμοι τίτλοι	18.357	14.971	14.529	14.880	14.880	14.880
Δάνεια	200.883	230.211	234.434	236.633	242.952	253.452
Βραχυπρόθεσμα Δάνεια			8.605	10.000	12.000	12.000
<b>A. Χρέος Κεντρικής Διοίκησης</b>	<b>305.538</b>	<b>321.478</b>	<b>324.128</b>	<b>321.332</b>	<b>326.570</b>	<b>330.070</b>
<b>(ως % του ΑΕΠ)</b>	<b>159,8%</b>	<b>178,2%</b>	<b>182,5%</b>	<b>182,6%</b>	<b>185,3%</b>	<b>181,0%</b>
B. Χρέος ΝΠΔΔ, κέρματα κ.λπ. μείον επενδύσεις σε τίτλους ΕΔ	6.992	6.779	5.829	1.784	1.000	1.000
<b>Γ. Χρέος Κεντρικής Κυβέρνησης κατά ESA (A+B)</b>	<b>312.530</b>	<b>328.257</b>	<b>329.957</b>	<b>323.116</b>	<b>327.570</b>	<b>331.070</b>
<b>(ως % του ΑΕΠ)</b>	<b>163,5%</b>	<b>182,0%</b>	<b>185,8%</b>	<b>183,6%</b>	<b>185,9%</b>	<b>181,6%</b>
Δ. Χρέος ΟΤΑ, ΟΚΑ μείον ενδοκυβερνητικό χρέος	-7.436	-7.747	-10.239	-11.664	-12.400	-12.400
<b>Ε. Χρέος Γενικής Κυβέρνησης (Γ+Δ)</b>	<b>305.094</b>	<b>320.510</b>	<b>319.718</b>	<b>311.452</b>	<b>315.170</b>	<b>318.670</b>
<b>(ως % του ΑΕΠ)</b>	<b>159,6%</b>	<b>177,7%</b>	<b>180,1%</b>	<b>176,9%</b>	<b>178,9%</b>	<b>174,8%</b>
ΑΕΠ	191.204	180.389	177.559	176.023	176.197	182.332

\* Εκτιμήσεις  
\*\* Προβλέψεις

### Δομή και χαρακτηριστικά του χρέους της Κεντρικής Διοίκησης

Ο χρονικός ορίζοντας των λήξεων του χρέους της Κεντρικής Διοίκησης στις 31/8/2016 εκτείνεται μέχρι το έτος 2059. Η αδυναμία προσφυγής για δανεισμό στις αγορές από το Μάιο του 2010, με εξαίρεση την έκδοση πενταετούς και τριετούς ομολόγου το 2014, είχε ως αποτέλεσμα τη δραστική μείωση των ομολόγων και την αντικατάστασή τους με δάνεια (διάγραμμα 3.1). Η αναλογία αυτή αναμένεται να αντιστραφεί τα επόμενα έτη με τη σταδιακή επάνοδο του Ελληνικού Δημοσίου στις αγορές για δανεισμό.

**Διάγραμμα 3.1 Χρονοδιάγραμμα λήξης χρέους της Κεντρικής Διοίκησης την 31/08/2016  
(σε εκατ. ευρώ)**



## 2. Δαπάνες εξυπηρέτησης χρέους

Όπως φαίνεται στον πίνακα, οι δαπάνες για τόκους του χρέους της Κεντρικής Διοίκησης, μετά το 2012, διαμορφώνονται στα επίπεδα των 5.500-6.000 εκατ. ευρώ, μειωμένες το 2013 κατά 50% σε σχέση με το 2012. Αντίστοιχες μειώσεις παρουσιάζουν και ως ποσοστό του ΑΕΠ (πίνακας 3.2). Η μείωση αυτή οφείλεται στη μείωση του ύψους του δημόσιου χρέους μετά την ανταλλαγή των ομολόγων (PSI) του Μαρτίου 2012 και την επαναγορά του Δεκεμβρίου 2012, τη μείωση των επιτοκίων των δανείων του μηχανισμού στήριξης και την αναβολή καταβολής τόκων για τα δάνεια που χορηγήθηκαν από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας.

	2012	2013	2014	2015	2016*	2017**
Τόκοι	12.133	6.021	5.528	5.800	5.650	5.550
ως % του ΑΕΠ	6,3%	3,3%	3,1%	3,3%	3,2%	3,0%

\* Εκτιμήσεις

\*\* Προβλέψεις

## 3. Οι αγορές τίτλων του Ελληνικού Δημοσίου

Το πρόγραμμα ποσοτικής χαλάρωσης (quantitative easing) που ξεκίνησε από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα τον Μάρτιο του 2015 αναμένεται να συνεχιστεί τουλάχιστον έως τον Μάρτιο του 2017, ενώ οι αγορές κρατικών χρεογράφων έχουν ήδη ξεπεράσει το 1 τρισ. ευρώ. Οι αποδόσεις των περισσότερων ευρωπαϊκών κρατικών τίτλων εξακολουθούν και το τρέχον

έτος να κινούνται σε ιστορικά χαμηλά επίπεδα, ενώ για αρκετές χώρες της ευρωζώνης, όπως η Γερμανία, η Γαλλία, η Ολλανδία, το Βέλγιο, η Αυστρία και η Φιλανδία, το σύνολο σχεδόν του βραχυπρόθεσμου και μεσοπρόθεσμου χρέους τους διαπραγματεύεται με αρνητικές αποδόσεις.

Η διαφορά απόδοσης (yield spread) μεταξύ του 10-ετούς ελληνικού και του αντίστοιχου γερμανικού ομολόγου αναφοράς παρουσίασε έντονη μεταβλητότητα με συνεχείς αυξομειώσεις καθ' όλη τη διάρκεια του 2016. Από τα τέλη του Αυγούστου το περιθώριο απόδοσης υποχωρεί σταδιακά έναντι του γερμανικού κάτω από τις 900 μονάδες και διαμορφώνεται στα τρέχοντα επίπεδα των 870 μονάδων βάσης. Αντίστοιχη μεταβλητότητα παρουσιάζουν και οι αποδόσεις των ελληνικών ομολόγων με την τρέχουσα απόδοση του δεκαετούς ομολόγου να διαμορφώνεται γύρω στο 8,4%.

Το βραχυχρόνιο κόστος δανεισμού του Ελληνικού Δημοσίου, όπως αυτό αποτυπώνεται στις δημοπρασίες εντόκων γραμματίων 13 και 26 εβδομάδων, παραμένει σταθερό σε σχέση με το προηγούμενο έτος. Στις δημοπρασίες του Σεπτεμβρίου του 2016 τα επιτόκια διαμορφώθηκαν εκ νέου στο 2,97% για τα εξάμηνα και 2,70% για τα τρίμηνα έντοκα γραμμάτια.

### **Πρωτογενής αγορά τίτλων**

Κατά το έτος 2016 δεν υπήρξε οποιαδήποτε έκδοση ομολόγων μέσω δημοπρασίας ή κοινοπραξίας στην πρωτογενή αγορά.

Κατά τη διάρκεια του έτους το Ελληνικό Δημόσιο συνέχισε να εκδίδει τίτλους βραχυπρόθεσμης διάρκειας. Η βραχυπρόθεσμη χρηματοδότηση πραγματοποιήθηκε με μηνιαίες εκδόσεις εντόκων γραμματίων διάρκειας 13 και 26 εβδομάδων και σύναψη συμφωνιών repos κυρίως με τους φορείς της Γενικής Κυβέρνησης. Στις 31/08/2016 το ανεξόφλητο υπόλοιπο των ΕΓΕΔ ανερχόταν σε 14.868,10 εκατ. ευρώ και υπό τις παρούσες συνθήκες αναμένεται να παραμείνει σε αυτά τα επίπεδα και το επόμενο έτος, ενώ τα repos ανήλθαν σε 11.903,0 εκατ. ευρώ.

### **Δευτερογενής αγορά τίτλων**

Η συνολική αξία των συναλλαγών που καταγράφηκε στο Σύστημα Άυλων Τίτλων της Τράπεζας της Ελλάδος, η οποία περιλαμβάνει τις αγοραπωλησίες τίτλων και τις συμφωνίες επαναγοράς στην εξωχρηματιστηριακή αγορά (over-the-counter) και τις ηλεκτρονικές πλατφόρμες διαπραγμάτευσης, διαμορφώθηκε σε 279,78 δισ. ευρώ το β' τρίμηνο του 2016 έναντι 132,06 δισ. ευρώ το α' τρίμηνο του 2016, ενώ το β' τρίμηνο του 2015 είχε διαμορφωθεί σε 385,75 δισ. ευρώ.

Κατά το πρώτο εξάμηνο του 2016, το 59% της συναλλακτικής δραστηριότητας στην Ηλεκτρονική Δευτερογενή Αγορά Τίτλων (ΗΔΑΤ) επικεντρώθηκε στους βραχυπρόθεσμους τίτλους με διάρκεια έως 3 έτη, το 28% στους μεσοπρόθεσμους τίτλους με διάρκεια έως 10 έτη και το 13% σε μακροπρόθεσμους τίτλους με διάρκεια έως 30 έτη.

Η σύνθεση της ομάδας των βασικών διαπραγματευτών αγοράς κατά το τρέχον έτος αποτελείται από 4 Ελληνικά και 18 διεθνή πιστωτικά ιδρύματα.

#### 4. Βασικές κατευθύνσεις δανεισμού και διαχειριστικών στόχων για το 2017

Κατά το τρέχον έτος συνεχίστηκε η αξιοποίηση και η βέλτιστη διαχείριση των ταμειακών διαθεσίμων των φορέων της Γενικής Κυβέρνησης, μέσω εφαρμογής προγράμματος πράξεων διαχείρισης ταμειακής ρευστότητας υπό τη μορφή repo agreements, τις οποίες συνάπτει ο Οργανισμός Διαχείρισης Δημοσίου Χρέους (ΟΔΔΗΧ).

Με το πρόγραμμα αυτό αξιοποιείται πλέον το 75% περίπου του συνόλου των ταμειακών διαθεσίμων των εν λόγω φορέων με πολύ αποτελεσματικό τρόπο, παρέχοντάς τους ανταγωνιστικές υψηλές αποδόσεις, επ' ωφελεία τους, διασφαλίζοντας αντίστοιχο όφελος ως προς το δημοσιονομικό αποτέλεσμα της Γενικής Κυβέρνησης, με σωρευτικά θετικές επιπτώσεις για τη βιωσιμότητα του δημοσίου χρέους. Για το έτος 2017 θα συνεχισθεί η περαιτέρω επέκταση και εμβάθυνση του προγράμματος αυτού με απώτερο στόχο την ολοκλήρωση της δημιουργίας ενιαίου λογαριασμού διαχείρισης ταμειακών διαθεσίμων.

Επιπροσθέτως, η βραχυπρόθεσμη χρηματοδότηση του Ελληνικού Δημοσίου για το έτος 2017 θα συνεχίσει να υλοποιείται και μέσω εκδόσεων εντόκων γραμματίων.

Κατά το επόμενο έτος θα διατηρηθούν οι βασικοί μεσοπρόθεσμοι στόχοι διαχείρισης του χαρτοφυλακίου δημοσίου χρέους, όπως είναι η διατήρηση του συναλλαγματικού κινδύνου στα σημερινά ελάχιστα επίπεδα για τα δάνεια εκτός ευρώ και η βελτίωση της αναλογίας χρέους σταθερού επιτοκίου στο σύνολο του χαρτοφυλακίου.

Καθοριστικό ρόλο για την επίτευξη των προαναφερόμενων διαχειριστικών στόχων θα έχουν τα βραχυπρόθεσμα και μεσοπρόθεσμα μέτρα για την αναδιάρθρωση του ελληνικού χρέους, που αναμένεται να τύχουν εφαρμογής από τα τέλη του τρέχοντος έτους έως τη λήξη του παρόντος προγράμματος, δηλαδή μέχρι τα μέσα του 2018, όπως αναφέρεται στις πρόσφατες αποφάσεις του Eurogroup του Μαΐου 2016. Τα μέτρα αυτά θα έχουν ως κύρια επιδίωξη, εκτός άλλων, την αντιστάθμιση σημαντικού μέρους των κινδύνων αγοράς που ενυπάρχουν στο υφιστάμενο χαρτοφυλάκιο χρέους και την περαιτέρω ομαλοποίηση του προφίλ λήξεων αυτού με στόχο τη σταθεροποίηση-προβλεψιμότητα των μελλοντικών δαπανών εξυπηρέτησης. Όλα αυτά επιδιώκονται στο πλαίσιο επίτευξης των τεθέντων στόχων βιωσιμότητας και εξυπηρησιμότητας, δηλαδή της αναλογίας χρέους προς ΑΕΠ (debt to GDP ratio) και της αναλογίας των ετήσιων μεικτών χρηματοδοτικών αναγκών προς ΑΕΠ (GFN to GDP ratio), με προοπτική την επανέναρξη της δραστηριότητας της χώρας στις διεθνείς αγορές, το συντομότερο δυνατόν, συμπεριλαμβανομένης και της εκδοτικής.